

„Hova tovább?”:

**Pályaorientációs körkép Szolnokon, kiemelt tekintettel a középiskolai
és felnőttképzésben érvényesülő orientációra**

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	3
2.	PÁLYAORIENTÁCIÓ, A MAI KIHÍVÁSONAK VALÓ MEGFELELÉS EGYIK KULCSA	5
2.1.	A pályaaorientációs szolgáltatások szükségessége.....	5
2.2.	Pályaaorientáció alapfogalmai.....	5
2.3.	Pályaaorientációs tanácsadás jellemzői, célja, típusai.....	6
2.4.	Pályaaorientáció módszerei, eszközei	8
2.5.	Az egész életen át tartó pályatanácsadás megvalósításának feltételrendszere.....	10
3.	A PÁLYAOREINTÁCIÓ ALAPJAI SZOLNOKON – ÁLTALÁNOS ISKOLÁK TEVÉKENYSÉGE.....	14
3.1.	Szolnok oktatási intézményeinek jellemzői.....	14
3.2.	Az ifjúsági tanácsadás.....	14
3.3.	Pályaaorientáció a szolnoki általános iskolákban.....	16
4.	PÁLYAORIENTÁCIÓ A KÖZÉPISKOLÁKBAN	19
4.1.	Eltérő iskolatípusok – eltérő orientálás.....	19
4.2.	Gimnáziumi orientálás	19
4.3.	Szakközépiskolai orientálás	19
4.4.	Szakiskolai orientálás	20
4.5.	Eredmények	21
5.	PÁLYAORIENTÁCIÓ AZ ISKOLA FALAIN KÍVÜL.....	21
5.1.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ.....	23
5.2.	Jász-Nagykun-Szolnok Térségi Integrált Szakképző Központ.....	23
5.3.	„Impulzus” Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete..	24
5.4.	Egyéni tanácsadók, magánvállalkozások.....	26
5.5.	Összegzés.....	28
6.	PÁLYAORIENTÁCIÓ A SZOLNOKI FELSŐOKTATÁSBAN	29
7.	PÁLYAORIENTÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	32
7.1.	A felnőttképzési szolgáltatások célja, helye, szerepe	32
7.2.	Felnőttképzési szolgáltatásokat biztosító intézmények	33
7.2.1.	Felnőttképzési intézmények Szolnokon.....	33
7.3.	Felnőttképzési szolgáltatások formái.....	37
7.4.	Felnőttképzési szolgáltatási folyamat, a megvalósítást segítő személyi, tárgyi feltételek ...	37
7.5.	Felnőttképzési szolgáltatások típusai.....	38
7.5.1.	Előzetes tudás felmérése és beszámítása	40
7.5.2.	Pályaválasztási és pályakorrekciós tanácsadás	42
7.5.3.	Képzési szükségletek felmérése és képzési tanácsadás	43
7.5.4.	Elhelyezkedési és munkavállalási tanácsadás, álláskeresési technikák.....	44
7.5.5.	Egyéb szolgáltatások.....	45
7.6.	Összefoglalás	46
8.	ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK MEGFOGALMAZÁSA	47
	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	50
	MELLÉKLETEK.....	59

1. BEVEZETÉS

A pályorientáció a 21. század kihívásainak való megfelelés kulcsfontosságú eszköze, mely hozzásegíti az embereket egész életük során a megfelelő önismerethez, pályaismerethez, s melynek eredményeként az orientáltak meghozhatják pályaválasztási döntésüket, netán korrigálhatják életpályájukat. Ezek alapján a pályorientáció elválaszthatatlan eleme az élethosszig tartó tanulásnak. A Lifelong Learning program megvalósulásával párhuzamosan már az óvodában, általános iskolában meg kellene kezdődnie a pályorientációs tevékenységnek, hogy az a középiskolán átívelve folytatódjon a felsőoktatásban, felnőttképzésben, végül az oktatási rendszerből kilépve a munka világában jelenjen meg, többek között a munkaügyi központok szolgáltatásai között.

A pályorientáció témaköre iránti érdeklődésem személyes indíttatású: alap- és középfokú tanulmányaimat Szolnokon folytattam, ahol a magas színvonalú oktatással szemben a pályorientációs tevékenység kimerült abban, hogy a tanárok saját szakterületük felé orientáltak, s közben nem fektettek kellő hangsúlyt arra, hogy fejlesszék önismeretünket, tájékoztassanak bennünket a széles felsőoktatási és felnőttképzési palettáról vagy a munkaerő-piaci szükségletekről. A megfelelő középiskolai orientálás hiányát ezt követően a felsőoktatásban tapasztaltam meg, amikor hallgatótársaim többsége minimális háttértudással érkezett meg a BA képzésre. Nem voltak tisztában saját képességeikkel és készségeikkel, a szak velük szemben támasztott követelményeivel, s néhányan még a szükséges érdeklődéssel és motivációval sem rendelkeztek. Felsőfokú tanulmányaim közben számos alkalommal léphettem kapcsolatba az egyetemi Karrier Irodával, melynek szolgáltatásait csak elvétve vették igénybe a hallgatók. Ezek a tapasztalatok erősítettek meg abban, hogy elsőként a köz- és felsőoktatásban, majd a felnőttképzésben működő pályorientáció témakörét elemezzem tanulmányomban, s mivel Szolnok képzési rendszerét ismerem személyesen, így empirikus kutatásaimat ott folytattam. Dolgozatom célja, hogy a köz- és felsőoktatásban, kiemelten pedig a felnőttképzésben résztvevőket megcélzó pályorientációs intézményrendszert, az azt alkotó intézmények működését, konkrét pályorientációs feladatait helyi szinten megvizsgálva a felmerülő hiányosságokat felderítsem, s dolgozatom végén megoldási javaslatokat fogalmazzak meg, melyek részletes kifejtése már egy másik kutatás alapját képezi.

Jelen kutatásom kiindulási pontjaiként a feldolgozott szakirodalmak és saját tapasztalataim alapján megfogalmazott hipotéziseim szolgálnak. Első hipotézisem, hogy a közvetítő és szolgáltató szerepben lévő általános- és középiskolák többségében csekély mértékben folyik konkrét, pályorientációs tanácsadó által végzett orientáló munka. Úgy vélem, hogy maguk az iskolák nem tartják fontosnak a pályorientációs tevékenységet. Mindemellett az iskolák többsége nem ismeri a városban fellelhető pályorientációs szolgáltatók körét. Második hipotézisem, hogy a szolnoki

pályaorientációs rendszer működésében azért vannak fennakadások, mert nincs kellő számú, felkészültségű pályaorientációs szolgáltatást nyújtó intézmény, szakember. Harmadik hipotézisem (mely a dolgozat mellékletében kerül megválaszolásra), hogy a középiskolai tanulók nincsenek tisztában a pályaorientáció lényegével, céljával, az igénybe vehető pályaorientációs szolgáltatások körével, s nem is érzik szükségesnek a professzionális tanácsadást. Mindennek lehetséges oka, hogy a diákok kevés intézményben, kevés szolgáltatást vettek igénybe, továbbá hogy az oktatási intézmények pályaorientációt elutasító attitűdöt tanúsítanak. Negyedik hipotézisem pedig, hogy bár a felnőttképzési törvény kötelezővé teszi a felnőttképzési szolgáltatások nyújtását, a felnőttképzési intézmények csak csekély mértékben vagy egyáltalán nem nyújtanak pályaorientációs vagy pályakorrekciós tanácsadást.

A szolnoki helyzetkép felvázolásának érdekében szakirodalmi anyagok másodelemzését végeztem a pályaorientáció alapfogalmainak, módszereinek, tanácsadási formáinak tisztázásához és a kivitelezésben érintett pályaorientációs intézményrendszer feltérképezéséhez. A lokális rendszer működését befolyásolja a nemzeti szintű jogi szabályozás és intézményi háttér, amelynek felkutatásához az internetes források alkalmazása mellett az érintett intézmények munkatársaival folytattam telefonos interjút. A szolnoki rendszer működésének feltárásához az állami és magánszféra pályatanácsadásban szerepet vállaló szervezeteit, az alap-, közép- és felsőfokú oktatási, illetve a felnőttképzési intézmények munkatársait és az orientációs folyamat célközönségének egy részét, a középiskolai tanulókat kérdeztem meg. A külső szolgáltatók körében személyes és telefonos interjúkat végeztem, továbbá személyesen és weboldalukat áttanulmányozva informálódtam tanácsadó szerepükről. Az oktatási- és képzőintézmények körében személyes, illetve e-mailes kérdőívek, interjúk formájában tettem fel kérdéseimet, melyre az intézmények vezetői, igazgatói, adminisztratív és pályaorientációs munkatársai, illetve tanárai válaszoltak. A rendszer működésének felhasználói oldaláról is képet szerettem volna kapni, melyhez 5 középiskola végzős tanulóival töltettem ki strukturált kérdőívet, amelyben arra kerestem a választ, hogy a tanulók tisztában vannak-e a pályaorientáció lényegével, szükségességével, az igénybe vehető pályaorientációs szolgáltatásokkal.

Összefoglalva, a pályaorientáció helyes működése elengedhetetlen az oktatás minden szintjén, a munkaerőpiacon, és kiemelt jelentőséggel bír az andragógia, mint szakma szempontjából. Remélem, hogy kutatásommal sikerül a szolnoki rendszerben felmerülő hiányosságok jelentős részét azonosítani, s ezzel a megfelelő működéshez hozzájárulni.

2. PÁLYAORIENTÁCIÓ, A MAI KIHÍVÁSOKNAK VALÓ MEGFELELÉS EGYIK KULCSA

2.1. A pályaaorientációs szolgáltatások szükségessége

Napjainkra elvesztette létjogosultságát az a meglátás, hogy az ember serdülő korában kiválaszt egy szakmát, s abban tevékenykedik élete végéig, miközben alkalmazza az elsajátított, de nem frissített tudástartalmakat (FEHÉR és mtsai 2009). A munkaerőpiac elvárásai, a foglalkozások, a társadalmi környezet, és maga az ember is folyamatos változáson megy keresztül, így a pályaválasztás már nem tekinthető egy egyszeri, visszavonhatatlan döntésnek (JEREB–KONKOLYNÉ 2002). A 21. századi poszt-indusztriális világban kiemelt szerepe van az élethosszig tartó tanulásnak, melynek keretében az emberek fejleszthetik kompetenciáikat, gyarapíthatják tudásukat, megfelelvén ezzel a kor elvárásainak. Az egyéneknek úgy kell képezniük magukat, tervezniük pályájukat, hogy közben figyelembe veszik saját képességeiket, érdeklődési köreiket (BIRHER–SZÁNTÓ 2009). Vagyis az életstratégia kialakításához, a pályaválasztási döntések meghozatalához elengedhetetlen, hogy az egyének reális önismerettel rendelkezzenek, melynek kialakításában jelentős szerepet kell(ene) játszania a pályatanácsadási formáknak (SZILÁGYI 2008).

A tudásalapú társadalmak¹ állampolgárai a képzések mellett a foglalkozások egyre gyarapodó palettájáról is saját készségeik és kompetenciáik, személyiségjegyeik, továbbá érdeklődésük, motivációjuk alapján kell, hogy válasszanak (BÁN 2002). Nem elég azonban ezeknek a belső tényezőknek a figyelembe vétele, a családi elvárásokat és értékeket, a nemi szerepekkel kapcsolatos elvárásokat, a közösségi befolyásokat, továbbá a társadalom aktuális szociális és gazdasági helyzetét (RITOÓK 2008), illetve a munkaerőpiac igényeit, folyamatos átstrukturálódását is szem előtt tartva kell prognózisokat alkotni az életpálya tervezésekor (SZILÁGYI 2005). Egyes pályákon szakemberhiány lép fel, míg más munkakörök teljes mértékben telítődnek, így permanensen jelen van a munkanélküliség, mely nélkülözhetetlenné teszi a pályamódosítást, egy új pálya megkezdését az önfenntartás érdekében. Mindezek mellett – az Európai Unió bővítésének következtében – a mobilitási lehetőségek mind az oktatás, mind a munka területén megsokszorozódtak, amelyek szintén befolyásolják az egyének pályaválasztását, munkalehetőségeit (EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA 2008). Ezek alapján a pályaválasztás nem csak az egyén és szűkebb környezetének mindennapjait befolyásoló döntési folyamat, hanem a társadalom működését, az ország gazdasági versenyképességét alapvetően meghatározó választás (SÓS 2008), melyet az egyéneknek újra és újra meg kell hozniuk. A pályatervezés és -választás megalapozottságához így

¹A tudásalapú társadalom és gazdaság kialakítása elsődleges célkitűzésként jelenik meg az Európai Unió 2000-ben kidolgozott Lisszaboni Stratégiájában, majd ennek megvalósítását kívánja folytatni az Európa 2020 stratégia is. „A fejlődés legfontosabb feltétele a tudás, illetve az azon alapuló gazdaság és társadalom; ennek megteremtésén kell fáradozni. A társadalom alapvető érdeke az, hogy az emberek mind nagyobb többsége hozzájusson a szellemi tőkéhez, és felhasználja azt.” (VOPALECZKY 2004)

elengedhetetlen egy olyan, életúton átívelő támogató folyamat, amelyben a tanácsadást nyújtó megfelelő ön- és pályaismerethez segíti a tanácskérőt (SZILÁGYI 2002), segít az egyénnek *„összhangba hozni képességeit, a társadalmi igényeket és a választott szakmát”* (JEREB–KONKOLYNÉ 2002:166), s felkészíti arra, hogy élete során nem tud csak egy megfelelő pályaválasztási döntést hozni, hanem folyamatosan alkalmazkodnia, változtatnia kell életpályáján (JEREB–KONKOLYNÉ 2002).

Összefoglalva, a pályaaorientációs és -tanácsadási szolgáltatások segítik az egyéneket ön- és pályaismeretük, összehangolják a munkaerőpiacot és az oktatást, emelik a munkaerő hatékonysági szintjét. Az életpálya-tanácsadási rendszer a köz érdekében működtetett szolgáltatások hálózata, amely hozzájárul továbbá az Oktatás és Képzés 2020² programban megfogalmazott legfontosabb célok eléréséhez; az egész életen át tartó tanulás és mobilitás megvalósításához, az oktatás és képzés minőségének, hatékonyságának javításához, az esélyegyenlőség és az aktív állampolgári szerepvállalás elősegítéséhez, illetve az innováció és a kreativitás ösztönzéséhez az oktatás és képzés minden szintjén (BORBÉLY–KOVÁCS–RÉPÁCSKI 2011). Ezek alapján a pályatanácsadási szolgáltatások szükségessége megkérdőjelezhetetlen.

2.2. Pályaaorientáció alapfogalmai

A kutatásom témakörében használt fogalmak nagyon sokszínűek, egymástól eltérő vagy egymással átfedésben álló jelentéssel bírnak. A témában való tájékozódást megnehezíti továbbá, hogy a folyamat többek között pszichológiai, közgazdasági, jogi és munkatudományi ismereteket foglal magába, így az elnevezések attól is függnének, hogy mely tudományág szemszögéből vizsgáljuk a témát. A nemzetközi terminológiában leggyakrabban alkalmazott kifejezések a 'guidance' és a 'counselling'. Mindkét szót legáltalánosabban tanácsadásként fordíthatjuk magyarra, azonban a hasonló szóhasználat ellenére jelentéstartalmukban nagy eltérést mutatnak. A 'counselling' az ember teljes életét segítő tevékenység megjelölésére használható, míg a 'guidance' a tanulmányokkal és foglalkozásokkal kapcsolatban használatos (CSEKEI 2008). A 'guidance' kifejezés magyarra kalauzolásként, navigálásként, irányításként, vezetésként vagy útmutatásként fordítható a tanácsadás mellett (BORBÉLY-PECZE 2006), a 'lifelong guidance' összetétel magyar megfelelőjeként azonban legtöbbször az életen át tartó tanácsadás kifejezéssel találkozhatunk.

A szakirodalomban használt magyar elnevezések körében többek között megtalálható a már említett egész életen át tartó tanácsadáson túl a pályaaorientáció, pályaválasztási tanácsadás, pályatanácsadás, életpálya-tanácsadás, pályafejlődési tanácsadás, karrier-tanácsadás kifejezés is

² „Az Oktatás és Képzés 2020 az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés új stratégiai keretrendszere, amely elődjén, az Oktatás és Képzés 2010 munkaprogramon alapul.”. (EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA 2009)

(HÁRS–TÓTH 2009). A tanácsadás „*egy problémamegoldó folyamatnak tekinthető, melynek során az egyén igényeiből kiindulva és vele együttműködve, a felderített információkra alapozva elősegítik a probléma megoldását*” (HENCZI 2009:144). A kifejezés véleményem szerint egyfajta egyoldalúságot sugall, holott a tanácsadó a kétirányú folyamat során csak elősegíti a döntést, de nem dönt a tanácskérő helyett³. Az a jó döntés, amelyet a tanácskérő önmaga hoz meg, miután megvizsgált több lehetséges alternatívát, és amely döntéséért hajlandó vállalni a felelősséget, vagyis viselni az elhatározás következményeit.

A tanácsadás kifejezés azonban meglátásom szerint nem megfelelő a teljes folyamat megjelölésére, mert csak a tanácsadó által támogatott tevékenységre utal, holott a folyamat alapja az egyén önálló tájékozódása, melynek csak egyes szakaszaiban segíti az egyén eligazodását külső tanácsadó. Ezek alapján a teljes tájékozódási-választási folyamatra a köznyelvben és a tudományos szakirodalomban egyaránt gyakran használt pályaorientáció megnevezést alkalmazom. A kifejezést több szervezet is nevében viseli, pl. az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat és annak magyar tagja, a Nemzeti Pályaorientációs Tanács, ezen kívül az EU Tanács által szakpolitikai döntéshozók számára vagy a Szilágyi Klára vezette munkacsoport által tanárok számára megalkotott kézikönyvnek is a pályaorientáció kifejezés jelenik meg címében. A pályaorientáció szóösszetétel két részre osztható: első tagja, a pálya szó többértelmű a magyar nyelvben - alkalmazhatjuk a fizikával, a sporttal, vagy akár a vasúttal kapcsolatban, de jelentheti a foglalkozást, hivatást, s legújabb értelmében a teljes életpályát is (SZILÁGYI 2003). Az összetétel második tagja, az orientálás szó pedig az Idegen Szavak és Kifejezések Szótára szerint tájékozódást, eligazodást jelent (BAKOS 1974).

A pályaorientáció a Szilágyi Klára vezette munkacsoport megfogalmazásában „*egy olyan folyamat, amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását a lehető legszélesebb információnyújtás révén*” (SZILÁGYI és mtsai 2004:15). A pályaorientáció kibővített definiálásához azonban a Szilágyi-féle fogalmat alapul véve az Európai Unió Tanácsa által kiadott Pályaorientációs Kézikönyv (EURÓPAI BIZOTTSÁG-OECD 2005) és saját megfogalmazásom összekapcsolását alkalmazom. A pályaorientáció ezek alapján egy olyan, életúton átívelő folyamat, amelynek során az egyén a pályák és munkák világában történő eligazodáshoz szükséges mértékű önismeretet szerez, meghatározza készségeit, képességeit és érdeklődési területeit, informálódik a szakok/szaktárak követelményrendszereiről, majd mindennek

³ Ezt a meglátást támasztja alá a 2011 decemberében, Budapesten megrendezett Hatodik Életpálya-tanácsadás és Szakpolitika Világszimpózium összefoglaló dokumentuma is, amely szerint „*a tanácsadás fogalom a folyamat természeténél fogva irányító-jellegűségét tükrözi, míg az életpálya-fejlesztés célja elősegíteni, hogy a végfelhasználók képessé váljanak saját életútjuk irányítására, és hozzájárjenek a támogatáshoz, amikor arra szükségük van*” (ICCDPP 2011:6)

birtokában olyan oktatási, képzési és foglalkoztatási döntéseket hoz az élete minden szakaszában, melyekkel pozitív irányba tereli egyéni életpályáját. Ennek a tevékenységnek az egyes szakaszaiban segíthet képzett tanácsadó, melynek eredményeként megvalósul az orientált választási döntésbe hozása az orientáló részéről (JEREB–KONKOLYNÉ 2002).

A pályaorientációs folyamat fontos eleme a már említésre került pályaorientációs/ pályaválasztási/ életpálya-tanácsadás, amelynek folyamán az egyén szakképzett pályaorientációs tanácsadótól kap segítséget. Az orientálódás során azonban a szakember mellett informálja az egyént a külvilág, például az iskola, elsődleges csoportként a család (főként a szülők), fiatalok esetében a kortárs csoport, s nem elhanyagolható a média befolyásoló szerepe sem. Tehát a pályaorientációs folyamat magában foglalja az egyéni informálódást, az önismeret fejlesztésére irányuló tevékenységeket, a kompetenciák felmérését, a szakember által végzett tájékoztatást és tanácsadást, a mentori munkát és a pártfogói támogatást is.

2.3. Pályaorientációs tanácsadás jellemzői, célja, típusai

A pályaorientációs folyamat során igénybe vehető tanácsadás a humán szolgáltatások közé sorolható. A humán szolgáltatás olyan tevékenység, amelynek középpontjában az ember áll, s amelyben a résztvevők mindegyikére jellemző az egyediség, akár szolgáltató, akár igénybevevő szerepben áll. A humán szolgáltatás jellemzője, hogy folyamatelvű, életpálya-szemléletű (aktuális, de ismétlődő élethelyzetként értékeli a munka- és pályakeresést) és támogató jellegű (nem irányítás és nem is döntés- és felelősségátvállalás). A humán szolgáltatások, így a pályatanácsadás is olyan területeken nyújt segítséget, amelyek individuális problémamegoldást igényelnek és nem irreverzibilisek. A szolgáltatás kulcsszereplője a fél-professzionális vagy professzionális szakember⁴, (aki felelősséget vállal az információk megbízhatóságáért), alapvető módszere a beszélgetés, célja pedig *„az egyén támogatása annak reményében, hogy ezzel csökkenthetőek a közösség későbbi terhei”* (SZILÁGYI 2007:190-192).

A pályatanácsadás egy olyan *„célra orientált, problémamegoldó tevékenység, amely személyes kontaktuson keresztül valósul meg a tanácskérő és a tanácsadó között”* (SZILÁGYI 2003:15). A tanácsadás során a tanácskérők széles körű ismeretekhez juthatnak a választható szakmákról, mely ismeretek alapján *„az egyénekben kialakul egy bizonyos kép, valamilyen érzelmi viszonyulás az egyes szakmákhoz, foglalkozásokhoz, amely akár negatív, akár pozitív módon hathat*

⁴Fél-professzionális szakembereknek tekinthetőek a pályaorientáció tekintetében *„azok a szolgáltatásnyújtók, akik szakmai hétköznapijaik során az életpálya-tanácsadás határterületein tevékenykednek, és pedagógusként, szociális munkásként vagy közművelődési szakemberként szerepet vállalnak a tanácskérők támogatásában.”* A professzionális életpálya-tanácsadók pedig *„azok, akik mély, személyes, több alkalmas találkozások keretei között tudnak személyre szabott szakmai támogatást nyújtani a hozzájuk forduló tanácskérők csoportjának. Ők szakképzett pályatanácsadók vagy munka-pálya specializációs végzettséggel rendelkező pszichológusok.”* (BORBÉLY–KOVÁCS–RÉPÁCSKI 2011:8)

a pályaválasztási döntés meghozatalára” (TÓTH–BÉKY 2010:252) – ez az egyén pályaaattitűdje. A pályatanácsadás két fő tartalmi elemre tagolódik: az egyik a pszichológiai támogatás, a másik a munkapiaci ismeretek átadása (RÉPÁ CZKI 2009). A tanácsadás Borbély-Pecze Tibor Bors megfogalmazásában irányulhat a pályaválasztásra vagy a pályakorrekcióra, pályamódosításra, kiegészítő szakma felé terelésre. A pályaválasztási tanácsadás „a szakmai képzést megelőzően, az első szakma kiválasztásához segítséget nyújtó humán szolgáltatási forma, amelynek célja valamennyi releváns személyes, munkaerő-piaci, képzési információ beszerzésével, a lehető leghatékonyabb képzési tartalom és forma kiválasztásával az eredményes pályaválasztási döntés elősegítése” (BIRHER–SZÁNTÓ 2009:39). Tehát a pályaválasztási tanácsadás nem más, mint több, kisebb pályaválasztási döntés meghozatalát segítő szolgáltatás, a pályaválasztási döntéssorozat szakszerű támogatása (SZILÁGYI–VÖLGYESY 1998). A pályakorrekciós tanácsadás pedig „lényegében azonos a pályaválasztási tanácsadással, azzal a különbséggel, hogy ez esetben már szakképesítéssel rendelkezők, vagy valamely munkakört betöltők részére a tanácsadás során annak megfelelő irányú módosítása a cél” (BIRHER–SZÁNTÓ 2009:39). A pályakorrekció fogalmat kutatásom során nem pejoratív értelemben alkalmazom, így a pályakorrekciós tanácsadás alatt – pályamódosításra utaló jelentésén kívül – a kiegészítő szakmák felé, további képzettségek megszerzésére irányuló folyamatot is értek.

A pályaaorientációt segítő tanácsadási típusok megkülönböztetése számos módon történhet. Kiemelem Szilágyi Klára felosztását, aki szerint az emberi életútban bekövetkező fordulópontok a legtöbb ember esetében hasonlóak, azonos életkorban következnek be, így azok általában előre beazonosíthatóak, tervezhetőek. Az egyes fordulópontok sokszor elakadást, nehézséget okoznak az egyéneknek, amikor is szükségük van külső szakember segítségére. A változásokra való felkészülési szakaszok a pályaaorientáció egyes szakaszainak felelnek meg, amikor is különböző tanácsadási típusokkal támogatják az orientálódókat. Szilágyi megfogalmazásában az elakadások 4 típusa hívhatja életre a tanácsadás 10 formáját⁵. A tanácsadási formák megkülönböztetése Szilágyi esetében sokkal részletesebb, azonban kutatásomban nem végzem a módszerek hatékonyságának vizsgálatát, így elegendőnek tekintem a Borbély-Pecze-féle felosztás alkalmazását a közoktatásban tanulók tanácsadására vonatkoztatva. A felsőoktatás és felnőttképzés tekintetében újabb tanácsadási formák jelennek meg, melyek részletezését a későbbiekben teszem meg.

⁵Az első típust az információigénylő elakadások jelentik, aminek megoldásában az informáló, az orientáló és a döntéselőkészítő tanácsadás segíti a személyt. A második típus az önismeret igényéből fakadó elakadások köre, amely alkalmával a pályaválasztási, pályakorrekciós, öndefiníciót segítő és pályaismereten alapuló tanácsadás nyújt segítséget. A harmadik típus a konkrét döntési helyzetben való elakadás, amit az elhelyezkedést segítő és a realizáló tanácsadás segít orvosolni, míg a negyedik elakadási típus igen speciális, amikor az egyén egészségügyi problémái jelentik az elakadás forrását – ebben az esetben rehabilitációs tanácsadás segíti a résztvevőket (SZILÁGYI 2003).

A pályaorientációs tanácsadás célja az ember-pálya megfeleltetés, vagyis az egyén és az elsajátított szakma emberrel szemben támasztott követelményrendszerének kölcsönös megfeleltetése (FÜRÉSZ 2002). A „*megfelelő embert a megfelelő helyre*” elvet már a 19. századi Angliában megfogalmazták, melynek lényege, hogy „*minden ember csak a neki megfelelő tevékenység értelmese gyakorlásában fejlődik*” (RÓKUSFALVY 2002:16). Vagyis minden egyénnek a saját képességeinek, ismereteinek, érdeklődésének megfelelő tevékenységet kell végeznie, mert csak így érheti el céljait, élhet kiegyensúlyozott életet, s tudhat sikeres élményekben bővelkedő életutat a magáénak (BRUNNER 2002).

A siker Angeli Judit megfogalmazásában azt jelenti, hogy az ember meglévő kompetenciáit megfelelően kiaknázva meg tud felelni saját és környezete elvárásainak, tudja alkalmazni meglévő képességeit az általa kitűzött és a környezete által felállított célok elérése érdekében (ANGELI 1999). A sikeres életpálya leírható a „*siker bűvös háromszögével*”, melynek egyik csúcán a kiválasztott szakma iránti elhivatottság és a szakma szeretete, a munka által egyénre rótt feladatok iránti érdeklődés és az egyén önmegvalósítása áll. A második csúcson a munka körülményei és a munkahely által nyújtott anyagi-erkölcsi megbecsültség szerepel, míg a harmadikon a kikapcsolódásra és családra fordítható idő tényezője található. Ha ezen elemek kielégítő szinten jelen vannak az egyén életében, akkor sikeresnek érezheti életpályáját (PINTÉR 2003). A sikeres életpálya a fejlettebb országokban azt jelenti, hogy az egyén munkásévei alatt többféle szakképzettséget szerez, több munkakörben kipróbálja magát, azonban Magyarországon mind a mai napig az elsajátított szakmában való elhelyezkedés és az onnan való nyugdíjba vonulás szinonimájaként alkalmazzák a kifejezést (ANGELI 1999). Ennek a szemléletnek a megváltozásához elengedhetetlen az élethosszig tartó tanulás és pályaorientáció gondolatának, igényének általánossá tétele, a fellelhető pályaorientációs szolgáltatások köztudatba emelése.

2.4. Pályaorientáció módszerei, eszközei

A professzionális pályaorientációs folyamat alkalmával az egyének különböző módszerek és eszközök segítségével kaphatnak tájékoztatást az egyes szakmákról, azok követelményeiről, így az ott elhangzott információk válnak az orientált pályaismeretének alapjaivá (VÖLGYESY 1995). A pályaismeret kialakító orientációs tevékenység első szintjén az egyének úgynevezett öninformációs rendszereket alkalmazhatnak. Ilyen rendszerek például az online és offline pályaorientációs programok és weboldalak (RÉPÁ CZKI 2011). A legismertebb oldalak a teljesség igénye nélkül a felvi.hu, eletpalya.hu, e-palya.hu, eduline.hu, palyanet.hu, palyakezdo.hu, milegyek.hu, fisz.hu, melyeken önismereti tesztek, pályaérdeklődésre vonatkozó kérdőívek, szak- és szakmaleírások, pályakereső- és tervező szolgáltatások érhetőek el. Az egyik leglátogatottabb

oldal a minden korosztálynak segítséget nyújtó Nemzeti Pályaorientációs Portál (eletpalya.hu), amely nem csak az iskolaválasztást könnyíti meg, hanem a munkavállalással kapcsolatos döntések meghozatalában is segíti az odalátogatókat. Emellett kiemelkedően látogatott oldal a felvi.hu, amelyet az Országos Felsőoktatási Információs Központ működtet (BIRHER–SZÁNTÓ 2009). A felvi.hu-n külön rovat foglalkozik a pályaorientációval, amely „*pályákra, foglalkozásokra vonatkozó információkat, a karriertervezési készségek alapjaira vonatkozó írásokat és aktuális napi információkat biztosít a felhasználók számára*” (BIRHER–SZÁNTÓ 2009:57). A központ a weboldal mellett segíti a tanulók „*pályára találását*” a továbbtanulási lehetőségeket ismertető kiadványaival is. A pályaorientációt segítő eszközök között megtalálhatjuk még a FIT-mappákat, amelyek szakmaleírásokból, kiadványokból és a szakmákat bemutató kisfilmekből állnak⁶. A FIT-mappák a Munkaügyi Központok keretében működő Foglalkoztatási Információs Tanácsadók utódjaként létrejövő Szolgáltató Központokban lelhetők fel. Az öninformációs eszközök közé sorolható pl. a SzakmaInfo DVD, amely a szakmunkások szakmaválasztását hivatott segíteni (BORBÉLY-PECZE–JUHÁSZ–KOVÁCS–KUNOS 2008), a Felsőoktatási Felvételi Tájékoztató, illetve a Nemzeti Munkaügyi Hivatal Szak- és Felnőttképzési Igazgatósága által kiadott 77 szakképesítés pályatükrét tartalmazó kiadvány, amely az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések szakmai- és vizsgakövetelményeit felhasználva került összeállításra. A felsorolt eszközök mellett számos további időszakos vagy rendszeresen megjelenő kiadvány is kiadásra került, melyek részletezésére terjedelmi okokból nincs lehetőség.

A pályaorientációs folyamat második szintjén igénybe lehet venni asszisztált pályainformálást is, amikor az informálódó telefonon, e-mailes formában, netán Skype-on vagy más chatprogramon keresztül kér tájékoztatást, de bővítheti tudását a munkaerőpiactól kapott ismeretek vagy a felnőttképzés információnyújtása révén is (BORBÉLY-PECZE és mtsai 2009). Ezen a szinten az egyéneket már szakképzett tanácsadók segítik, de az általuk adott információk itt még nem személyre szabottak. A felnőtt korosztály informálására irányuló kezdeményezés pl. az Europass⁷ oldalán induló „*Karriertanácsadó válaszol...*” című rovat, ahol munkavállalással, álláskereséssel és állásinterjúkkal kapcsolatos kérdésekre válaszol a szakértő.

A fent említett informálást legtöbb esetben már szakképzett pályaorientációs tanácsadó végzi, aki „*olyan humán végzettségű, speciálisan képzett szakember, aki térítésmentes szolgáltatási keretek között tájékoztatást nyújt a pályaválasztásban, pályamódosításban érintetteknek és gyakorlati tevékenysége révén segíti egy piaci igényekhez igazodó szak- és felnőttképzési rendszer*

⁶Füle Orsolya, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.20.)

⁷www.europass.hu

kialakítását” (ÁFSZ 2009). A 30/2000 (IX.15.) GM rendelet mellékletének b) pontjában foglaltak szerint pályaorientációs tanácsadást mintegy 21 különféle végzettséggel lehet betölteni, többek között munkavállalási tanácsadó, szociálpedagógiai, szociális munkás, munka- és pályatanácsadó, felsőoktatási diáktanácsadó posztgraduális, tanulási és pályatanácsadó pedagógus, felsőfokú mentálhigiénés, pályaorientációs tanár és pszichológus végzettséggel. Végezhető e tevékenység továbbá tanácsadó szakpszichológus (munka- és pályatanácsadó specializációval), munka- és szervezetszichológiai szakpszichológus, szociális menedzser, szociológus, szociális szervező, jogász, andragógus, személyügyi szervező, szociálpolitikus, gyógypedagógus, igazgatásszervező vagy bármilyen szakos tanári végzettséggel is (30/2000 (IX.15.) GM rendelet). A hosszas felsorolásból tehát kitűnik, hogy a pályatanácsadást egymástól igen eltérő végzettséggel rendelkezők is nyújthatják, ennek azonban szolgáltatási minőségre gyakorolt hatását nem hivatott a kutatás vizsgálni.

A harmadik, egyben utolsó szinten a pályaorientációs doktori iskolák hallgatói, valamint a munka- és pálya-szakpszichológus végzettséggel rendelkezők végzik egyéni és csoportos formában orientáló munkájukat. Ezen a szinten már teljesen az egyéni igényekre szabott pályaorientációs tanácsadás folyik.

Az eddig említett formák mellett említést kell tenni az orientációt segítő alkalmakról, rendezvényekről is. A pályatanácsadást végzők az egyéni és csoportos foglalkozásokon, tréningeken kívül a közoktatásban tanulónak osztályfőnöki órákat tarthatnak, szervezhetnek üzem- és gyárlátogatásokat, munkahelyi kirándulásokat, szülői karriernapokat, meglátogathatják csoportjukkal az egyes szakkiállításokat, állásbörzétet, vagy akár részt vehetnek különböző pályatervezést elősegítő rendezvényeken is (BORBÉLY-PECZE és mtsai 2009). Véleményem szerint az egyik legkomplexebb továbbtanulási tájékoztatást nyújtó rendezvénynek az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. által szervezett Educatio Nemzetközi Oktatási Szakkiállítás tekinthető, melyet 2012-ben 12. alkalommal szerveztek meg Budapesten. A kiállításon a felsőoktatási intézmények mellett tankönyvkiadók, taneszköz-gyártók és -forgalmazók, külföldi egyetemek, nyelviskolák, szakképző intézmények, oktatással foglalkozó kutatóintézetek vesznek részt⁸. A felsőoktatási hallgatók számára a karriernapok, szakmai gyakorlati helyek és állásbörzék nyújtanak alkalmat az információk beszerzésére. A felnőttképzésben résztvevőknek a munkaerő-piaci ismereteket közvetítő tréningek jelenthetnek információforrást.

⁸Educatio Nemzetközi Oktatási Szakkiállítása oldala: www.educatio.hu

2.5. Az egész életen át tartó pályatanácsadás megvalósításának feltételrendszere

Az életpálya-tanácsadás rendszerének kiépítéséhez elengedhetetlen, hogy nemzetközi és nemzeti szinten is alaposan kidolgozott szakmapolitikai irányelvek érvényesüljenek, kialakuljanak a pályaorientációs tevékenységet végző szervezetek támogatására a megfelelő jogszabályi és finanszírozási feltételek, melyek hozzájárulnak a szolgáltatások számának növekedéséhez, minőségének javulásához. A teljes rendszer feltérképezéséhez nincs központi szakirodalmi anyag, sem olyan szerv, amely folyamatosan követné a jogszabályi változások következtében kialakuló intézményi átszerveződéseket. Így annak érdekében, hogy kutatásomban átlássam a szolnoki rendszert befolyásoló összes elemet, dolgozatomban 1. számú mellékletében felvázoltam az Európai Unióban működő LLG szakpolitika alapvetéseit, a legfontosabb dokumentumokat, szervezeteket, továbbá az irányításban és megvalósításban szerepet játszó magyar intézményhálózatot és a hazai rendszer fejlesztésére irányuló TÁMOP 2.2.2. pályázat megvalósult eredményeit (1. számú melléklet).

Összegezve a pályaorientáció elméleti alapjait, megállapítható, hogy az életpálya-tervezés és pályaválasztás sikerességéhez elengedhetetlen egy jól működő pályaorientációs rendszer. Ahhoz, hogy az egyén megfelelő döntéseket hozhasson, ismernie kell kompetenciáit, érdeklődési köreit, lehetőségeit, s alapos pályaismerettel kell rendelkeznie, amely mint eszköz, objektív információkkal segíti az egyént a hozzá illő szakma megtalálásában (JEREB–KONKOLYNÉ 2002). Ennek kialakításában van jelentős szerepe a pályatanácsadásnak. A pályaorientációs folyamat mindezek alapján úgy vélem, joggal nevezhető a 21. század kihívásainak való megfelelés egyik kulcsának. A kitűzött célokat az egyes intézmények, azok szakemberei valósítják meg országos és helyi szinten is, így a továbbiakban a Szolnokon lévő orientáló intézményeket, azok szolgáltatásait, működését és eredményességét vizsgálom meg.

3. A PÁLYAORIENTÁCIÓ ALAPJAI SZOLNOKON – ÁLTALÁNOS ISKOLÁK TEVÉKENYSÉGE

3.1. Szolnok oktatási intézményeinek jellemzői⁹

Empirikus kutatásaimat a pályaaorientációs hálózat működéséről Szolnokon végeztem. Szolnok Megyei Jogú Város Jász-Nagykun-Szolnok megye székhelye, az Észak-Alföldi Régió egyik legnagyobb települése, gazdasági, közlekedési, katonai, kulturális, oktatási és egészségügyi központ. A város lakossága a 2012. január 1-jén közzétett adatok szerint 74.341 fő volt (KSH 2012) – ez a szám az oktatási intézményekben tanulók számával párhuzamosan folyamatosan csökken. Napjainkban Szolnok oktatási intézményeiben körülbelül 20.000 diák tanul, mely alapján méltán nevezhető a település „iskolavárosnak”. A városban 10 önkormányzati fenntartású, egy alapítványi és két egyházi általános iskola fogadja a Szolnokról és a kistérségéből érkező diákokat. Középfokú oktatási intézmények tekintetében az önkormányzat fenntartásában összesen 3 gimnázium és 2 szakképző iskola működik (a Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola 3, míg a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola 4 tagintézményből áll). Emellett működik egy állami finanszírozású főiskola, és a felnőttképzésre specializálódott intézmények is jelentős számban képviseltetik magukat a megyeszékhelyen. Található a városban továbbá egy szakiskola, egy egyházi fenntartású gimnázium, 3 alapítvány által működtetett középiskola (1 gimnázium, 1 gimnázium és szakközépiskola és 1 szakközép- és szakiskola), végül egy nonprofit kft. révén fenntartott magángimnázium.

A pályaaorientáció témakörében való elmélyedés közben, a szakirodalmak tanulmányozása és a témában járatos szakemberekkel folytatott interjúk, beszélgetések során felismertem, hogy a pályaaorientáció rendszer- és folyamat-jellegből adódóan nincs lehetőség a különböző korosztályok számára nyújtott szolgáltatások egymástól elszeparáltan történő vizsgálatára. Mindezt az a tény is alátámasztja, hogy az egyes életszakaszokban nyújtott tanácsadási szolgáltatások befolyásolják a későbbi orientáló tevékenységet. Vagyis annak függvényében lehet meghatározni, hogy milyen szintről, mely módszerekkel, eszközökkel kell a személy ön- és pályaismeretét továbbfejleszteni, hogy előzetesen milyen támogató folyamatban részesült (SZILÁGYI 2003). Ennek tudatában kerestem fel a már említett számos általános és középiskolát, illetve a munkájukat segítő intézményeket, hogy képet kapjak a szolnoki jellemzőkről, sajátosságokról.

3.2. Az ifjúsági tanácsadás

A szolnoki pályaaorientációs hálózat keretében nyújtott szolgáltatások – akárcsak az országos hálózat esetében – a célok, célcsoportok és az életkori sajátosságok függvényében eltérőek, így pl.

⁹ Bertalan Zsófia, Szolnok Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal ifjúsági referensének szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.23.)

megkülönböztethetünk korosztály alapján felnőtt- és ifjúsági tanácsadást. Az ifjúsági pályatanácsadás célja a pozitív énkép megismerése, az egyéni képességek felismerése (azok a képességek, amelyek segítenek a lehetőségek és készségek összevetésében, a megszerzett információk feldolgozásában, a döntés meghozatalában), a pozitívumok munkaerőpiacon való felhasználásának megfogalmazása, az önpusztító magatartások veszélyeinek feltárása és a pályatervek fejlesztési esélyeinek feltérképezése (SZILÁGYI 2003).

Az ifjúsági tanácsadásban résztvevők köréhez a továbbiakban meg kell határoznom az ifjúság kritériumait. A fiatalok (Andorka Rudolf nyomán a fiatalságot az ifjúság szinonimájaként alkalmazva) *„már nem gyerekek, de még nem felnőttek, vagyis nem kezdték el a rendszeres kereső munkát, nem alapítottak családot, vagy egyszerűbben nem rendelkeznek a felnőttek összes jogával”* (ANDORKA 2006:330). Mivel azonban a 18. életévét betöltött emberek általában csak jóval később vállalnak munkát vagy alapítanak családot, így a fiatalság korszaka is később záródik le. A Nemzeti Ifjúsági Stratégia 8-12 kortól 25-30 éves korig sorolja az egyéneket az *„ifjúság”* kategóriájába (NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET 2009), még a Szolnoki Stratégia a 15-30, legtágabban a 0-30 év közöttieket tekinti az ifjúsághoz tartozónak (SZOLNOK VÁROS ÖNKORMÁNYZATA 2008). Kutatásomban elsőként az általános iskolákat kerestem fel, amelyek orientációs tevékenysége a 7. és 8. osztályosokra irányul, majd a középiskolákat, ahol szintén az iskolát befejező tanulók továbbtanulására összpontosítanak az intézmények. Vagyis az említett korhatárok alapján az általam vizsgált általános- és középiskolás korosztály is beletartozik az ifjúság kategóriájába, így rájuk is az ifjúsági pályatanácsadás céljai vonatkoznak.

A már említett Nemzeti Ifjúsági Stratégia *„az ifjúságot egy folyamatos, innovatív, korszerű tudással rendelkező erőforrásnak tekinti, amelyik képes a társadalom megújítására, az aktív szerepvállalásra”* (NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET 2009). A stratégia célja az ifjúság integrálása a társadalomba, melynek érdekében a dokumentumban összefoglalták az ifjúságra vonatkozó megvalósítandó terveket, így köztük az ifjúsági pályaaorientációs tanácsadás fejlesztésére irányuló célokat is. A stratégia szerint le kell csökkenteni a munkahelykeresés időtartamát, ennek érdekében *„erősíteni kell a kapcsolatot a képzési és munkaerő-piaci szereplők között, javítani kell a szakképző intézmények eredményességének mérési lehetőségein és ennek segítségével biztosítani kell a pályaválasztáshoz szükséges legfontosabb információkat”* (NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET 2009). További pályaaorientációs rész célja a stratégiának a tudatos életpálya-tervezés elterjesztése, ami indokolja az egyéni készségekre építő tanácsadói rendszer fejlesztését – a személyre szabott tanácsadás elérhetővé tételével együtt – az oktatás és képzés minden szintjén. A Nemzeti Ifjúsági Stratégia analógiáját követve létrehozta Szolnok is saját

Ifjúsági Stratégiáját. Sajnos ez a stratégia nem tartalmaz konkrét utalást a pályaorientációs rendszer fejlesztésére, működtetésére vonatkozóan.

A helyi ifjúsági pályaorientációs tevékenységek vizsgálatát Szolnok Megyei Jogú Város Ifjúsági Referensének, Bertalan Zsófiának a segítségével kezdtem meg. A városban nem működik központi koordináció a pályaorientáció területén, nem rendelkezik a város elkülönített forrással az ilyen jellegű szolgáltatások támogatására, s nincs nyilvántartás a helyben működő tanácsadó szolgáltatókról sem. Ennek ellenére fontosnak véli a város a pályaorientációt az oktatás minden szintjén. A városvezetés nézetei alapján az alapfokú oktatás orientáló tevékenysége főként az iskolaválasztás támogatására kell, hogy fókuszáljon, mivel a város diákjainak száma folyamatosan csökken, aminek következtében várhatóan lecsökkentik a gimnáziumi férőhelyek számát. A referens megítélése szerint az általános iskolákban az orientáló tevékenység főként a NAT által előírt osztályfőnöki órai keretben, szakmaismeretők és gyárlátogatások formájában valósul meg. A középiskolai orientálásra azonban csak nagyon csekély rálátása van a városnak, mivel annak kivitelezése az iskolák feladata. A középiskolai tanácsadást mindazonáltal kiemelt jelentőségűnek tekintik, mivel a megváltozott felsőoktatási lehetőségek miatt még fontosabbá válik, hogy a diákok tisztába kerüljenek korlátaikkal, erősségeikkel-gyengeségeikkel, s megfontolt pályaválasztási döntéseket hozzanak.¹⁰

3.3. Pályaorientáció a szolnoki általános iskolákban

A pályaorientáció folyamata – mint már említettem – egészen fiatal kortól jelen van, így elsőként az óvodában a szakmák megismerésére irányuló szerepjátékok és a szülők foglalkozásának játékos bemutatása tekinthetők az orientáló tevékenység részének. Emellett játékos formában kaphatnak képet a gyerekek a szakmákról, pl. az „Amerikából jöttem, mesterségem címere” c. játék keretében. Ezekre építhetnek a közoktatás alsó fokán lévő általános iskolák is. Kutatásomban elsőként a szolnoki általános iskolákat kerestem fel, amelyek főként a 7. és 8. osztályos tanulók segítésére összpontosítanak.

A Szolnokon működő 13 általános iskolából 11-et sikerült telefonos megkeresés útján elérnem. A Liget Úti Általános Iskola sajátos nevelési igényű diákok¹¹ tanítását vállalta fel, amely igen bonyolult feladat, így nem kívántak a pályaorientációs tevékenységükről részleteket közölni. Az alapítványi fenntartásban működő Waldorf iskola teljesen eltérő pedagógiai programot alkalmaz, mint a város többi általános iskolája, így tevékenységükben nem jelenik meg

¹⁰Bertalan Zsófia, Szolnok Megyei Jogú Város ifjúsági referensének szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.23.)

¹¹Sajátos nevelési igényű diák „az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd” (2012. évi CXXIV. tv.)

elszeparáltan a pályatanácsadás, inkább a komplex nevelési-oktatási feladatok részének tekintik az orientálást. A Szent József Római Katolikus Általános Iskolában pedig jelenleg a 4. osztály a legmagasabb évfolyam, így nem tud az intézmény pályaválasztási folyamatban betöltött szerepéről beszámolni.

Az általános iskolák orientációs tevékenységéről kapott információk nyomán, úgy vélem alkothatok egy általános sémát, amelyet az említett három intézményen kívül mind a 8 iskola¹² követ. Az iskolák legfőbb célja a középfokú beiskolázás segítése, melyet a tanárok végeznek annak érdekében, hogy a szülők és a diákok közösen egy reális iskolaválasztási döntést hozhassanak meg. Ennek részeként, törvényi előírásokat követve összevont szülői értekezleten informálják a szülőket a felvételi eljárás rendjéről, a választható iskolákról a kijelölt pályaválasztási/továbbtanulási felelősök. A felelős általában a 8-os osztályok osztályfőnökei közül kerül ki, de némely iskolában az igazgatóhelyettesek töltik be ezt a szerepet. A diákok számára főként az osztályfőnöki órák teremtenek alkalmat az információk beszerzésére, de választásukat igény esetén segítheti az iskolapszichológus is. Az iskola falain kívül tanulmányi kirándulásokon, a szülők munkahelyének látogatása alkalmával kaphatnának tájékoztató információkat, bár ezeket a lehetőségeket a vizsgált intézmények csak megemlítették, valójában nem használják ki.

Említésre került, hogy ennek a korcsoportnak hivatott segíteni az országosan meghirdetett a „*Ki minek mestere?*” c. pályaaorientációs verseny, amely 7-8. osztályosok számára kínál egyéni vagy csoportos lehetőséget önmaguk és érdeklődésük felderítésére, pályaismeretük szélesítésére. Helyi szinten nyújt továbbtanulási segítséget a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja által szervezett „*Dönts jól, a jövőd a tét!*” elnevezésű Pályaválasztási Kiállítás és Szakmai Napok rendezvény (több helyen TANEXPO néven említik ezt a rendezvényt). A rendezvényen a város középiskolái, főiskolája és egyéb partnerintézmények, pl. a JNSZ TISZK képviseltetik magukat, s ismertetik képzési kínálatukat az érdeklődők számára. Illetve minden évben megjelenik a Néplap mellékleteként az Iránytű, amely a megyei középiskolák listáját tartalmazza.

Az intézmények az eddig említett lehetőségek mellett együttműködnek az állami szervként funkcionáló JNSZ Megyei Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központtal (továbbiakban Központ), amely 2011-ig Foglalkozási Információs Tanácsadó néven működött. A Központban 3 fő végzi orientáló tevékenységét, melynek célcsoportja az iskolás korosztálytól a felnőttekig terjed. A Központban a diákok csoportos tanácsadás folyamán egy érdeklődés-feltáró

¹²A 8 iskola a következő: Körösi-Csoma Sándor Ált. Isk. és Konstantin Alapfokú Művészetokt-i Int., Kassai Úti Ált. Isk., Kodály Zoltán Ének-zenei Ált. Isk. és Tallin Alapfokú Művészetokt-i Int., Belvárosi Ált. Isk., II. Rákóczi Ferenc Ált. Isk., Szent-Györgyi Albert Ált. Isk., Fiumei Úti Ált. Isk., Szent Tamás Görög Katolikus Ált. Isk.

kérdőívet tölthetnek ki, majd az eredményekhez kapcsolódó „FIT-mappákat”, szakmabemutató filmeket nézhetik meg. A mappák feladatokat, szakma-jellemzéseket, a szakmában való sikeres munkavégzéshez szükséges kompetenciák körét és az adott szakmák oktatásának helyszínét tartalmazzák. Az önálló és csoportos tájékozódást követően lehetőség nyílik az eredmények megvitatására egyéni tanácsadás keretében. A Központ adatai alapján 2011-ben 824 fő vett részt pályaaorientációs foglalkozáson.

Az általános iskolákat megkérdeztem arról is, hogy eredményesnek tekintik-e orientáló tevékenységüket. Válaszuk kivétel nélkül igen volt, s az elhangzottakból arra következtetek, hogy az eredményesség mércéjének azt tekintik az intézmények, hogy milyen típusú középiskolába megy a diák. A legkívánatosabbnak minden iskolában a gimnáziumi továbbtanulást tekintik, de a fiatalok képességeinek és a szülői elvárásoknak eleget téve próbálnak intézményt ajánlani. Céljuk, hogy a felvételin minden diák bekerülhessen az általa reálisan kiválasztott középiskolába, ehhez azonban egy helyen sem járulnak hozzá az önismeret fejlesztését segítő foglalkozásokkal. Ennek fő okaként a forráshiányt említik. A valós önismeret kialakítását az osztályfőnöki óra feladatának tekintik az iskolák, amely azonban nem minden esetben látja el ezt a feladatot – az óra menete függ a tanár személyiségétől és téma iránti elkötelezettségétől is.

A helyi általános iskolában tehát nem valósul meg önismeretet fejlesztésre irányuló orientáló tevékenység, mely alapján első hipotézisemet igazoltnak tekintem. Az iskolák főként a következő oktatási szintre való bejutás eszközeként alkalmazzák a pályaaorientációként szolgáló tájékoztatást. Így felmerülhet a kérdés, hogy lehet-e eredményes a középiskolai tanácsadó tevékenység, ha nem tud biztos alapokra építkezni. Dolgozatom következő fejezetében erre a kérdésre keresem a választ.

4. PÁLYAORIENTÁCIÓ A KÖZÉPISKOLÁKBAN

4.1. Eltérő iskolatípusok – eltérő orientálás

Az oktatási intézmények, így a középiskolák feladata is a nevelő-oktató munka részeként a diákok önmegvalósításának segítése, a kulcskompetenciák fejlesztése, az élethosszig tartó tanulásra való felkészítése. A 2012-ben megjelent új Nemzeti Alaptanterv szerint a középfokú oktatás alapvető funkciója *„a korábbi képzési szakaszban kibontakozott képességek továbbfejlesztése, a készségek és a tudástartalmak elmélyítése és megszilárdítása. E szakaszban már megjelennek a munkavállalói szerephez szükséges kompetenciák, továbbá iskolatípustól függően a pályaválasztáshoz kapcsolódó, illetve a szakképesítés megszerzéséhez szükséges készségek, ismeretek”* (110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet). Ez a feladat kiegészül többek között azzal, hogy a fiatalok idő előtti iskolaelhagyását, lemorzsolódását meg kell előzniük, így olyan programokat kell hozzáférhetővé tenniük diákjaik számára, ami motiválja őket a további tanulmányok folytatásában vagy a munkaerőpiacra való kilépésben (EURÓPAI BIZOTTSÁG 2005). Mindebben jut kiemelt szerephez a pályaaorientáció.

Szolnokon 11 középfokú oktatási intézmény várja diákjait, melyekben a tanulói létszám 2011-ben összesen 6938 fő volt – ekkor még a Tiszaparti Gimnázium mint önkormányzati finanszírozású intézmény volt számon tartva (2. számú melléklet) (SZOLNOKI FŐISKOLA 2012). Kijelenthető tehát, hogy nagy számban vannak jelen Szolnokon a középiskolások, így a nekik szóló iskolai orientálás bemutatását nem lehet kihagyni a felsorolásból. Így a továbbiakban a 2012 márciusában, 10 intézménnyel kitöltetett e-mailes interjúkból (3. számú melléklet) levonható általános elveket ismertetem, míg az intézmények bemutatását, tanácsadási specifikumait és a kiválasztott 5 középfokú intézmény végzős diákjaival, mint az orientálás befogadóival kitöltetett kérdőívek eredményeit terjedelmi okok miatt a dolgozat 4. számú mellékletében veszem sorra.

4.2. Gimnáziumi orientálás

Szolnokon 3 önkormányzati és egy egyházi gimnázium működik, amelyben *„általános műveltséget megalapozó nevelés és oktatás folyik. A gimnázium alapfeladata, hogy felkészítse tanulóit az érettségi vizsgára, a munkába állásra, illetve a felsőfokú tanulmányok megkezdésére”* (NEFMI 2003). Hasonlóan az általános iskolák leírásához, itt is általános elveket fogalmaznék meg a megkérdezett 4 gimnáziumra vonatkozóan¹³. A gimnáziumok egyértelmű célja a felsőfokú tanulmányokra történő felkészítés, ennek érdekében az orientálás leginkább a felvételi eljárás részleteinek megosztására, a megfelelő fakultációk és érettségik kiválasztására korlátozódik, melyet

¹³A 4 gimnázium a következő: Verseyhy Ferenc Gimnázium, Varga Katalin Gimnázium, Tiszaparti Római Katolikus Gimnázium, Magiszter Alapítványi Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola

az osztályfőnökök végeznek. A Tiszaparti Gimnázium az egyetlen intézmény, ahol foglalkoztatnak pályaaorientációs végzettséggel rendelkező tanárt, és csak itt vehető igénybe egyéni tanácsadás, amelynek legfőbb célja a diák lehetőségeinek közös mérlegelése, a személyre szabott informálás. Annak okaként, hogy miért nem alkalmaznak az iskolák pályatanácsadót, mindenütt a forráshiányt nevezik meg a válaszadók. A gimnáziumok esetében az osztályfőnöki órák adnak keretet az orientálásnak, de a végzett hallgatók élménybeszámolóit is segíthetik a megfelelő döntéshozatalt. Az orientálás szükségességének megítélése az intézmények tekintetében különböző, néhol még a tanári karon belül is eltérő vélemények fogalmazódnak meg a hasznosság tekintetében. Azokban az iskolákban, ahol fontosnak tartják a támogatást, ott főként a képzett szakemberek elhivatottságának köszönhetően működik az orientálás. Az intézmények munkájának eredményességét pedig – csak úgy, mint az általános iskolák esetében – a felsőoktatásba bekerülők száma jelzi, amely sajnos nem jelenti azt, hogy a diák helyesen választott pályát magának.

4.3. Szakközépiskolai orientálás

A szakközépiskolák és szakiskolák a városban integrált intézményekben működnek. A szakközépiskolában „*az általános és a szakmai műveltséget megalapozó, azt kiterjesztő és a további műveltség megszerzését elősegítő nevelő-oktató tevékenység folyik*” (NEFMI 2003). Az itt folyó oktatás szakmai végzettséget nem ad, csak érettségit, majd erre építve részt vehet a diák emelt szintű szakképzésben vagy technikai képzésben, de akár tovább is tanulhat felsőoktatásban, felsőoktatási szakképzésben. A szakközépiskolák ¹⁴ a pályaaorientációt főként a saját intézményükben folyó technikai képzésbe történő irányítás eszközeként alkalmazzák, tehát itt a középiskolások beiskolázási célú orientálása folyik. További feladatuknak tekintik, hogy a felsőoktatási továbbtanulás lehetőségeiről tájékoztassák a diákokat. A szakközépiskolai tanulóknak az osztályfőnökök juttatják el az információkat, alkalmanként együttműködnek más intézményekkel, pl. a Szolgáltató Központtal, s egy esetben említették a későbbiekben részletezésre kerülő „*Impulzus*” Egyesületet is. Az intézményekben nincs szakképzett tanácsadó, ezt a feladatot a pedagógus kollégák látják el, mivel nincs anyagi forrás szakember foglalkoztatására. A pályaaorientációs rendszer működését általában pozitívan értékelik, bár egy esetben azt a választ kaptam, hogy nincs ilyen rendszer helyi szinten.

4.4. Szakiskolai orientálás

Szakiskolák tekintetében az előzőekben nevesített intézmények válaszai az irányadóak, mivel Szolnokon egy intézményen belül működnek a szakközépiskolai és szakiskolai képzések. A

¹⁴A választ adó szakközép- és szakiskolák a következők: Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola (Pálfi-Vízügyi Tint., Építészeti, Faipari és Környezetgazd-i Tint., Jendrassik György Gépipari Tint.), a Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola, s Ruhaipari Tagintézménye, illetve a Dr. Hegedűs T. András Szakiskola

szakiskolai oktatás iskolarendszerű oktatás, amelyben még érettségi előtt állók vehetnek részt azzal a céllal, hogy megszerezzék középfokú szakképesítésüket, melyhez azonban nem jár érettségi bizonyítvány. Mivel ezekben az iskolatípusokban már a szakmára való felkészítés folyik, így a helyi iskolák az orientálás tekintetében fő feladatukként a diákok beiskolázási célú pályainformálását jelölik meg.

A szakmai képzést nyújtó szolnoki iskolák szerint az orientálás elsődlegesen az általános iskolák feladata kell, hogy legyen, mivel ott hozzák meg pályaválasztási döntésüket a diákok. Felmerülhet a kérdés ennek kapcsán, hogy vajon rendelkeznek-e az általános iskolát befejező diákok olyan önismerettel, pályaválasztási érettséggel, ami lehetővé teszi, hogy megfontolt döntést hozzanak. *„Pályaválasztási érettségnek nevezzük a tanuló egész személyiségének olyan fejlettségi állapotát, amely egyrészt lehetővé teszi az elhelyezkedési lehetőségeknek és a személyiségnek megfelelő pálya adekvát választását, másrészt biztosítja a szakmai beilleszkedésre való törekvést”* (RÓKUSFALVY 1969:49)¹⁵. A pályaválasztási érettség kialakításában jelentős szerepe lenne az iskolának is (SZILÁGYI–VÖLGYESY 1998), azonban ha nem működik az oktatás legelső szintjétől orientáló tevékenység, akkor a pályaválasztási érettség kialakulása sem lehet gördülékeny, s nem várható el megfontolt döntés a középiskola-választás tekintetében.

4.5. Eredmények

A szolnoki középiskolák képviselői körében végzett kutatásom eredményeként úgy vélem, hogy első hipotézisemet, miszerint maguk az iskolák nem tartják fontosnak a pályaaorientációs tevékenységet, csupán részben tekinthetem alátámasztottnak. Az iskolák alapvetően forráshiánnyal, ezáltal munkaerő-hiánnyal küzdenek, amely alapvetően ellehetetleníti a pályaaorientációs végzettségű szakemberek foglalkoztatását. A megvalósuló pályaaorientációs tevékenységek azonban legtöbbször az iskola céljait valósítják meg, melyek különböznek az egyes iskolatípusokban: a szakiskolákban már pályát választottként kezelik a fiatalokat, s így szakmai elhivatottságukat erősítik és a pályára állásukban segítik őket. A szakközépiskolákban főként az iskola nyújtotta képzési lehetőségek felé terelik a diákokat, míg a gimnáziumokban egyértelműen a felsőoktatásba kívánják juttatni hallgatóikat. Az iskolák főként tájékoztató jellegű előadásokat valósítanak meg, kihagyva ezzel számos szolgáltatást, főként a személyre szabott tanácsadást. Vagyis az iskolák az

¹⁵Rókusfalvy Pál szerint nem határozható meg pontosan, hogy ki hány éves kortól lesz érett a pályaválasztásra, csak az alábbi megfigyelések vonatkoznak a korhatárra: a 14 éves tanulók pályaválasztási érettsége csak részleges, ám ez 18 éves korra könnyebben kialakítható, mivel addigra lesznek adottak ehhez a pszichológiai feltételek. A kialakítás folyamata azonban személyenként eltérő az egyéni sajátosságok miatt (RÓKUSFALVY 1969). A *„14 éves kor alkalmatlan felelősséggel vállalható döntések meghozatalára, a pályalelektani kutatások 16-20 éves kor közé teszik a pályaválasztási érettség kialakulásának időpontját”* (SZILÁGYI–VÖLGYESY 1998:90).

eddig tapasztalatok alapján, a jól bevált, rutinszerű tevékenységeket végzik (nyílt napokról tájékoztatás, órai szakbemutató, felsőoktatásba jelentkezés támogatása), ám nem érzik szükségesnek, hogy nyissanak más módszerek, más intézmények felé. A tájékoztatás mellett szinte egyik iskolában sem jelenik meg markáns célként a diákok önismeretének fejlesztése, s nem fektetnek kellő hangsúlyt a rugalmasság kialakítására, a többszöri pályamódosítás, újraválasztás várható bekövetkezésének elfogadtatására. Kiemelték az iskolák, hogy az együttműködések hiányának hátterében az is állhat, hogy nem megfelelő a kommunikáció az egyes intézmények és az oktatás egyes szintjei között. A szakiskolák például az általános iskolák feladatának tekintik a pályaválasztás elősegítését, ők ezt nem tekintik feladatuknak. Elmondható, hogy a városban lévő középiskolák orientáló tevékenysége jelentős fejlesztésre szorul, melyeket véleményem szerint elsőként a lelkes, feladatot – akár anyagi térítés nélkül is – elvállaló kollégákra kellene alapozni, továbbá nyitni kellene a működő szolgáltatók felé is.

5. PÁLYAORIENTÁCIÓ AZ ISKOLA FALAIN KÍVÜL

A közoktatás szintjén az iskolák orientálását szolgáltató intézmények igyekeznek kiegészíteni, segíteni, ezzel is hatékonyabbá téve a diákok megfelelő pálya- és szakismeretének kialakítását. Az iskolák orientáló tevékenységét egészíti ki számos rendezvény, szakkiállítás, mint pl. az Educatio kiállítás, gyár- és üzemlátogatás, szakember tartotta egyéni és csoportfoglalkozás. A szakkiállítás helyi szinten a Szolnoki Felsőoktatási és Továbbképzési Börze és Fórum keretében valósul meg. A Börzén az ország számos felsőoktatási intézménye, továbbképző központja képviselteti magát, 2012-ben immár 13. alkalommal.

A rendezvények mellett szervezetek is segítik a fiatalok orientálását. Több szakirodalom és jogszabály is említést tesz a Pedagógiai Szakszolgálatok és a Családsegítő és Gyermejkölési Szolgálatok ifjúsági pályatanácsadói tevékenységéről, azonban felkeresésemre elmondták, hogy helyi szinten nem működtetnek ilyen szolgáltatást. Az internetes anyagok között olvashattam a Jász-Nagykun-Szolnok Megye Esély Szociális Közalapítványról és a Contact Mentálhigiénés Konzultációs Szolgálatról, mint pályaorientációban együttműködő partner-intézményekről. Az Esély Alapítvány nem kínál folyamatos jellegű tanácsadási szolgáltatást, s a Contact Szolgálat – amely a szolnoki Civil Szolgáltató Központ keretein belül működik – munkatársa megkerdezésemre elmondta, hogy ebben az intézményben sem működik folyamatos tanácsadás, mindössze volt már olyan konzorciumi projektjük, amely hátrányos helyzetű, fogyatékos fiatalok számára nyújtott pályatanácsadást.¹⁶ A leírtak alapján elmondható, hogy számos, szakirodalomban és internetes forrásban megemlített intézményben nem valósul meg orientáló tevékenység. Ezzel szemben, pozitív példaként működnek állami, civil és magán fenntartású pályaorientációs szolgáltató intézmények is Szolnokon. Az intézmények munkatársaival folytatott személyes és telefonos interjúk (5. számú melléklet), illetve a szervezetek weboldalai alapján a következőkben a felkutatott szolgáltatók tevékenységét ismertetem.

5.1. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ¹⁷

A már említésre került Szolgáltató Központ középiskolai pályatanácsadó szerepéről Füle Orsolya, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ (továbbiakban Központ) munkatársa informált. Eszerint elvileg minden középfokú oktatási intézmény tud a szolgáltatóról, többel, pl. a Varga Katalin Gimnáziummal és a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskolával rendszeresen együtt is működnek. Azonban a meglévő

¹⁶Pollákné Cser Edit, a Civil Szolgáltató Központ vezetőjének szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.22.)

¹⁷ Füle Orsolya, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.20.)

együttműködésekén túl nem születnek újak, az iskolák nem keresik fel az intézményt. Ennek lehetséges okaként említette Orsolya az iskolák információhiányát, vagyis, hogy nem tudnak erről a szolgáltatóról, másik okaként pedig azt, hogy az iskolák számára nem fontos a pályaaorientációs tevékenység. Általában a 10. osztályosok fakultáció-választása előtt és a 11-12. osztályosok továbbtanulási döntését megelőzően veszik igénybe az iskolák a Központ segítségét. A Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium pályaaorientációs tanárának, Dajkáné Szűk Beátának a véleménye szerint azonban a Szolgáltató Központ feladata lenne felkeresni a középiskolákat, felajánlani szolgáltatásait, melyet nem tesz meg. Megítélése szerint ezen kívül a szakmaismertető mappák is elavultak, nem követik le a szak- és szakmaváltozásokat¹⁸. A Központ szerepe tehát meggyőződésem szerint szükséges, a mappák tekintetében akár hiánypótló is, azonban a hatékonyabb működés érdekében a középiskolák felé nyitniuk kellene és fontos lenne, hogy aktualizált mappákat, filmeket használjanak munkájuk során.

5.2. Jász-Nagykun-Szolnok Térségi Integrált Szakképző Központ¹⁹

A Munkaügyi Központon túl a Jász-Nagykun-Szolnok Térségi Integrált Szakképző Központ (továbbiakban JNSZ TISZK) is biztosít orientáló szolgáltatást Szolnokon. A TISZK *„a szakképzési feladatellátás olyan együttműködési rendszere, amelynek feladata az állami, önkormányzati feladatellátásban a szakképzés térségi feladatainak összehangolása, a képzés és a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése, a szakképzési feladatellátás optimalizálása, a párhuzamos képzések és fejlesztések kiküszöbölése, valamint a munkaerő-piaci igények iskolai rendszerű szakképzésben való érvényesítése”* (2011. évi CLXXXVII. törvény). A TISZK mint módszertani és szakmai koordinációs társulás a közoktatási törvényben meghatározott szakképzéssel összefüggő feladatok végrehajtására jöhet létre (1993. évi LXXVI. törvény). A TISZK létrehozásának modelljei közül a résztvevő önkormányzatok a szakképzés-szervezési társulást választották, így 2008-ban létrejött a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. törvény alapján a Jász-Nagykun-Szolnok Szakképzés-szervezési Társulás (1997. évi CXXXV. törvény). A Társulásnak jelenleg 16 önkormányzat a tagja, melyek összesen 28 iskolát tartanak fenn, így a Jász-Nagykun-Szolnok TISZK közel 15000 tanulóival a második legnagyobbak tekinthető az országban. A JNSZ TISZK-nek a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság által meghatározott szakképzésre vonatkozó előírásait be kell tartania, meg kell valósítania.

¹⁸Dajkáné Szűk Beáta, a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium pályaaorientációs tanárának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.23.)

¹⁹ www.jnsztiszk.hu, illetve Nagy Lajosné, a JNSZ TISZK munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.23.)

A 8 főt foglalkoztató JNSZ TISZK pályaorientációs tevékenysége két célcsoportnak szól: egyrészt beiskolázási céllal tart tájékoztatást az általános iskolásoknak, másrészt a már szakképzésben lévők orientálását végzi. Tevékenységében sokkal dominánsabban jelenik meg a beiskolázási tevékenység, mivel a szakképzés egy konkrét szakmára készítik fel a diákokat, így a munkatársak véleménye szerint a szakképzésben tanulóknak már az általános iskolában meg kell hozniuk pályaválasztási döntésüket. Itt újra felmerül a már kifejtett pályaválasztási érettség kérdése. Az általános iskolásoknak szóló rendezvényeken, pl. a TANEXPO-n minden évben részt vesz a TISZK, illetve kiadványokon, újságcikkek útján ismerteti a diákokkal szakképzési kínálatát. A JNSZ TISZK honlapján továbbá kitölthetnek az érdeklődők a TÁMOP 2.2.3. keretében kidolgozott 157 kérdésből álló tesztet, amelynek problémája, hogy nem tudja követni a minden évben átalakuló szakképzési kínálatot, és a folyamatosan változó szak- és szakmaleírásokat sem tudják a változások ütemében frissíteni. Továbbá ennek a célcsoportnak szólnak a tehetséges diákok bemutatkozására szolgáló tehetségnapok, amikor kész produktumokkal mutatják meg a szakmában rejlő lehetőségeket a már szakképzésben tanulók.

A szakképzésben tanulók tájékoztatása a másik ifjúsági tanácsadói tevékenysége a TISZK-nek. A szakképzés előző rendszerében, az 1993. évi szakképzési törvény által szabályozott 2+2 éves képzésben kötelező volt a pályaorientáció tantárgyi keretben való megvalósítása. A 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről megjelenésével azonban az eddigi gyakorlatok egy része átalakult, többek között a pályaorientációs szolgáltatás is, mivel a törvény nem tartalmazza a pályaorientáció kötelező órai/tantervi beépítését. (2011. évi CLXXXVII. tv.). A pályaorientációs óra kivitelezésébe nem folyik bele a TISZK, az teljes egészében az iskolák feladata, de a TISZK hagyja jóvá az iskolák Pedagógiai Programjának szakmai részét, így van némi kapcsolatuk a tantárggyal. A szakképzésben a pályaorientáció célja főként a szakmai hivatástudat erősítése, vagyis a diák által tanult szakma felé orientálás. A pályaorientációs óra során az adott szakma bemutatása, a szakmához szükséges kompetenciák fejlesztése folyik. Ennek az a veszélye, hogy számos diák korából, tájékoztatlanságából adódóan nem saját döntése vagy a munkaerő-piaci lehetőségek mérlegelése után választja ki a szakmát, amelyet tanulni fog, hanem szülei, tanárai tanácsára kezdi el a szakképzést. Így a pályaválasztási döntését jóval előbb kell meghoznia, mint egy gimnáziumban tanuló embernek. Sajnos ez azzal a következménnyel járhat, hogy nem lesz sikeres a szakmájában, nem lesz elhivatott, motivált, s bekövetkezhethet a pályaelhagyás is. Véleményem szerint ez a gondolatmenet is alátámasztja az egész életen átívelő pályaorientáció szükségességét. Az órai keretek mellett a TISZK diákoknak szóló rendezvényeket, előadássorozatokat, bemutató napokat tart, kiállításokat rendez. A Felsőoktatási Börze mellett állásbörzét is rendszeresen szervez, továbbá számítógépen kitölthető pályaorientációs tesztcsomagokat juttat el az iskolákba,

amelyeket rendszeresen kitöltetnek az osztályfőnökök a 9. évfolyamosokkal. A kitöltés azonban anonim, vagyis a tesztek sokkal inkább visszajelzésként szolgálnak a TISZK számára az iskolákban folyó munkáról, mintsem a diákok fejlődését szolgálják.

A TISZK tehát szakképzésbe, szakma felé orientál, amellyel teljesen eleget tesz előírt feladatainak, azonban az önismeretet nem fejlesztő általános iskolai orientálás tükrében figyelmet kellene arra is fordítania, hogy a diákok nem biztos, hogy megfelelő mérlegelés, önvizsgálat után vesznek részt a szakképzésben.

5.3. „Impulzus” Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete²⁰

Az „Impulzus” Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete (továbbiakban Egyesület) 1996-ban, 7 középfokú intézmény tanárainak, munkatársainak összefogásával létrejött foglalkoztatási célú civil szervezet. Az egyesület fő célja a középiskolások és pályakezdők olyan típusú segítése a munkaerőpiacra való felkészülésben és beilleszkedésben, amely egy egész életre szól. Az Egyesület megalakulásától kezdve mintegy 3,5 évig működtette sikeresen ifjúsági tanácsadási szolgáltatásait – addigra már 15 középiskola vett részt az Egyesület munkájában, működött velük együtt órai keretek között – azonban finanszírozási problémák miatt más célközönség felé fordultak. Új célcsoportjuk a hátrányos helyzetű embercsoportok, főként GYES-ről, GYED-ről munkába visszatérni kívánók, a 45 év fölöttiek, javarészt 50 év feletti férfiak, alacsony iskolázottságúak lettek. Mint azt az Egyesület munkatársa, Fazekas Sándorné Edit elmondta, ugyan más témákban, más módszerekkel segítik a hozzájuk forduló célcsoportot, a pályára orientálás folyamatosan jelen van a szolgáltatásaikba, képzéseikbe, tréningjeikbe ágyazottan, ám alapvető céljaiknak megfelelően a mai napig tartanak középiskolai foglalkozásokat is.

Az Egyesület alapítói a városban működő középiskolák vezető pozícióiban lévő munkatársaiból kerültek ki. Ezek a tanárok, mint egyesületi koordinátorok is működnek az oktatási intézményekben és ők kérik fel az Egyesület által foglalkoztatott tanácsadókat a foglalkozás megtartására. Az Egyesületben hivatásszerűen közreműködők között megtalálható két mentálhigiénés szakember, munkavállalási tanácsadó és munkaerő-piaci szakképzettséggel rendelkező, illetve állandó jelleggel két pályaaorientációs munkatárs dolgozik. Fazekas Sándorné Edit szerint kiemelten fontos, hogy megfelelő képzettség birtokában folytassák munkájukat a tanácsadók, mert mint mondta *„rengeteg a kontár, aki többet árt, mint használ, s ha nem*

²⁰ Fazekas Sándorné Edit, az „Impulzus” Egyesület munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.02.01.)

szakszerűen csinálják munkájukat, annak komoly negatív következményei is lehetnek”. Az Egyesület nagyobb létszámot igénylő, pályázati forrásból megvalósuló projektjei esetében azonban nem elegendő a meglévő munkatársak közreműködése, így fel szokták kérni más intézmények szakembereit, hogy munkájukkal segítsék a projektek kivitelezését. Az Egyesület számos civil szerveződéssel működik együtt foglalkoztatási célú projektekben, sajnos ezzel ellentétben kevés alkalommal érkezik felkérés vagy indul pályázat a diákok számára nyújtható pályatanácsadás témakörében.

Az oktatási intézmények felkéréseinek több ízben önkéntes alapon tesz eleget az Egyesület, vagyis anyagi ellenszolgáltatás nélkül tart foglalkozást. Ez azonban nem mindig célravezető, mert interjúalanyom szerint úgy gondolhatják a fiatalok, *hogy „aminek nincs ára, az lehet, hogy nem is olyan jó”*. Az iskolai orientálás során a tanácsadók általában kitöltetnek egy munkaérdeklődés-kérdőívet a diákokkal, majd személyes konzultáció során megbeszélik az eredményeket, az egyén érdeklődési köreihez kapcsolódó szakmák csoportját, amiből választhat a tanuló (egy-egy érdeklődési körhöz kb. 100-100 szakma tartozik). Interjúalanyom szerint a pályaorientáció célja az lenne, hogy kiderítsék, mi az a terület, amelyen sikeres lenne a tanuló, s nem az, hogy az adott szakon, ahol tanul, még inkább erősítsék a szakmai elhivatottságát. Erre példaként hozta a szakképző iskolákat, ahol a pályaorientáció alatt a fiatalok *„reszelnek, majd vasasok lesznek”*. Ezzel ellentétben az intézményekben megvalósuló tanácsadás jó példaként említette, amikor a szülők közös összefogással finanszírozták az alkalmakat.

A szolnoki rendszerre vonatkozóan Fazekas Sándorné Edit úgy fogalmaz, hogy nem jó, nem így kellene működnie. Már az általános iskolában el kellene kezdeni az orientálást, s aztán folyamatosan ismételni kellene a felméréseket, évente egy-két alkalommal. Továbbá anyagi forrásokra lenne szükség a megfelelő működéshez, s rangjára kellene emelni a tanácsadást, elfogadottá tenni az emberek körében, így emelt fővel lehetne végigvinni a szakember által alátámasztott iskolaváltást, pályaelhagyást is.

A leírtak alapján az Egyesület kiemelkedő pálya-tanácsadási munkát folytat, pályázati forrásokat felhasználva működéséhez. Az Egyesület tanácsadási tevékenységét rendkívül széles együttműködői réteggel valósítja meg, s főként a pályatanácsadáshoz szükséges szakképzettségűek segítségét kéri, vagy az ezzel rendelkező végzettségűek munkaerejét szolgáltatja más szervezetek számára. Továbbá több középiskolával is közvetlenül együttműködik, ezzel valósítva meg ifjúsági orientáló tevékenységét.

5.4. Egyéni tanácsadók, magánvállalkozások

Mint már utaltam rá, a városban nincs egy központi nyilvántartás sem, amely számon tartaná azokat a szakembereket, akik foglalkoznak orientáló tevékenységgel. Következtetni lehet csupán a már említett 30/2000 (IX.15.) GM rendelet – mely szerint 21 különböző végzettséggel lehet hivatalosan orientáló tevékenységet végezni – és a városban (térségben) működő intézmények által megvalósított releváns témájú projektek alapján, hogy magas számban vannak olyan szakemberek, akik orientáló munkát folytathatnak, s folytatnak is. Mindezt alátámasztja, hogy számos intézmény végez olyan tevékenységet, amelyhez elengedhetetlen, hogy legyen pályatanácsadás nyújtására jogosult munkatársa. Ilyen intézmény pl. a Türr István Képző és Kutató Intézet Debreceni Igazgatóságának szolnoki kihelyezett intézménye, illetve az Impulzus Egyesület tanácsadóit felkérő szervezetek is.

Hasonlóan az „*Impulzus*” Egyesülethez, más intézmények is felkérnek külső szakembereket az orientálásban való segítségre, mivel a legtöbb szervezet nem képes állandó jelleggel foglalkoztatni az összes projekt megvalósításához elegendő munkatársat. A felkérés azonban nem csak ahhoz a szervezethez futhat be, amelynél állandó foglalkoztatásban áll a szakember, hanem személyesen hozzá is. Így az egyes szervezetek munkatársai munkahelyüktől függetlenül, egyéni vállalkozóként is végeznek orientáló tevékenységet. Ekkor azonban a szolgáltatások pályázati forrásból finanszírozott projektek keretében, általában ingyenesen vehetőek igénybe.

A városban végzi munkáját az állami és civil fenntartású intézmények mellett a magánszférában tevékenykedő Szivárvány Természetgyógyászati Rendelő és Humán-családi Tanácsadó. A Tanácsadó elméletben működtet pályaaorientációs tanácsadást általános és középiskolások részére, azonban ez igényhiány miatt nem realizálódik.²¹ Szolnokon a Szivárvány Tanácsadón kívül vizsgálódásaim alapján nem található más profitorientált cég, amely legalább céljaiban megfogalmazza a pályatanácsadást, így azt a következtetést vonhatom le, hogy Szolnokon nincs számottevő igény az anyagi ellenszolgáltatást igénylő pályatanácsadó intézmények tevékenységeire.

5.5. Összegzés

Összegezve a városban működő szolgáltató intézmények orientáló munkáját, úgy vélem, hogy második hipotézisemet megcáfoltnak tekintem, miszerint a szolnoki pályaaorientációs rendszer működésében azért vannak fennakadások, mert nincs kellő számú és felkészültségű pályaaorientációs szolgáltatást nyújtó intézmény, szakember. A rendszernek valóban vannak hibái, de legkevésbé a tanácsadók száma az, ami negatívan befolyásolja a rendszer működését.

²¹Czakóné Molnár Ágnes, a Szivárvány Természetgyógyászati Rendelő és Humán-családi Tanácsadó munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.04.02.)

A városi orientáló szervezetekről meglévő információk alapján felvázolható egy komplex helyzetkép a szolgáltatók munkájáról, lehetőségeiről. A városban sok diák van, azonban egyre kevesebb a férőhely a közép- és felsőoktatásban, így kiemelten fontos a pályaorientáció. Helyi szinten hiányzik egy központi koordináló szerv, amely a tanácsadói tevékenység megvalósulását felügyelné, nyilvántartást vezetne a szervezetekről, egyéni tanácsadókról, netán forrást biztosítana a szolgáltató intézmények és az iskolák számára. A rendszer működése szempontjából az egyik legnagyobb probléma a forráshiány, továbbá a pályaorientáció céljának olyan típusú szemlélete, amely általában az intézmény érdekeit tartja szem előtt, s nem az orientáltét. A városban nincs olyan intézmény, amely kimondottan középiskolai orientáló tanácsadással foglalkozik, ennek ellenére vannak olyan szervezetek, amelyeknek rész célja a tanácsadás megvalósítása. Elméletben az orientáló tevékenységet folytatók köre is kifejezetten széles lehet, mivel nagyon sok végzettséggel lehet pályaorientációs munkát végezni, s számos intézmény van, amelyben dolgoznak tanácsadók. A szolgáltató intézmények szemszögéből úgy tűnik, hogy az iskolák nagy része nem elég motivált a pályaorientációs tevékenységben való részvételre, s ezért nem is keresik őket. Vagyis nincs megfelelő együttműködés a középiskolák és a szolgáltatók között. Ennek egyik oka lehet, hogy nem működik jól a kommunikáció a szervezetek és az iskolák között, másrészt az intézmények az anyagiak függvényében szerény marketing-kampányt folytatnak csak. Végül, az intézményekben az anyagok többnyire nem aktualizáltak, s ez megnehezíti a valóban értékes szolgáltatás-nyújtást.

Mint látható, számos probléma és kihívás jelenik meg a középiskolás korosztály orientálásában, melyek megoldása a rendszer kielégítő működésének érdekében elengedhetetlen. Ahhoz azonban, hogy képet kaphassak a teljes városi rendszerről, annak problémáiról, meg kell vizsgálnom a felsőoktatásban zajló tanácsadási formákat is, melyet kutatásom következő fejezetében teszek meg.

6. PÁLYAORIENTÁCIÓ A SZOLNOKI FELSŐOKTATÁSBAN²²

Szolnokon csak egy önálló felsőoktatási intézmény működik, melynek pályorientáló munkáját mutatom be a továbbiakban. A Szolnoki Főiskolán mintegy 3000 hallgató tanul, mely létszámmal a térség legnagyobb felsőoktatási intézménye. Az intézmény műszaki, gazdasági és agrár képzési területeken meghirdetett szakjaira várja a végzős diákok jelentkezését. A Főiskola pályorientációs tevékenysége két részre oszlik: egyik részről a beiskolázás érdekében tájékoztatja a diákokat az iskolában elérhető szakok felé, másrészt a már bent lévő hallgatóinak nyújt pály- és karrier-tanácsadást a Hallgatói és Alumni Tanácsadó Irodája (röviden HATI) révén.

A Szolnoki Főiskola középiskolások számára nyújtott pályorientációs tevékenysége véleményem szerint igen szerteágazó, azonban itt is érvényesül, hogy inkább az intézmény nyújtotta lehetőségek, mintsem a diákoknak megfelelő szakma felé orientálják őket. Az iskola – hasonlóan más felsőoktatási színterekhez – nyílt napjaira várja az érdeklődőket, melyet 3 alkalommal is megszervez egy félévben a Hallgatói Önkormányzat és a vezetés közreműködésével. Felvételi kampánya részeként az iskolákban, tanórai keretben tartanak a HÖK felkészített tagjai interaktív szaktalálkozókat. Az iskolai tájékoztatást az intézmény az osztályfőnökök személyes megkeresése után végzi. Interjúalanyom, Dr. Molnár Edina szerint az iskolák részéről azonban nincs megkeresés, felkérés, így csak a Főiskola által kezdeményezett alkalmakkor mutatkozhatnak be a szakok. A Főiskola ezen felül Vállalkozzunk Akadémia néven tehetséggondozó programot hirdet a régió középiskolásai számára, amely *„személyre szabottan kínálja a középiskolásoknak a gazdasági, pénzügyi és marketing ismereteket. Mindezt kommunikációs gyakorlatokkal és az egyéni pszichológiai tanácsadás igénybevételének lehetőségével”*²³. Az Akadémia közvetett célja tehát a résztvevő tanulók Szolnoki Főiskolára vonzása. Az intézmény ezen felül az állásbörzét és egyéb programokat, mint pl. a Kutatók Éjszakáját, sportnapokat használja fel arra, hogy megismertesse képzési kínálatát a programokon résztvevőkkel.

A felsőoktatási intézményben az orientáló tevékenységre csak szűkös keret áll rendelkezésre pályázati forrásokból és egy elkülönített marketing-alapból. Vagyis az orientálás pénzügyi alapjait főként a Nemzeti Tehetségprogram és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség pályázati forrásai biztosítják. A Főiskola nem működik együtt más szolgáltatókkal a pályorientációs tevékenységében, azonban középiskolákkal kötött együttműködési megállapodásokkal rendelkezik, amely biztosítja a tájékoztatás lehetőségét. Dr. Molnár Edina, a Hallgatói Szolgáltatások Központjának vezetője szerint a szolnoki pályorientáció rendszere *„sehogy sem működik”*, mivel véleménye szerint kevés a lelkes pedagógus és nincs forrás sem a megvalósításra.

²² A Szolnoki Főiskola honlapján található adatok alapján: www.szolf.hu

²³ A Szolnoki Főiskola honlapján található adatok alapján: www.szolf.hu

A 2006 óta működő HATI másik feladataként a Főiskolán tanuló hallgatók személyes élethelyzeteinek megoldását, megszerzett végzettségéhez illeszkedő álláskeresését segíti. Tanácsadását egyéni és tréning formájában végzi. A hallgatóknak lehetőségük van részt venni az intézmény által szervezett állásbörzéken és karriernapokon, illetve a HVG által szervezett Frissdiplomás Napon.

A szolnoki pályaorientációs körkép köz- és felsőoktatásban megvalósuló tevékenységeit a felkeresett általános iskolák válaszai, a középiskolák e-mailes és a külső szolgáltatók személyes interjúi, valamint a felsőoktatási intézmény telefonos válaszai alapján részletesen bemutattam, így már csak a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények kapcsolódó szolgáltatásai hiányoznak a felsorolásból. Dolgozatom második egységében ezt mutatom be.

7. PÁLYAORIENTÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK A FELNŐTTKÉPZÉSBEN

A lifelong learning gondolatának köztudatba kerülésével elfogadottá vált az a nézet, hogy a tanulás nem csak az első szakma megszerzéséig tartó időszak központi eleme, hanem egy egész életúton átívelő folyamat, amelynek során az egyének folyamatosan bővítik tudásukat, fejlesztik képességeiket. Az egész életen át tartó oktatás-tanulás eszméje célként tűzi ki *„mind a felnövekvő nemzedék iskolázottságának növekedését, mind a lakosság képzettségének emelését, valamint a foglalkoztatottak szakmai fejlődésének biztosítását”* (SZILÁGYI 2007:187). Ennek a komplex szemléletnek a része, hogy felnőttkorban is kiemelt jelentőséggel bír az ismeretszerzés, kompetenciafejlesztés, melynek a non-formális és informális tanulási helyzetek mellett a felnőttek számára kialakított formális képzések adnak teret. A felnőttek saját belső motivációjuk, illetve a munkaerőpiac diktálta elvárások miatt szükségszerűen továbbképzik, átképzik, kiképzik magukat, amely segíti őket akár a munkanélküliség leküzdésében, akár karrierjük építésében a már meglévő munkahelyükön. A felnőttkori tanulásban résztvevők az általános, szakmai vagy nyelvi képzések mellett számos szolgáltatást, ún. felnőttképzési szolgáltatásokat vehetnek igénybe, amelyek között helyet kap a témám szempontjából fontos pályaaorientációs, pályaválasztást vagy –korrekciót segítő tanácsadás is. A továbbiakban a felnőttképzéssel foglalkozó intézményekben megjelenő felnőttképzési szolgáltatások általánosságait fogom áttekinteni, majd a kérdőíves kutatás eredményeivel egészítem ki a szolnoki pályaaorientációs körképet.

7.1. A felnőttképzési szolgáltatások célja, helye, szerepe

Az élethosszig tartó tanulás, illetve a felnőttképzés szerepének felértékelődésével és hangsúlyossá válásával szükségessé vált a felnőttképzés jogi szabályozása, melynek alapját hazánkban a 2001. évi CI. törvény adja. A törvény értelmében a felnőttképzési tevékenység *„a saját képzési program alapján megvalósuló iskolarendszeren kívüli olyan képzés, amely célja szerint meghatározott képzettség megszerzésére, kompetencia elsajátítására irányuló általános, nyelvi vagy szakmai képzés, továbbá a felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatás”* (2001. évi CI. tv. 3.§). A felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatás az értelmező rendelkezések alapján pedig *„olyan szolgáltatás, amely a képzések egyénre szabott kialakításának elősegítésére, a képzés hatékonyságának javulására vagy a munkavállalás elősegítésére irányul”* (2001. évi CI tv. 29.§). A 2001. évi CI. törvény a képzési szolgáltatások értelmezése mellett előírja, hogy a felnőttképzési intézmények nyilvántartásba vételekor a képzések mellett be kell jelenteni a tervezett szolgáltatási formákat is²⁴, illetve a 12.§ deklarálja az intézményakkreditáció²⁵ feltételeként, hogy felnőttképzési

²⁴ Az intézmények képzéseinek és szolgáltatásainak nyilvántartása elérhető a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat honlapján (<https://finy.munka.hu/finy/nyilvantartassp.aspx>).

tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatásokat kell nyújtania az intézménynek (2001. évi CI tv. 12.§, 29.§). Az akkreditációs eljárás részletes szabályairól szóló 24/2004 (VI.22.) FMM rendelet 4.§-a szerint a kötelezően nyújtandó előzetes tudás felmérésén és elismerésén kívül az intézménynek legalább egy szolgáltatást kell nyújtania²⁶. Az igénybe vehető szolgáltatások jegyzékét az intézmény irodahelyiségében jól látható helyen fel kell tüntetnie, illetve az igénybevevők számát, időpontját és a szolgáltatás típusát dokumentálnia kell (24/2004 (VI.22.) FMM rendelet 4.§). Az intézmény által nyújtott szolgáltatások típusainak megjelölése mellett fontos feltüntetni, hogy mely szolgáltatások vehetők igénybe ingyenesen, illetve térítés ellenében.

A felnőttképzési szolgáltatások a képzési tevékenységhez kapcsolva, de akár önállóan, képzési tevékenység nélkül is nyújthatók az érdeklődők, illetve a képzésben résztvevő felnőttek számára (HENCZI 2009). A felnőttképzési szolgáltatások célja, hogy segítsék az egyéneket a képzésbe való bekapcsolódásban, amely pozitívan hat foglalkoztathatóságukra, a munka világába történő be- vagy visszakapcsolódásukra, melynek eredményeként sikeresen szerepelhetnek a munkaerőpiacon, megvalósíthatják karrier-céljaikat (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006). A szolgáltatásnyújtás egyik legfőbb célja, hogy segítse az önismeret fejlesztését, az új ismeretek, készségek, munkavállalói attitűdök elsajátítását, új szakmai és magatartásbeli tulajdonságok kialakítását. A szolgáltatások segítik a jelentkezőt abban, hogy már megszerzett tudását képes legyen feltérképezni, alkalmazni munkakörnyezetében, meglévő tudására és elérendő céljaira építve, széles körű információnyújtás révén támogatják a megfelelő képzési programok kiválasztásában. Emellett hozzájárulnak az elhelyezkedési alternatívák felvázolásával a felnőtt mielőbbi munkaerőpiacon történő megjelenéséhez, illetve megelőzik vagy kezelik a munkanélküliségből adódó mentális hatásokat, s a munka világát érintő jogi ügyekben segítik az egyén eligazodását (HENCZI 2009).

7.2. Felnőttképzési szolgáltatásokat biztosító intézmények

A felnőttképzési szolgáltatásokat képzéshez kapcsolva, de akár önállóan is végezhetik erre specializálódó civil és profitorientált szerveződések. A felnőttképzési és munkaerő-piaci szolgáltatások²⁷, így a pályaválasztási és -módosítási tanácsadás nyújtásában is kiemelt szerepe van

²⁵ Intézmény-akkreditáció: a felnőttképzési intézményben folytatott képzési (tananyagfejlesztés, oktatás/képzés, értékelés) és felnőttképzési szolgáltató tevékenységnek, az intézmény irányítási és döntési folyamatok szabályozottságának vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése. (2001. évi CI tv. 29. §)

²⁶ A szolgáltatás folyamatleírását mellékelni kell az intézmény által benyújtott akkreditációs kérelemhez. (24/2004 (VI.22.) FMM rendelet 23.§)

²⁷ „A munkahelykeresést, a munkához, valamint megfelelő munkaerőhöz jutást, továbbá a munkahely megtartását a munkaügyi központok szolgáltatások nyújtásával is elősegítik. A szolgáltatásokat nyújtják egyrészt az álláskeresők számára, másrészt a munkaadók, a térségi foglalkoztatás növelése érdekében tevékenykedő szervezetek, valamint a munkaadók számára. A szolgáltatásnyújtás formái a munkaerő-piaci és foglalkozási információ nyújtása, munka-, pálya-, álláskereső, rehabilitációs, helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadás, illetve a munkaközvetítés.” (NFSZ 2012)

a Munkaügyi Központoknak. Helyi szinten a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Szolnoki Kirendeltsége és Szolgáltató Központja biztosítja az álláskeresőknél szolgáltatásait. Teszi mindezt a munkaerő-piaci szolgáltatásokról szóló 30/2000. (IX.15) GM rendelet alapján. A Központ a pályatanácsadást két – a későbbiekben részletesen kifejtett – formában is a regisztrált álláskeresőknél rendelkezésére bocsátja: saját munkavállalási tanácsadói és szociálpedagógus szakemberei révén egyéni támogatásban részesítik az érdeklődőket. Ezt a formát 2011-ben 29 fő vette igénybe. A Központ másik szolgáltatási formája a csoportos pályatanácsadás, ahol az első szakma kiválasztására, vagy újabb szakma megszerzésére összpontosítanak. Ezeket a foglalkozásokat ún. vásárolt szolgáltatás keretében nyújtja a Központ, vagyis pályáztatás után egy magánvállalkozás bonyolíthatja le a tanácsadást. 2011-ben 2 pályaaorientációs és 2 pályamódosítási csoportfoglalkozás zajlott le, amelyeken összesen 51 fő vett részt²⁸.

2011-ben tehát 80 regisztrált álláskereső vett részt pályaaorientációs tanácsadáson Szolnokon. Érdemes ezt a számot összevetni a KSH által 2011 utolsó negyedében készített, Jász-Nagykun-Szolnok megyére vonatkozó Statisztikai Tájékoztató adataival. Eszerint 2011. decemberében a megyében mintegy 292 ezer volt a 15-74 éves népesség száma. Ebből közel 15,6 ezer fő volt munkanélküli, míg a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján 29,3 ezer fő volt nyilvántartva álláskeresőként. Fontos még kiemelni, hogy a megyei Munkaügyi Központ 8 kirendeltséggel működik, ebből egy a megyeszékhelyen található (JNSZ Munkaügyi Központ 2012). A szolnoki Kirendeltség szolgáltatásainak igénybevétele 2006 óta növekvő tendenciát mutat; míg 2006-ban 5591 fő szerepelt a nyilvántartásban, addig 2010-ben már 8790 fő (NFSZ 2011). Ha ezeket az adatokat megtekintjük, láthatóvá válik, hogy a Szolnoki Kirendeltség pályatanácsadása a szolnoki nyilvántartásban szereplők kevesebb, mint 1%-át érinti. Úgy vélem, a szolgáltatást minél szélesebb réteg számára elérhetővé, kívánatosná kellene tenni, amely hozzájárulhatna a megye foglalkoztatási rátájának emelkedéséhez. (KSH 2011)

A Munkaügyi Központon kívül a Szolnok és kistérségében élő felnőtteknél nyújt pályaválasztási segítséget a már említésre került „*Impulzus*” Egyesület és a JNSZ Térségi Integrált Szakképző Központ is. Az „*Impulzus*” Egyesület projektjei főként a megváltozott munkaképességűek és a GYES-ről, GYED-ről munkaerőpiacra visszatérni kívánókat segíti²⁹. A TISZK pályaaorientációs tevékenységét – akár csak az általános iskolák esetében – a beiskolázási céllal alkalmazza, itt azonban a felnőttképzésbe történik a beiskolázás. A TISZK főként az érettségizetteknél irányítja figyelmét, illetve azokra, akik rendelkeznek ugyan szakképesítéssel, de

²⁸ A JNSZ MKMK Szolnoki Kirendeltsége és Szolgáltató Központjának belső anyaga alapján (2012)

²⁹ Fazekas Sándorné Edit, az „*Impulzus*” Egyesület munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.02.01.)

nem szándékoznak az elsajátított szakmában dolgozni. Ezeknek az egyéneknek általában kiadványok útján juttatják el az információkat, pl. rendezvények alkalmával, közösségi színtereken³⁰.

7.2.1. Felnőttképzési intézmények Szolnokon³¹

Ahogy már említettem, a felnőttképzési szolgáltatásokat nem csak tanácsadási céllal működő nonprofit szervezetek és vállalkozások végzik, hanem a felnőttképzési intézmények is. Szolnokon a felnőttképzési intézmények nyilvántartása szerint 101 felnőttképzéssel is foglalkozó szervezet működik, ezek közül 23 akkreditált (NMH SZFI 2012). Az akkreditált intézmények közül 3 intézmény nem folytat aktív képzési és tanácsadási tevékenységet, így az általam kérdőíves kutatás formájában felkeresett tisztított minta 20 intézményből áll. A 20 intézmény mindegyikével sikerült telefonon felvennem a kapcsolatot, ebből 10 intézmény (a tisztított minta 50%-a) kitöltve visszaküldte 17 kérdésből álló kérdőívemet (24. számú melléklet). A kérdőívben szereplő válaszok elemzése mellett célom az adatok összevetése a 2011 márciusában elvégzett akkreditált felnőttképzési intézmények jellemzőiről szóló kutatási jelentés eredményeivel (FARKAS és mtsai 2012).

A kérdőíves kutatás válaszadói között található két-két korlátolt felelősségű társaság, betéti társaság és költségvetési intézmény. Emellett két nonprofit kft, egy egyesület és végül egy közalapítvány adta meg adatait³². Az intézmények alapítási dátuma alapján megállapítható, hogy a rendszerváltást követően alakult meg a legtöbb szervezet (6 intézmény), akár csak országos viszonylatban, míg a többi intézmény körülbelül 10 éve végzi tevékenységét. Az intézmények alapításának ideje és gazdasági formája nem mutat olyan szintű összefüggést, mint az országos kutatás adatai – országosan a rendszerváltás előtt a költségvetési intézmények már működtek, míg 1989 után főként gazdasági társaságok és nonprofit szervezetek jöttek létre. Vagyis alapítás szerint a legrégebbi intézmények között van egy kft, egy bt, egy közalapítvány, majd ezt követően jött létre pl. egy egyesület, egy költségvetési intézmény és egy újabb bt is.

Nagyobb összefüggés fedezhető fel az alapítási dátumok és a felnőttképzési tevékenység megkezdésének időpontjai között. A legtöbb intézmény a megalakulását követő 5 éven belül megkezdte felnőttképzési tevékenységét (6 intézmény), bár említésre méltó, hogy két, közel 20 éve működő szervezet is csupán 2 éve folytat képzési tevékenységet. Ez azt mutatja, hogy az

³⁰ Nagy Lajosné, a JNSZ TISZK munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.23.)

³¹ A továbbiakban saját kérdőíves kutatásom, illetve a Farkas Éva és mtsai által 2011-ben végzett, akkreditált felnőttképzési intézmények jellemzőit számba vevő kutatás adatait vetem össze.

³² A válaszadó intézmények: Acta Diurna 2005 Kft., Karakter Számítástechnikai, Elektrotechnikai Kft., „Tréning” Oktatási Bt., Linea Group Bt. Szolnoki Kistérség Többcélú Társulás Humán Szolgáltató Központ, Szolnoki Főiskola, Contact Nkft., Aba-Novák Kulturális Központ Nonprofit és Körhasznú Kft, VOKE Csomóponti Művelődési Egyesület, Jász-Nagykun-Szolnok Megye Esély Szociális Közalapítványa

intézmények többségében a megalakulástól fogva biztosítanak felnőttképzési tevékenységet és szolgáltatásokat, azonban két intézmény is csak az elmúlt években realizálta a felnőttképzésben rejlő lehetőségeket. Ehhez kapcsolódik, hogy a vizsgált 10 intézmény közül csupán egy nem folytat a felnőttképzésen kívül kiegészítő tevékenységet, a többi intézmény foglalkozik többek között közművelődési, illetve szociális ellátási feladatokkal (4 intézmény), pályázattal (2 intézmény), fordítással, tolmácsolással és gyermekek számára nyelvoktatással (2 intézmény). Ez – hasonlóan az országos eredményhez – azt mutatja, hogy a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények fontosnak tartják, hogy több bevételi forrással is rendelkezzenek.

Arra is kíváncsi voltam, hogy melyik évben akkreditáltatták először magukat a szervezetek. Ebben is az országos mintát képezi le a megkérdezett alapsokaság, vagyis a 2003-as év volt az akkreditáció csúcspontja (4 intézmény). 2011-ben azonban teljes eltérést mutatnak az országos és a helyi adatok; országos akkreditáció tekintetében ez az év tekinthető a leggyengébbnek, míg Szolnokon újabb fellendülés figyelhető meg (3 intézmény). A 2003-ban akkreditált intézmények azok közül kerültek ki, amelyek legrégebben folytatják felnőttképzési tevékenységüket, tehát ők már a törvényi szabályozást követően felismerték az akkreditáció előnyeit.

Az intézményeket felnőttképzési tevékenységük kategóriájáról is kérdeztem, ami alapján 5 intézmény folytat egyszerre általános és szakmai képzéseket – országosan az intézmények több mint ötöde folytatja hasonlóan tevékenységét –, 1 szervezet nyelvi és szakmai, 1 csak általános és 1 csak szakmai képzést nyújt, míg 2 intézmény is foglalkozik általános, szakmai és nyelvi képzéssel is. Kérdőívemben rákérdeztem arra is, hogy mely szakmacsoportokban folytatnak képzési tevékenységet a szervezetek. Szolnokon 4 intézmény is a szociális szolgáltatásokat jelölte meg, míg 3 az informatika szakmacsoportot, amelyben országosan az intézmények közel harmada is tevékenykedik. Helyi szinten ezt követik a kereskedelmi és marketing területen (3 intézmény), illetve egészségügyi, ügyviteli, elektrotechnikai és nyelvi területen képző szervezetek (mindet 2 intézmény jelölte meg).

Az intézmények a 2011-ben megvalósított képzések száma szerint 4 csoportra oszthatók: 5 intézmény valósított meg 0-5 képzést, valamint 1 intézmény 25 körüli számot jelölt meg. Emellett 2 intézmény is szervezett 50-nél több képzést, s 2 intézmény van, amely megvalósított képzéseinek száma meghaladja a 100-at. A legtöbb képzést a nyelvi, illetve szociális és informatikai szakmacsoportokban tevékenykedő szervezetek nyújtják. A résztvevők száma a két legtöbb képzést nyújtó intézmény esetében a legmagasabb – kb. 1300, illetve 600 fő vett részt képzéseiket. A megkérdezettek fele azonban 100-nál kevesebb fő képzését folytatatta 2011-ben. Országos átlagban a 101-250 főt képző intézmények vannak a legnagyobb számban, ezt követik a kevesebb főt képző intézmények, s a megkérdezett 297 intézmény 13%-ának volt 1000 főnél több résztvevője.

A képző intézmények célcsoportját tekintve elmondható, hogy főként a tartós munkanélküliekre és az érettségizettekre fókuszálnak (7, illetve 6 intézmény adatai alapján) – az érettségizettek tekinthetők országos szinten is az intézmények legfőbb célközönségének. A szolnoki felnőttképzésben résztvevők tehát vagy az első szakma megszerzése előtt állnak, vagy már egy meglévő szakmával rendelkeznek, mellyel nem tudnak elhelyezkedni. Itt utalnék rá, hogy a pályaorientációs tanácsadási tevékenységek pont ezekben a helyzetekben hivatottak az egyének reális, életútjukat pozitívan befolyásoló döntéshozatalát támogatni. Vagyis véleményem szerint elengedhetetlen lenne a szolnoki felnőttképzés területén a pályaorientációhoz kapcsolódó szolgáltatások ösztönzése.

A megkérdezett intézmények alapadatait követően rátérek a felnőttképzési szolgáltatási repertoárok vizsgálatára, melyhez elsőként a szolgáltatások formáját, személyi és tárgyi feltételeit, illetve a nyújtható szolgáltatástípusokat kell számba venni.

7.3. Felnőttképzési szolgáltatások formái

A felnőttképzési szolgáltatások – akár csak a többi oktatási szinten megjelenő pályaorientációs tevékenységnek – alapvető formája a tanácsadás, amely *„olyan célorientált, problémamegoldó folyamat, amely személyes kontaktuson keresztül valósul meg a tanácsadó és a tanácskérő között”* (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006:6). Megkülönböztethetjük a tradicionális tanácsadást és a képzési jellegű tanácsadást; az első egy olyan problémamegoldó folyamatként értelmezhető, melynek során a felnőtt igényeinek figyelembe vételével, a tanácsadóval történő együttgondolkodás révén képessé válik az egyén saját problémájának megoldására, döntéseinek meghozatalára. A képzési jellegű tanácsadás mögött ezzel szemben egy nyilvántartásba vett képzési program és hagyományos képzésszervezési tevékenység áll (HENCZI 2009).

A tanácsadás két formáját különíthetjük el az alapján is, hogy hány fő vesz részt egyidejűleg a folyamatban. Így beszélhetünk egyéni, illetve csoportos tanácsadásról is. Az egyéni tanácsadás előnyeként említhető, hogy a tanácsadó a tanácskérő egyedi igényeire fókuszál, igen sok időt fordít a tanácskérővel közösen a megoldási lehetőségek megfogalmazására, s bizalmas viszony alakulhat ki a két fél között. Ez azonban az eltérő értékstruktúrák, szemléletek miatt nem minden esetben valósul meg, amely azt eredményezheti, hogy a tanácskérő elutasítja a kapott javaslatokat, elfordul a tanácsadótól. (SZILÁGYI 2011)

A tanácsadás másik formája a csoportos tanácsadás, amely mind a köz- és felsőoktatásban, mind a felnőttképzésben elterjedtebb az egyéni támogatásnál. A strukturált csoportfoglalkozás 5 elemből áll: elsőként a hangulatteremtés módszere alkalmazható (pl. játékok, zene), amely

prezentálja, hogy a csoportfoglalkozás elkülönül a hagyományos ismeretátadástól. Másodikként a résztvevők egyéni céljainak kitűzése szerepel, majd a témával kapcsolatos ismeretek feldolgozása következik előre meghatározott gyakorlatok segítségével, ezt követően a személyes hozam, a foglalkozás eredményeinek összegyűjtése történik, végül a következő foglalkozásig teljesítendő egyéni feladatok kitűzésével zárul a csoportos tanácsadás. Csoportfoglalkozásokat általában 12-30 órára érdemes tervezni, s fontos, hogy ideálisan 12, maximum 18 fő vegyen részt a foglalkozáson, mert csak ezek között a keretek között érhetőek el megfelelő eredmények. (SZILÁGYI 2011) A csoportfoglalkozás előnye, hogy kisebb költségráfordítással több személy részesíthető egyszerre tanácsadásban, amely főként a profitorientált intézmények szemléletébe illeszkedik.

7.4. Felnőttképzési szolgáltatási folyamat, a megvalósítást segítő személyi, tárgyi feltételek

A felnőttképzési szolgáltatási folyamat első fázisa, hogy az egyén saját elhatározásából, vagy egy külső munkaerő-piaci intézmény (pl. Munkaügyi Központ) javaslatára felkeresi a szolgáltatást nyújtó intézményt. Az ügyfelet egy tanácsadó fogadja, adatai regisztrálásra kerülnek, s információkat kap az igénybe vehető szolgáltatások köréről. Emellett a tanácsadó helyzetfelmérést végez; ha az érdeklődő konkrét célok nélkül érkezik, akkor felméri az egyén érdeklődési körét, képességeinek alapvető skáláját, hogy a megfelelő szolgáltatási formát tudja ajánlani neki. Ha az egyén konkrét igénnyel érkezik, akkor pedig tájékoztatja a képzési lehetőségekről, netán egy másik, az ügyfél igényeire jobban reflektáló intézménybe irányítja át. Ezt követően dönt az egyén arról, hogy mely szolgáltatási lehetőséggel szeretne élni, majd megkezdődik a tényleges tanácsadási folyamat. A tanácsadásban való részvétel után az érdeklődő értékeli a már igénybe vett szolgáltatást, annak eredményességét, s a konklúziók levonását követően felhasználja az eredményeket (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006) (25. számú ábra).

A felnőttképzési szolgáltatások kiválasztásához összefoglalva elengedhetetlen az egyén igényeire reflektáló szolgáltatási kínálat, a szolgáltatás kiválasztását és megvalósítását végző, megfelelően szakképzett munkaerő, illetve a megvalósítást segítő tárgyi eszközök megléte. A személyi feltételek tekintetében fontos, hogy olyan szakirányú végzettségű munkaerővel működjön együtt az intézmény, aki ismeri a munkaerőpiacot és a képzési, illetve foglalkozási lehetőségeket, továbbá személyisége³³ is alkalmassá teszi a tanácsadási munka eredményes elvégzésére. A tanácsadói munkakör betöltéséhez szükséges iskolázottsági elvárásokra nem vonatkozik törvényi megkötés, így felnőttképzési szolgáltatást nyújthat többek között felsőfokú humán végzettségű tanácsadó, pszichológus, szakmacsoportonként kiképzett instruktor vagy oktató, munkaerő-piaci

³³ A kommunikatív, hozzáértő, segítőkész, naprakész ismeretekkel rendelkező személyek alkalmasak legfőképpen a tanácsadási szolgáltatások nyújtására.

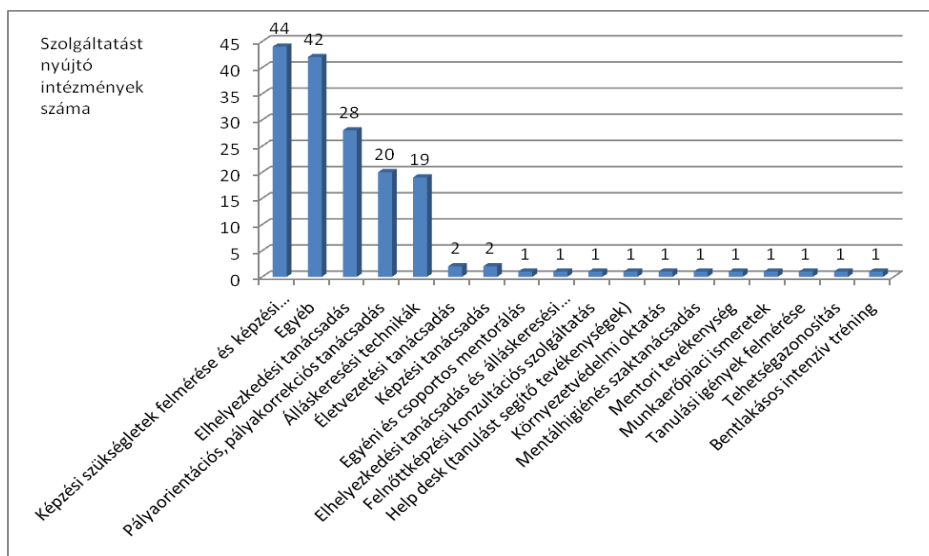
tréner, felnőttképzésben és tréningvezetésben járatos instruktor, mentálhigiénés szakember, illetve jogi tanácsadó, jogász, vagy akár andragógus is. Az országos kutatás alapján az intézmények közel felében adminisztratív munkatársak végzik a szolgáltatásnyújtást, hasonlóan az általam megkérdezett intézményekhez (5 intézmény). Felmerül a kérdés, hogy rendelkezik-e egy általában oktatásszervezői munkakörrel is foglalkozó adminisztratív munkatárs azokkal a pszichológiai, andragógiai és pedagógiai ismeretekkel, személyes kompetenciákkal, melyek megléte elengedhetetlen a tanácsadás sikerességéhez. Második helyen országosan az oktatók, szolnoki viszonylatban a pedagógusok nyújtanak felnőttképzési szolgáltatásokat. Azonban mindkét kutatásban megjelennek az andragógus végzettségűek, mint szolgáltatásnyújtók, amely véleményem szerint a szakma növekvő elismertségét is mutatja.

A tárgyi feltételek tekintetében szükséges, hogy a tanácsadási tevékenység eredményességét pozitívan befolyásoló, kulturált, barátságos légkört és diszkréciót erősítő környezet várja a tanácskérőket, illetve a szolgáltatás folyamatában minden nélkülözhetetlen szemléltetőeszköz alkalmazható legyen. A tárgyi feltételek közé soroljuk a tevékenység dokumentálására használt eszközöket is. A tanácskérő a szolgáltatás igénybevételét megelőzően regisztrációs lapot tölt ki, netán az intézmény munkatársa vezeti be az érdeklődő adatait egy regisztrációs füzetbe. A tanácsadási formák dokumentációjára a már említett egyéni tanácsadás tekintetében a tanácsadási naplót, csoportos tanácsadás esetében a foglalkozás részletes tervét és a tanácskérők egyéni terveit kell megemlíteni, s mindkét esetben alkalmazni kell a tanácsadó véleményének leírását és az utánkövetés jegyzőkönyvét is (SZILÁGYI 2011). A tanácsadási munka befejeztével egy értékelő lapon feltüntetik az eredményeket, illetve egy tanúsítvány kerül kibocsátásra (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006).

7.5. Felnőttképzési szolgáltatások típusai

A felnőttképzési szolgáltatásnyújtás céljainak, jogszabályi feltételeinek, formáinak és folyamatának, illetve személyi és tárgyi feltételeinek áttekintése után szeretném a felnőttképzési szolgáltatások típusait is sorra venni. A már számba vett célok megvalósításához *„számos szolgáltatás hozzájárulhat, éppen ezért a felnőttképzési törvény nem határozza meg, hogy mely szolgáltatásokat nyújtsa egy-egy képzőintézmény, viszont a szolgáltatás értelmezésében hangsúlyt fektet az előzetes tudásszint felmérés, a pályaorientációs és –korrekciós tanácsadás, valamint a képzési-, elhelyezkedési- és álláskeresési tanácsadás nyújtására”* (LESZKÓ 2010:2). A felnőttképzési szolgáltatásokat nyújtó intézmények keretében így számos, egymástól részben vagy teljesen eltérő szolgáltatási típus alakult ki, amelyek közös jellemzője, hogy a felnőttek segítésére, igényeinek kielégítésére szolgálnak. A felnőttképzési szolgáltatások sokszínűségét mutatják a

Szolnokon működő 101 felnőttképzéssel foglalkozó szervezet által nyújtott szolgáltatások, melyekről a felnőttképzési nyilvántartásából nyerhető adat (1. számú ábra).

1. ábra: Felnőttképzési intézmények szolgáltatási típusai Szolnokon
Forrás: Felnőttképzési Intézmények Nyilvántartása 2012

Látható a fenti ábrából, hogy a felnőttképzési szolgáltatások közül a képzési szükségletek felmérését és képzési tanácsadást az intézmények majdnem fele nyújtja az érdeklődőknek, de az elhelyezkedési tanácsadást (28 szervezet), illetve pályaorientációs tanácsadást (20 szervezet), valamint az álláskeresői technikák (19 szervezet) átadását is számos szervezet kínálja.

Az általam megkérdezett intézmények közül 1 csupán egy szolgáltatást jelölt meg, ami azt jelenti, hogy nem tesz eleget az akkreditáció előírásainak, míg van olyan intézmény is, amely 10 szolgáltatását is a képzésben résztvevők rendelkezésére bocsátja. Összességében a szolnoki intézmények átlagosan 4 szolgáltatást nyújtanak. Kiemelem még azt az eredményt, hogy a megkérdezett 10 intézmény együttesen mind a 15-féle, általam megnevezett szolgáltatást nyújtja³⁴. Az intézmények szolgáltatásainak igénybevételét még megemlítem, mivel igen eltérő eredmények születtek; 4 intézményben nem vesznek részt semmilyen tanácsadáson a felnőttek, ellenben 3-ban 100%-os a részvételi arány. Ennek az egyik intézmény által telefonon említett oka lehet, hogy náluk a bekapcsolódás feltétele az előzetes tudás felmérése és az azon alapuló képzési tanácsadás. A telefonban elmondottak alapján azonban úgy vélem, hogy az előzetes tudás felmérése körül fogalmi és alkalmazási probléma áll fenn, mivel az előzetes tudás felmérése nem az inputokat kell, hogy mérje, hanem a képzés során elsajátítható outputokat. Ennek figyelembe vételével a jogi normák szerint kötelezően nyújtandó előzetes tudás felmérésének és beszámításának leírásával kezdem a szolgáltatástípusok bemutatását.

³⁴ A szolnoki intézmények egy 6-os skála szerint 5-ös fontosságúnak tekintik a képzési szolgáltatások nyújtását.

7.5.1. Előzetes tudás felmérése és beszámítása³⁵

Napjainkra a formális képzési lehetőségek mellett megsokszorozódott az informális és nem formális tanulási szinterek száma, ahol a felnőttek hasznosítható, releváns tudást szerezhettek. Ezeket az ismereteket, képességeket, készségeket, attitűdöket és jártasságokat nem szabad figyelmen kívül hagyni, sőt, különböző mérési módszerek segítségével nyilvánvalóvá és beszámíthatóvá kell tenni – vagyis építeni kell rá (LESZKÓ 2010). A képzésben résztvevők vagy bekapcsolódni kívánók előzetes tudásának felmérése szükséges ahhoz, hogy a képzés során történő kompetenciafejlesztés tudatos, célirányos legyen, valóban azokat a kompetencia-területeket fejlessze, amelyre az egyénnek szüksége van – tehát a képzés egyénre szabott kialakítását segíti –, emellett a képzés idejének és anyagi ráfordításainak csökkentésében is jelentős szerepet játszik (HENCZI 2009).

Az előzetes tudásnak „a kompetenciaalapú képzés kimeneti kompetenciái közül azok tekintendők, amelyeknek az egyén már a képzés megkezdése előtt birtokában van” (HENCZI 2009:145), s melyeket az egyéni nem csak a formális képzésben sajátított el, hanem pl. tapasztalati úton, munkavégzés során, informális tanulási terepeken vagy nem formális képzésben (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006). Az előzetesen megszerzett tudás különböző mérési módszerekkel felmérhető, majd a kiválasztott képzési programba beszámítható. Az előzetes tudás felmérését és beszámítását azonban „számos tényező befolyásolja, mint pl. a fogalmi tisztázatlanság, a berögzült és elavult gondolkodásmód, a képzésben résztvevők tájékozatlansága, a képző intézmények ellenérdekeltsége, a mérőeszközök hiánya, a mérés-metodikai tudás hiánya és a kompetenciák mérése körüli teljes bizonytalanság” (LESZKÓ 2010:1). A felsorolt problémák mellett azonban folyik az előzetes tudás elismerése, ám a felnőttképzési intézmények legfőbb motivációjának a jogszabályi előírásoknak való megfelelés tekinthető.

A tudás felméréséhez elengedhetetlen, hogy szakképzett munkaerő és jól kidolgozott eszközök, eljárások társuljanak. A legismertebb eljárások számba vételekor említést kell tenni az egyén által elvégzett képzések, tanfolyamok dokumentumai alapján történő beszámításáról, de alkalmazható „a különböző képzési programok tartalmának tételes összehasonlítása, a kompetenciák cselekvések közepette való felmérése, illetve a felnőtt által összeállított kompetenciaportfólió” is (HENCZI 2009:146). A kompetenciaportfólió az egyén kompetenciagyűjteményének tekinthető, amely jelentésekből, munkaproduktumokból, írásművekből, tárgyak, hang- és videofelvételekből, munkáltatói és más referenciákból áll össze. A portfólió lehetővé teszi az egyén kompetenciakészletének összehasonlítását a képzés kimeneti kompetencia követelményeivel. Sajnos a felnőttképzés problémájának tekinthető, hogy az előzetes

³⁵ Angol kifejezéssel PLAR = Prior Learning Assessment and Recognition

tudás felmérését számos helyen kizárólag tesztek segítségével próbálják meg felmérni, holott ezek a tesztek számos kompetenciát jellegükből adódóan nem is mérhetnek (HENCZI 2009).

Az előzetes tudás felmérését a szolnoki intézmények mindegyike biztosítja, 4 intézmény azonban csak a képzésben résztvevőknek nyújtja ingyenes szolgáltatásként. Hasonló, 56-39,7%-os arányban nyújtják ingyenesen, illetve a képzésben résztvevők számára ingyenesen az előzetes tudás felmérést az országos kutatásban szereplő intézmények is, azonban a válaszadók 1,3 %-a nem folytat ilyen tevékenységet, megszegve ezzel a törvényi előírásokat. Az előzetes tudás felmérése tehát elérhető mind országosan, mind helyi szinten, így fontos lenne, hogy a képzők serkentsék résztvevőik igénybevételi hajlandóságát. Ez Szolnokon többé-kevésbé megvalósul, mivel a leginkább igénybe vett felnőttképzési szolgáltatás az előzetes tudás felmérése és beszámítása.

7.5.2. Pályaválasztási és pályakorrekciós tanácsadás

A szolgáltatások bemutatását a kutatásom középpontjában álló szolgáltatástípussal folytatom. A pályaaorientációs tanácsadási formák két területre irányulhatnak: az első pálya kiválasztására, vagy ha már rendelkezik az egyén szakmai végzettséggel, akkor pályamódosításra, -korrekcióra. A pályaaorientációs szolgáltatásokat igénybevevő felnőttek 5 célcsoportját különböztetjük meg: a szakképzetlen, befejezetlen általános iskolai végzettséggel rendelkezők körét, a szakképzetlen, általános iskolát végzeteket, a szakképzetlen középiskolai végzettséggel rendelkezőket, a nem piacképes szakképesítéssel rendelkezőket és a felsőfokú oklevelet szerzett fiatalokat és felnőtteket (VASS–ZSUFFA 2008). A célcsoportok közül a szakképzetlen munkavállalókat az első képzettség kiválasztásában kell segíteni, míg a szakképzettek számára a kiegészítő, vagy új szakmai képzettség megszerzése a cél.

A pályakorrekciós tanácsadás során egy új szakmai végzettség kijelölése történik meg. A tanácskérő pályamódosítását előidézhetheti, hogy nem talált a végzettségének megfelelő munkát, netán képességihiány lépett fel, vagy személyisége és érdeklődése változott meg. Mindez új célok, új szakma irányába orientálja az egyént. A tanácsadás nehézségét az okozhatja, ha a tanácskérőt előző szakmai végzettsége nem juttatta pozitív élményhez, sikerhez (SZILÁGYI 2011).

Országos szinten mintegy 230-szor jelölték be az intézmények, hogy nyújtanak pályaaorientációs, pályaválasztási, illetve pályakorrekciós tanácsadást³⁶, míg Szolnokon csupán 2 intézmény nyújtja ezeket a szolgáltatásokat – egyik intézmény mindhárom típust, másik csak az orientációs és korrekciós tanácsadást. Továbbá egy intézmény jelölte meg a karrier-tanácsadási formát, azonban nem mellékelte szolgáltatásának leírását, így nem egyértelmű, hogy miben

³⁶ Összesített eredménye a mindenki számára ingyenesen igénybe vehető, a képzésben résztvevők számára ingyenes és a külön díjazás fejében igénybe vehető szolgáltatásoknak.

különbözik tevékenysége a többi orientációs szolgáltatástól. Mindebből arra következtettek, hogy a Szolnokon működő intézmények szolgáltatási skáláján nem állnak előkelő helyen a pályaorientációs tanácsadási formák, amely a helyi rendszer szempontjából negatív hatású, nem járul hozzá a pályaorientáció életúton átívelő jellegének erősítéséhez, elfogadottá tételéhez.

7.5.3. Képzési szükségletek felmérése és képzési tanácsadás

A pályaorientáció egyik kiemelt pontjának tekinthető az első szakma megszerzéséhez szükséges képzés kiválasztása, melyhez elsőként az egyén kompetenciadeficitjét kell felmérni. A foglalkozások világában az egyes munkakörök, foglalkozások betöltéséhez szükséges kompetenciák és az egyének kompetenciarepertoárja között természetesen eltérés mutatkozik meg, amely eltérés segítheti az egyén képzési irányának és szükséges képzési programjainak meghatározását, kijelölését (HENCZI 2009). A képzési szükséglet felmérése tehát abban segíti az egyént, hogy fel tudja fedni azokat a fejlesztendő területeket, amelyekre hatást gyakorolva elérheti szakmai céljait. A szolgáltatás keretében felmérésre kerülnek az egyén kompetenciái, attitűdjei, hozott tudása és ismeretei, majd ezeket összevetik a kitűzött tanulási célokkal (FELNŐTTKÉPZÉS SOMOGYORSZÁGBAN 2012). Ha a kompetencia-eltérés megoldására tud az adott intézmény képzési programot ajánlani, akkor következik a képzési tanácsadáson való részvétel, azonban előfordulhat, hogy az intézmény nem rendelkezik megfelelő képzéssel az egyén számára – ekkor másik intézménybe kellene átirányítani a tanácskérőt.

A képzési tanácsadás során a meghirdetett vagy megvalósítani kívánt képzési lehetőségekről, különböző alternatívákról kapnak tájékoztatást az érdeklődők igényeiknek megfelelően, információkat kapnak a képzésbe történő bekapcsolódás feltételeiről, a képzés elvégzésének követelményekéről és a finanszírozási lehetőségekről (FELNŐTTKÉPZÉS SOMOGYORSZÁGBAN 2012). A képzési tanácsadás célja, hogy a legszélesebb körű információnyújtás révén az egyének a nekik leginkább megfelelő képzést vegyék igénybe, mellyel megvalósíthatják szakmai célkitűzéseiket. A képzési tanácsadás formái közé tartozik a spontán érdeklődések köre, amikor a képző intézmény teljes képzési és szolgáltatási repertoárját kell bemutatni, az egyén konkrét szakma iránti érdeklődése, melynek esetében a releváns képzésekkel kell megismertetni a tanácskérőt, vagy a meghirdetett tanfolyamokról való tájékoztatás. A képzési tanácsadási formák kategóriájába sorolható továbbá a munkáltatói megkeresés, amikor a munkáltató képzést szeretne megrendelni alkalmazottai számára, illetve a szakmai rendezvények, kiállítások és képzési-, állásbörzék, melyek alkalmával nyújthatnak tanácsadást a résztvevőknek. A tanácsadás speciális formája az internetes kommunikáció, amely napjainkban igen elterjedt formája a tanácskérésnek (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006).

A képzési szükségletek felmérése és a képzési tanácsadás mind országosan, mind Szolnokon a második legtöbbet nyújtott és keresett szolgáltatástípus. A helyi intézmények telefonos felkeresése kapcsán általában szóba került, hogy mely szolgáltatásokat végzik, így a képzési tanácsadás legfőbb motivációját is megosztották velem, ami nem más, mint a saját intézmény képzéseibe történő bevezetés, beiskolázás. Ebből látható tehát, hogy hasonlóan a köz- és felsőoktatás orientáló szolgáltatásaihoz, a képzési tanácsadás is főként a képző intézmények igényeinek kielégítését szolgálja, nem pedig a személyek szükségleteinek megfelelő képzés kiválasztására törekszik. Országosan 183, Szolnokon 8 intézmény is kínálja ezt a szolgáltatástípust – a helyiek közül 4 minden érdeklődőnek ingyenesen, 4 pedig csak a képzéseikben résztvevőknek ingyen, amely adat számomra váratlan, mivel a képzési tanácsadás pont a bekapcsolódást segítő forma lenne.

7.5.4. Elhelyezkedési és munkavállalási tanácsadás, álláskeresési technikák

A pályára állás következő fontos pontja a munkába állás, amelyben az elhelyezkedési és munkavállalási tanácsadás, illetve az álláskeresési technikák segítik az egyéneket. Az elhelyezkedési tanácsadás során a lehetőségek és igények összehangolása, az elhelyezkedéssel kapcsolatos problémák feltárása, beazonosítása a cél. A tanácsadó az állások betöltéséhez szükséges pályázati eljárás sikeres elvégzésében segíti a tanácskérőt, így közösen átnézik az egyén önéletrajzát és interjú-szituációkat vázolnak fel (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006). A szolnoki intézmények fele nyújt elhelyezkedési tanácsadást, s ez az egyik olyan forma is, amely egy szervezetnél anyagi ellenszolgáltatással vehető csak igénybe.

Az elhelyezkedési tanácsadást gyakran egészítik ki álláskeresési technikákat átadó tréninggel. Az álláskeresési technikák *„azon eszközök és módszerek összessége, amelyek segítségével az egyén javítja az álláskeresés esélyeit, felkészül a munkaerőpiacon való sikeres szereplésre”* (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2006:56). A technikák átadása általában tréning formában valósul meg, ahol interjú-szituációkat, önéletrajz írást, a munkaerőpiacon történő információszerzés módszereit tanulják meg a résztvevők. Szolnokon szintén nyújtja egy intézmény díjazás ellenében ezt a szolgáltatást, továbbá 2 a képzésben résztvevőknek ingyenesen biztosítja a részvételt.

A harmadik típus a munkavállalási tanácsadás, melynek célja a munkaadó és a munkavállaló igényeinek összehangolása, a sikeres elhelyezkedést segítő terv kidolgozása (HENCZI 2009). A tanácsadás során a munkaerő-piaci folyamatok megismerése, a munkavállalást segítő és gátló tényezők, lehetőségek, veszélyek felsorakoztatása és a konkrét támogatási eszközök kijelölése zajlik annak érdekében, hogy az egyén álláshoz jusson, s azt meg is tudja tartani. A tanácsadás az egyén

iskolai végzettsége, tudása, képességei, érdeklődése és gyakorlata alapján veszi sorra a szóba jöhető foglalkozási lehetőségeket, munkaköröket (BORBÉLY-PECZE 2009).

7.5.5. Egyéb szolgáltatások

A felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatásoknak számos további formája ismert, melyek rövid jellemzésével zárom a szolgáltatások leírását.

Help desk szolgáltatás

A help desk szolgáltatás egy segítő, tájékoztató szolgáltatási forma, amelynek keretében az ügyfelek tájékoztatása, informálása zajlik. Általában információs pont működtetésével valósul meg, amelyet személyesen, telefonon vagy interneten érhetnek el az érdeklődők (LESZKÓ 2010). Szolnokon egy intézmény működtet ilyen szolgáltatást.

Pszichológiai tanácsadás

A pszichológiai tanácsadás a munka-, pálya-, álláskeresési és rehabilitációs szolgáltatásokat kiegészítő szolgáltatástípus, amely elsőként a tanácskérő életvezetési problémáinak megoldására irányul. Elsődleges célja a tanácskérő munkára kész állapotba hozása (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2012).

Életvezetési tanácsadás

Az életvezetési tanácsadás a hétköznapi helyzetekben felmerülő érzelmi, hangulati, kapcsolati problémák tisztázása, enyhítése, kezelése, melynek során a segítséget kérő személy jobban megismerheti saját érzéseit, kapcsolatait, motivációit (KULCSÁR 2012).

Mentálhigiénés tanácsadás

A mentálhigiénés tanácsadás kettős cél megvalósítását szolgálja; egyfelől megelőző, preventív szerepet tölt be, s igyekszik segíteni a munkavállalót, hogy önhibájából elveszítse állását, azonban ha az egyén elvesztette munkahelyét, akkor segítik a munkahely elvesztés érzésének és a munkanélküliség negatív hatásainak feldolgozását (HENCZI 2009). A szolgáltatás célja, hogy az egyén képes legyen feldolgozni lelki problémáit és sikeresen újra el tudjon helyezkedni a munkaerőpiacon (PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT 2012). Egy szolnoki képzőintézmény biztosítja a résztvevőknek ezt a szolgáltatási típust.

Rehabilitációs tanácsadás

A rehabilitációs tanácsadás célja a megváltozott munkaképességű, ill. fogyatékkal élő személyek munka világába történő visszatérésének segítése, ennek érdekében esélyteremtő megoldások nyújtása. A rehabilitációs tanácsadás segíti az egyén egészségügyi és mentális állapotának, érdeklődési körének megfelelő képzési és munkavállalási irányok meghatározását (HENCZI 2009). A Szolnokon egy intézményben igénybe vehető rehabilitációs tanácsadás során az

információs, a képzési-, a munkavállalási és az életvezetési tanácsadás leghatékonyabb és legkorszerűbb módszereit, eszközeit segítségül hívva támogatja a tanácskérőt (HUMAN-NET ALAPÍTVÁNY 2012).

Mentori szolgáltatás

Az egyik kiemelt szolgáltatási típus Szolnokon a mentorálás – 3 intézmény is végzi egyéni, illetve csoportos formában, s ezekben az intézményekben a szolgáltatás igénybe vételi aránya is magas. A mentori szolgáltatás során a mentorok feladata, hogy folyamatosan tartsák a kapcsolatot a felnőttképzésben résztvevőkkel, segítse és nyomonkövesse tanulási, fejlődési folyamatukat, illetve hogy a résztvevők személyiségére szabott fejlesztési tervet dolgozzanak ki. A szolgáltatás célja, hogy a folyamat végére a mentoráltak tisztába kerüljenek rejtett kompetenciáikkal, azokat ki tudják aknázni a tanulás és munkavállalás során (FELNŐTTKÉPZÉS SOMOGYORSZÁGBAN 2012).

Jogsegély-szolgáltatás

A jogi tanácsadás, amelyet szintén egy helyen lehet igénybe venni Szolnokon, főként a munkavállalással, a munkanélküliséggel és az álláskereséssel kapcsolatban felmerülő jogi ügyekben nyújt segítséget az igénybevevőknek (HENCZI 2009).

7.6. Összefoglalás

Dolgozatom második egységében igyekeztem a felnőttképzési szolgáltatások céljainak, fontosságának kiemelésére, az országos és helyi szinten igénybe vehető szolgáltatások formáinak és típusainak részletező bemutatására. Úgy vélem, a bemutatás során igazoltam 4. hipotézisemet, miszerint csak csekély mértékben nyújtják az intézmények ezt a szolgáltatást. Egyedül a pályaorientáció egy állomásaként definiált képzésválasztásban segítik jelentős számban az intézmények a felnőtteket. Nagyon fontosnak tartom, hogy az intézmények rendelkezzenek ezekkel az orientációs tanácsadási típusokkal, mivel így segíthetik minden korosztály számára az önismeret fejlesztését, a megfelelő képzési irányok kitűzését és konkrét programok kiválasztását, illetve az intézményükben megszerzett képzettségek eredményes alkalmazását.

Tanulásként úgy vélem, levonható, hogy a felnőttképzési szolgáltatások elengedhetetlen elemei a felnőttképzésnek, hiszen a képzés minőségéhez, a képzésben résztvevők sikerességéhez járulnak hozzá, illetve kiemelten fontosak a képző intézmények versenyképességének javításában. A szolgáltatás eredményességéhez pedig szükséges, hogy megfelelően szakképzett, hozzáértő, agilis munkaerő biztosítsa azt. A felnőttképzési szolgáltatások nyújtását törvény írja elő, de bízom benne, hogy idővel a felnőttképzést folytató szervezetek realizálják a szolgáltatások fontosságát, majd intézményük és a képzéseikben résztvevők érdekében kiszélesítik repertoárjukat, ezzel összességében segítve a felnőttképzés további felértékelődését, minőségének javulását.

8. ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK MEGFOGALMAZÁSA

Kutatásom során úgy vélem, számos problémát fedeztem fel a szolnoki pályaorientációs rendszer működésében, melyeket a továbbiakban összegzek. Országos szinten elmondható, hogy a pályaorientáció jogszabályi, illetve intézményi háttere meglehetősen összetett, anyagi források eddig nem álltak rendelkezésre, bár pozitív hatást gyakorolhat a rendszer fejlesztésére a TÁMOP 2.2.2. projekt. A pályaorientáció társadalmi elfogadottsága nem jelentős, nem kezelik kiemelt helyen sem az oktatási intézmények, sem a tanácsadás potenciális alanyai, sőt a tanulók esetében a szülők sem. Helyi szinten az elsődleges probléma, hogy nincs egy koordináló szerv, amely nyilvántartaná a szolgáltató intézményeket, a lehetséges tanácsadók körét, s amely pályázati vagy egyéb forrásokat biztosítana az intézményeknek. Az általános iskolai orientálás legfőbb problémája, hogy nem az önismeret fejlesztésére irányul, sokkal inkább az iskolaválasztásra. Az iskolákban nem tevékenykednek pályaorientációs végzettséggel rendelkező szakemberek, mely főként forráshiányra vezethető vissza. A középiskolák esetében nagyon hasonló probléma jelentkezik; a gimnáziumokban csakis a felsőoktatásba bejutás érdekében ösztönzik a diákokat a minél jobb eredmények elérésére, de a személyiségfejlesztésre nem fordítanak figyelmet, anyagi forrást. A szakközépiskolákban a saját képzésbe történő irányítás a tanácsadás célja, míg a szakiskolákban a választott szakmai identitás erősítése a cél, tehát sehol sem az önismeret fejlesztését szorgalmazzák. A középiskolákban általánosnak tekinthető a forráshiány, a munkaerő hiánya, továbbá a tanároknak nincs megfelelő szakképesítése, s kevés külső szolgáltatóval működnek együtt. A szolnoki külső szolgáltatók nem ismertek az iskolák körében, nem folytatnak megfelelő reklám- és marketingtevékenységet, némely esetben elavult eszközökkel dolgoznak, ezért nem működnek együtt a szolnoki iskolák jelentős hányadával. A felsőoktatási intézményben szintén szűkös keret áll rendelkezésre az orientáláshoz, továbbá a középiskolák nem mutatnak kiemelt érdeklődést az együttműködés iránt. A felnőttképzési intézmények pedig nem fektetnek nagy hangsúlyt általában a felnőttképzési szolgáltatásokra, véleményem szerint főként a törvényi megfelelés miatt nyújtják ezeket a szolgáltatásokat. A pályaorientációt csupán az intézmények által nyújtott képzésekbe történő irányítás eszközeként használják, itt sem jelenik meg markánsan az önismeret fejlesztése.

A hosszas felsorolásból véleményem szerint kitűnik, hogy a szolnoki pályaorientációs rendszer működésének hatékonyabbá tétele kiemelt feladat, melynek érdekében úgy vélem, számos megoldási javaslat tehető. A rendszer problémáinak kiküszöböléséhez elengedhetetlen lenne a pályaorientáció fontosságának, társadalmi és gazdasági hasznosságának tudatosítása az állami szervek, a munkaadók és a potenciális felhasználók körében egyaránt. Emellett a jogszabályi háttér egységesítésére, az intézményrendszer átláthatóvá tételére, illetve a megvalósulásban szerepet betöltő felelősök kinevezésére lenne szükség. Kiemelten kellene kezelni a finanszírozás kérdését,

így Európai Unió források mellett elkülönített pénzalap létrehozása lenne szükséges, amelynek gyarapításához az állam mellett a munkáltatók is hozzá tudnának járulni. A jelenlegi helyzet javításához, a rendszer és a tanácsadás színvonalának emeléséhez hozzájárulna az andragógia MA szakon végzettek foglalkoztatása, akik képzésük során alapos szaktudásra tesznek szert a pályaorientáció terén. A tanácsadási alkalmak során fontos, hogy hozzáértő, kompetens személyek tevékenykedjenek, akik tisztában vannak a munkakör szerteágazó feladatkörével. Ennek érdekében elkészítettem DACUM munkakörelemzéssel a pályatanácsadó szakma tevékenységlistáját és a munkakör ellátásához szükséges kompetencialistát is, amely sorra veszi az eredményes munkavégzés mérföldköveit, a tanácsadóval szemben támasztott elvárásokat (26. számú melléklet). A pályatanácsadónak tevékenységük során a személyes kompetenciák egyénre jellemző felmérésére kellene hangsúlyt fektetnie, illetve az ezzel kapcsolatos visszajelzésekre. Ehhez kiváló segítséget nyújt a Digitális Életpálya Térkép, mint módszer és mint eszköz egyaránt³⁷. Mindezt azonban nem csupán egy-egy pályaorientációs szakember tudná megvalósítani, hanem az átfogó pedagógiai munka során, a szaktárgyak tanítása közben az összes pedagógusnak részt kellene vállalnia ebben. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy a pedagógus továbbképzésben is hangsúlyt kapjon ez a szemlélet.

A pályaorientációban érintett intézményrendszer, illetve a jogszabályok rendszeres változása miatt úgy vélem, szükséges lenne egy folyamatosan aktualizált kiadványt – netán online formátumban – az intézmények rendelkezésére bocsátani, amely tartalmazza a legfontosabb pályaorientációs szervek, szervezetek feladatait, elérhetőségét országos és helyi szinten is. Továbbá érdemes lenne a városban tevékenykedő pályaorientációs szakembereket felkeresni, s egy nyilvántartásban összegezni szolgáltatásaikat, elérhetőségeiket. Szükséges lenne mindezen túl a pályaorientációban alkalmazható weboldalak, kiadványok, rendezvények összegyűjtése, s eljuttatása az iskoláknak, képzőintézményeknek, rajtuk keresztül pedig az egyéneknek, ezzel segítve informálásukat. Ezeket a feladatokat véleményem szerint megfelelő személyi kapacitás mellett az önkormányzat, netán az állami szervként működő Munkaügyi Központ Szolgáltató Központja is elvégezhetné. Kiemelten fontos lenne az iskolák vezetőinek, pályaorientációs felelőseinek, illetve a felnőttképzési intézmények tanácsadóinak folyamatos tájékoztató napokat és továbbképzéseket tartani, hogy mindig a legfrissebb információkkal rendelkezzenek, a leghatékonyabb módszerekkel és eszközökkel tudják segíteni a tanácskérőket.

A pályaorientációval foglalkozó szervezetek számára fontos lenne, hogy jól kidolgozott marketing-tevékenység keretében felhívják az iskolák figyelmét szolgáltatásaikra, s felvegyék a

³⁷ Digitális Életpálya Térkép, <http://menekultek.artemisszio.hu/index.php/hu/szolgaltatasainkrol-reszletesen/digitalis-eletpalya-terkep-det>

kapcsolatot a többi szolgáltató intézménnyel, ezzel segítve egymás munkáját. Úgy gondolom, hogy az általam felkeresett szervezetek együttműködése reális cél lehet, mert egyik sem profitorientált vállalkozás, amely konkurenciának tekinthetné a többi intézményt. Dajkáné Szűk Beáta ötletével párhuzamosan bennem is felmerült egy olyan helyi, nonprofit szervezet gondolata, amely összefogná a városban lévő, orientálásban érintett szervezeteket, intézményeket, pályaaorientációs felelősöket és tanácsadókat, illetve az eredményesebb szolgáltatás érdekében pályázatokkal, egyéb módszerekkel forrást teremtené. Ez a szervezet akár fel is vállalhatná a már említett koordináló, nyilvántartó, közvetítő szerepet a városban. Amíg azonban a szervezet kialakítása távoli célnak tekinthető, addig is meghatározott időközönként össze lehetne hívni a tanácsadókat egy Városi Pályaaorientációs Kerekasztal-beszélgetésre, amely kiváló fórum lenne az érdekegyeztetésre, a további célok kitűzésére.

A kapcsolattartás erősítése nem csak a szolgáltatók között lenne szükséges, hanem az oktatás különböző színterei, szintjei között is. Ha az intézmények tisztában lennének vele, hogy az oktatás előző szintjén milyen tanácsadói tevékenységgel támogatták az egyéneket, milyen eredményeket értek el, akkor azokra, mint alapokra építkezhetnének, s fejleszthetnék mind a tanácsadás alanyait, mind saját szolgáltatásaikat. Az intézmények orientáló tevékenységében mindenképpen megújulásra kell törekedniük, amelynek érdekében újabb és újabb tanácsadási formákat kellene bevezetniük. A köz- és felsőoktatás tekintetében az alábbi javaslatokkal tudok hozzájárulni a rendszer fejlesztéséhez: interneten található tesztek elérhetővé tétele, a városban lévő felsőoktatási színterekkel való együttműködés, a szülőkkel közösen megvalósított „*Karrier Napok*”, osztálykasszán külső szakemberek meginvitálása, a szülők munkahelyén tett kirándulások, a szakkiállítások közös látogatása, a volt diákok visszahívása szakbemutatóra, a diákok informálása az önállón igénybe vehető szolgáltatásokról. A felsorolt javaslatok egytől egyig olyan példák, melyeket véleményem szerint minimális erőbefektetéssel és költségáfordítással meg lehetne valósítani a szolnoki iskolákban. A felnőttképzés tekintetében pedig alapvetően nagyobb figyelmet kellene fektetni az igénykeltésre, tudatosan kellene a képzésben résztvevőket a szolgáltatásokba bevonni, ehhez azonban – akár csak a köz- és felsőoktatás tekintetében – anyagi és emberi erőforrásokra lenne szükség. Így tehát az intézmények pályázási tevékenységét erősíteni kellene, fókuszálva a szolgáltatások színesítésére.

Bízom benne, hogy dolgozatommal sikerült ráirányítanom a figyelmet a szolnoki pályaaorientációs rendszer problémáira, és az első lépés megtételét, a helyzetfelismerést követően sikeres kezdeményezések és szakmai összefogás útján javulni fognak az életpálya-tanácsadási szolgáltatások, s Szolnokon is megvalósulhat a „*megfelelő embert a megfelelő helyre elv*”.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ÖNÁLLÓ KÖTETEK, TANULMÁNYKÖTETEK, FOLYÓIRATOK

1. ANDORKA Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó
2. ANGELI Judit (1999): *Pályaválasztási tanácsadás az iskolában*. Veszprém: Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet
3. BAKOS Ferenc (1974): *Idegen Szavak és Kifejezések Szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó
4. BÁN Zsuzsanna (2002): *Pályaválasztás? Pályaorientáció?* In: Rókusfalvy Pál et al (szerk.): *Pályaorientáció – új törekvések*. Gödöllő: Kontakt Alapítvány, 125-129.
5. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors – JUHÁSZ Ágnes – KOVÁCS Tibor – KUNOS Mónika (2008): *Pályaorientációs portálok szerkezeti és tartalmi vizsgálata*. Budapest: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
6. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors – ZACHÁR László – WATTS, A. G. (2011): *Az életpálya-tanácsadási rendszer fejlesztésének magyar stratégiai programja*. Budapest: Tempus Közalapítvány
7. BRUNNER Péter (2002): *Fogyatékosok pályaválasztása az egészségi alkalmasság függvényében*. In: Rókusfalvy Pál et al (szerk.): *Pályaorientáció-új törekvések*. Gödöllő: Kontakt Alapítvány, 73-90.
8. FARKAS ÉVA ÉS MTSAI (2012): *Az akkreditált felnőttképzési intézmények működési jellemzői*. Szeged: SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet.
9. FÜRÉSZ István (2009): *Elvárások és eredmények az iskolai pályaorientációban*. In Közép dunántúli Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság Szakmai Füzetek. Veszprém: Közép-dunántúli Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság
10. HENCZI Lajos (2009): *Felnőttoktató*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
11. JEREB KATALIN – KONKOLYNÉ Meiszner Márta (2002): *A pályaismeret bővítésének lehetőségei a pályaorientációs csoportfoglalkozásokon*. In: Rókusfalvy Pál et al (szerk.): *Pályaorientáció - új törekvések*. Gödöllő: Kontakt Alapítvány, 167-174.
12. KENDERFI Miklós – RETTEGI Zsolt – SZILÁGYI Klára – VÖLGYESY Pál (2004): *Pályaorientáció Tanári kézikönyv*. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet
13. PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT (2006): *Felnőttképzési Szolgáltatások (modulfüzet)*. Pécs: Pécsi Regionális Képző Központ
14. PINTÉR Zsolt (2003): *Hogyan csináljunk karriert? Az álláskeresés enciklopédiája*. Budapest: Horton Books

15. RÁCZ József – KASTALY Ildikó (1996): Az addiktológiai konzultáció és konzultánsképzés. *Esély*, 7 (5): 104-115.
16. RITOÓK Pálné (1986): *Személyiségfejlesztés és pályaválasztás*. Budapest: Tankönyv Kiadó
17. RÓKUSFALVY Pál (1969): *Pályaválasztás, pályaválasztási érettség*. Budapest: Tankönyv Kiadó
18. RÓKUSFALVY Pál (2002): *Pályaorientáció – orientációs zavarban*. In: Rókusfalvy Pál et al (szerk.): *Pályaorientáció - új törekvések*. Gödöllő: Kontakt Alapítvány, 15-26.
19. SÓS Tamás (2008): A szakma- és pályaválasztás néhány kérdése az Észak-magyarországi Régióban, Heves megyében. *Szakképzési Szemle*, 24 (4): 360-365.
20. SZILÁGYI Klára – VÖLGYESY Pál (1979): *A pályaválasztási döntéselőkészítés pszichológiai és pedagógiai lehetőségei*. Budapest: Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont
21. SZILÁGYI Klára – VÖLGYESY Pál (1998): Pályaorientációs foglalkozások tapasztalatai a szakképzésben. *Szakképzési Szemle*, 14 (3): 90-95.
22. SZILÁGYI Klára (2002): *A pályaorientációs tevékenység módszertani megújulása*. In: Rókusfalvy Pál et al (szerk.): *Pályaorientáció - új törekvések*. Gödöllő: Kontakt Alapítvány, 185-191.
23. SZILÁGYI Klára (2003): *Munka – pályatanácsadás mint professzió*. Budapest: Kollégium Kft.
24. SZILÁGYI Klára (2007): *A képzéshez kapcsolódó szolgáltatások és fejlesztési irányai*. In Zachár László (szerk.): *Tanár-továbbképzési konferenciák 2007*. Budapest-Siófok-Hajdúszoboszló: NSZFI
25. TÓTH Péter – BÉKY Gyuláné (2010): Tanulók pályaeérdeklődése és pályaaattitűdje a szakközépiskolák 9-11. évfolyamán. *Szakképzési Szemle*, 26 (3): 252-267.
26. TÖRÖK Réka–KOVÁCS Tibor–HETVEY Brigitta (2012): Hogyan segíti a Nemzeti Pályaorientációs Portál a szakmaválasztást? *Szak- és Felnőttképzés*, 1 (1): 16-19.
27. VASS László – ZSUFFA Ákos (2008): *A kommunikáció és a felnőttképzés kapcsolódási területei*. In Zachár László (szerk.): *Felnőttképzés szervezése*. Budapest: NSZFI
28. VÖLGYESY Pál (1995): *Pályaismeret*. Gödöllő: GATE

KUTATÁSI ADATOKAT SZOLGÁLTATÓK

29. Bertalan Zsófia, Szolnok Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal ifjúsági referense (Szolnok, 2012.01.23.)

30. Czakóné Molnár Ágnes, a Szivárvány Természetgyógyászati Rendelő és Humán-családi Tanácsadó munkatársa (telefon, 2012.04.02.)
31. Csanádi Csaba, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség vezetője (Szolnok, 2012.01.20.)
32. Dajkáné Szűk Beáta, a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium pályaaorientációs tanára (Szolnok, 2012.01.23.)
33. Dr. Csillei Béla, Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium igazgatója
34. Fazekas Sándorné Edit, az „Impulzus” Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete munkatársa (Szolnok, 2012.02.01.)
35. Fodor Krisztina, a TÁMOP 2.2.2. keretében működtetett szolnoki tanácsadó pont munkatársa (telefonos beszélgetés, 2012.03.28.)
36. Füle Orsolya, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ munkatársa (Szolnok, 2012.01.20.)
37. Kiss Ferenc, a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola Pálfi-Vízügyi Tagintézmény igazgató-helyettese
38. Kiss László, a Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola igazgatója
39. Kormosné Dózsa Erzsébet, a Versegly Ferenc Gimnázium tanára
40. Kovácsné Boros Zsuzsanna, a Varga Katalin Gimnázium tanára
41. Nagy Lajosné, a JNSZ TISZK munkatársa (Szolnok, 2012.01.23.)
42. Pesti László, a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola Jendrassik György Gépipari Tagintézménye vezetője
43. Pollákné Cser Edit, a Civil Szolgáltató Központ vezetője (Szolnok, 2012.01.22.)
44. Reha Márta, Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola Ruhaipari Tagintézménye vezetője
45. Szabó István, a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola Építészeti, Faipari és Környezetgazdálkodási Tagintézmény igazgató-helyettese
46. Vigh Veronika Judit, a Magiszter Alapítványi Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola igazgatója

INTÉZMÉNYEK BELSŐ ANYAGAI

47. Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium belső anyaga (2012)

48. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Szolnoki Kirendeltsége és Szolgáltató Központjának belső anyaga (2012)
49. Szolnok Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának belső adatai (2012)
50. Szolnoki Főiskola belső anyaga (2012)
51. Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola Pedagógiai Programja (2009)
52. Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola Minőségirányítási Programja (2009)
53. Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium Pedagógiai Programja (2011)
54. Varga Katalin Gimnázium Pedagógiai Programja (2011)
55. Verseghy Ferenc Gimnázium Pedagógiai Programja (2010)

TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, HATÁROZATOK

56. 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
57. 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról
58. 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről
59. 1997. évi CXXXV. törvény a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről
60. 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről
61. 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről
62. 2012. évi CXXIV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításáról
63. 2212/2005. (X. 13.) Kormányhatározat az egész életen át tartó tanulás stratégiájának megvalósulását szolgáló feladatokról
64. 24/2004 (VI.22.) FMM rendelet az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól
65. 27/2010 (XII. 31) NGM rendelet a nemzetgazdasági miniszter szabályozási feladatkörébe tartozó egyes miniszteri rendeleteknek a fővárosi és megyei kormányhivatalok felállításával összefüggő módosításáról
66. 30/2000 (IX.15.) GM rendelet a munkaerő-piaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról
67. 323/2011. (XII. 28.) Kormányrendelet a Nemzeti Munkaügyi Hivatalról és a szakmai irányítása alá tartozó szakigazgatási szervek feladat és hatásköre

68. 4/2008. (IV. 22.) SZMM rendelet a regionális fejlesztési és képzési bizottságok működéséről

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

69. „IMPULZUS” PÁLYAKEZDŐK MUNKASZOCIALIZÁCIÓJÁVAL FOGLALKOZÓ SZAKEMBEREK EGYESÜLETE (2012), <http://www.prohalo.hu/hu/node/194> [2012.04.12.]
70. ÁLLAMI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT (2009): *Pályaorientációs tanácsadók országszerte.* http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=epalya_tanacsadok_bemutakozas [2012.03.28.]
71. ARANY JÁNOS TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAM (2012), <http://www.ajtp.hu/digitalcity/homepageWithFullMenu.jsp?dom=AAAANXBY&fmn=AAAARC&SF&prt=AAAANXBF&men=AAABGOFS> [2012.04.12.]
72. BIRHER Nándor - SZÁNTÓ Zoltán (2009): *Milyen szervezetektől kapsz segítséget? – a karrier tanácsadás / pályaorientáció területén működő szolgáltatások bemutatása az LLG-hoz kapcsolódóan – hallgatói jegyzet.* http://internet.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=afsz_epalya_llgszakanyag_10tananyag [2012.01.28.]
73. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors (2006): *Tájékoztatással, tanácsadással kapcsolatos alapismeretek – BMK Palló felnőttképzési tájékoztató szolgálat tananyaga.* <http://www.pallo.bmknet.hu/feladatok/pdf/9.pdf> [2012.04.06.]
74. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors (2007): *Az élethosszig tartó pálya, karrier-tanácsadásról EU-s nézőpontból.* <http://www.munkaugyiszemle.hu/az-elethosszig-tarto-palya-es-karriertanacsadasrol-eu-s-nezopontbol> [2011.09.09.]
75. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors (2009): *Milyen szervezetektől kaphatsz segítséget? – a karriertanácsadás/pályaorientáció területén működő szolgáltatások bemutatása a LLG-hoz kapcsolódóan.* http://tvk.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=316315b6-434d-4e37-9f2b-639c5abb5aeb&groupId=65957 [2012.03.16.]
76. BORBÉLY-PECZE Tibor Bors és mtsai (2009): *Pályaorientációs tanácsadók szakmai protokollja.* http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_222 [2012.03.11.]
77. BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM (2012): *Studium Generale.* <http://www.maturatura.hu/studium-generale> [2012.04.10.]
78. CSEKEI László (2008): *Egész életen át tartó tanácsadás – Írországi tanulmányút beszámoló.* http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/szakert_tanulmanyutak/uj_beszamolok/csekeilaszlo_ie_2008.doc [2012.04.06.]
79. DIGITÁLIS ÉLETPÁLYA TÉRKÉP (2012),

<http://menekultek.artemisszio.hu/index.php/hu/szolgaltatasainkrol-reszletesen/digitalis-eletpalya-terkep-det> [2012.12.29.]

80. DUDÁS Katalin (2011): *A területi államigazgatási szervezetrendszer átalakítása*.
http://www.menedzserpraxis.hu/hir.php?hir_ID=466 [2012.03.25.]
81. EDUCATIO NEMZETKÖZI OKTATÁSI SZAKKIÁLLÍTÁS (2012), <http://www.educatio.hu/> [2012.03.10.]
82. ÉSZAK-ALFÖLDI PÁLYAVÁLASZTÁSI ÉS PÁLYAORIENTÁCIÓS HÁLÓZAT (2005),
http://www.epalya.hu/cikk/?cikk_azonosito=000127 [2011.12.09.]
83. ÉSZAK-ALFÖLDI REGIONÁLIS MUNKAÜGYI KÖZPONT (2012),
http://earmk.afsz.hu/engine.aspx?page=EARMK_uvegzszeb_regionalis_kp [2012.03.28.]
84. EURÓPAI BIZOTTSÁG – OECD (2005): *Pályaorientáció: Kézikönyv szakmapolitikai döntéshozók részére*. http://www.okm.gov.hu/letolt/nemzet/palyaorientacio_magyar.pdf [2011.09.10.]
85. EURÓPAI BIZOTTSÁG (2000): *MEMORANDUM az egész életen át tartó tanulásról*.
<http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/egesz-eleten-at-tarto-090803-2> [2012.03.20.]
86. EURÓPAI TANÁCS (2007): *A Tanács állásfoglalása (2007. november 15.) az oktatásról és képzésről mint a lisszaboni stratégia egyik fő hajtóerejéről (2007/C 300/01)*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:300:0001:0002:HU:PDF> [2012.03.27.]
87. EURÓPAI TANÁCS (2008): *A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében üléselő képviselői által kialakított állásfoglalás (2008. november 21.) a pályaorientációnak az egész életen át tartó tanulás stratégiáiba való fokozottabb integrálásáról*.
http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=afsz_tamop222_szakanyag_online_EUtanacs
[2011.09.10.]
88. FEHÉR Ildikó – GYÖRFI Katalin – KATONA Nóra (2009): *Dobbantó Program – „Híd a munka világába” segédanyag*. http://www.fszk.hu/dobbanto/szakmai_anyagok/HID_segedanyag_final-javST-1.pdf [2012.02.15.]
89. FELNŐTTKÉPZÉS SOMOGYORSZÁGBAN (2012), <http://www.feks.hu/szolgaltatasok> [2012.11.04.]
90. FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZMÉNYEK NYILVÁNTARTÁSA (2012),
<https://finy.munka.hu/finy/nyilvantartassp.aspx> [2012.10.28.]
91. FELVÉTELI INFORMÁCIÓS SZOLGÁLAT (2006): *IV. Országos Középiskolai Kutatás*.
http://www.fisz.hu/files/2006fisz.hu/oldalso_menuk/kutatas/diakkutatas2005.pdf [2012.04.13.]
92. FOGLALKOZTATÁSPOLITIKÁÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG (2012),
<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/foglalkoztataspolitikaert-elelos-allamtitkarsag> [2012.03.28.]

93. HÁRS Ágnes – TÓTH Gábor (2009): *A pályaaorientációs/karrier tanácsadás hatékonyságának és költségráfordításainak vizsgálata gazdasági szempontból*.
http://internet.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=NPT_20091218_sorosules_hars_kutatas
[2012.01.30.]
94. HUMÁN-NET ALAPÍTVÁNY (2012), <http://www.humannet.hu/egyenitanacsadas.php> [2012.11.03.]
95. ICCDPP (2011): *Kommüniké* - Hatodik Életpálya-tanácsadás és Szakpolitika Világszimpóziüm (Budapest, 2011. december 5-7.). <http://www.munkaugyiszemle.hu/vi-eletpalya-tanacsadas-es-szakpolitika-vilagszimpoziüm-kommünike> [2012.11.10.]
96. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI KORMÁNYHIVATAL (2011): *Pályaválasztási Kiállítás - „Dönts jól, a jövőd a tét!”*. http://jnszmkh.hu/palyavavalasztasi_kiallitas/ [2012.01.23.]
97. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI KORMÁNYHIVATAL (2012),
<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/jasz-nagykun-szolnok> [2012.03.28.]
98. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK TÉRSÉGI INTEGRÁLT SZAKKÉPZŐ KÖZPONT (2012),
<http://www.jnsztiszk.hu/> [2012.04.04.]
99. KÖRIS NONPROFIT KFT. (2012): *„Ki minek mestere?” c. országos pályaaorientációs verseny*.
<http://www.korisnonprofit.hu/index02.html> [2012.04.11.]
100. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2011): *Statisztikai Tájékoztató Jász-Nagykun-Szolnok megye, 2011/4*. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/114/jasz114.pdf> [2012.11.14.]
101. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2012): *Magyarország közigazgatási helynévkönyve*.
http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2012.pdf [2012.11.11.]
102. KULCSÁR Éva (2012),
http://www.kulcsareva.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=11
[2012.11.05.]
103. LESZKÓ Hajnalka (2010): *Az előzetes tudás mérésének és beszámításának kapcsolata a help desk szolgáltatással*. http://felnottkepzesinfo.hu/?page=links&group_id=154 [2012.11.03.]
104. MAGISZTER ALAPÍTVÁNYI GIMNÁZIUM ÉS MŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLA (2012),
<http://www.magiszteralapitvany.hu/uj/> [2012.04.13.]
105. MUNKAÜGYI KÖZPONT (2012), <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/munkaugyi-kozpont> [2012.03.28.]
106. NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM (2012), <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/szervezet> [2012.03.28.]
107. NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET (2009): *Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009-2024*.
ncsszi.hu/download.php?file_id=1017 [2012.04.03.]

108. NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM (2003): *A gimnáziumi nevelés-oktatás célja, általános feladatai*. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/iskolatipus-feladata/gimnaziumi-neveles> [2012.04.09.]
109. NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM (2003): *A szakközépiskolai nevelés-oktatás célja, általános feladatai*. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/iskolatipus-feladata/szakkozepiskolai> [2012.04.09.]
110. NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT (2009): *TÁMOP 2.2.2.* http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_222 [2012.03.28.]
111. NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT (2010): *Regionális Szakmai Hálózat*. http://internet.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_tamop222_halozat [2012.02.19.]
112. NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT (2011): *Nyilvántartott álláskeresők főbb adatai 2000. évtől (Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ)*. http://earmk.afsz.hu/engine.aspx?page=earmk_allaskeresok [2012.11.14.]
113. NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT VÁLLALKOZÁSI PORTÁL (2012), <http://vallalkozas.munka.hu/web/vallalkozasok/98> [2012.11.14.]
114. NEMZETI INNOVÁCIÓS HIVATAL (2012): *Magyarországi régiók*. <http://www.nih.gov.hu/innovaciopolitika/regionalis-kutatas/magyarorszagi-regiok> [2012.03.28.]
115. NEMZETI MUNKAÜGYI HIVATAL (2012), <http://www.munka.hu/> [2012.03.28.]
116. NEMZETI MUNKAÜGYI HIVATAL SZAKKÉPZÉSI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI IGAZGATÓSÁG (2012), https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=370:megalakult-a-nemzeti-munkaugyi-hivatal&catid=10:hir-fj&Itemid=166 [2012.03.28.]
117. NEMZETI MUNKAÜGYI HIVATAL SZAKKÉPZÉSI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI IGAZGATÓSÁG (2012): *Akkreditált felnőttképzési intézmények Szolnokon*. https://www.nive.hu/index.php?option=com_jumi&view=application&fileid=4 [2012.10.27.]
118. NEMZETI PÁLYAINFORMÁCIÓS KÖZPONT (2012), <http://www.npk.hu/public/bemutakozunk/tortenetunk.php> [2012.03.28.]
119. NEMZETI PÁLYAORIENTÁCIÓS PORTÁL – ELGPN (2012), <http://eletpalya.munka.hu/web/eletpalya-folyoirat/elgpn1> [2012.03.28.]
120. NEMZETI PÁLYAORIENTÁCIÓS PORTÁL (2012), <http://eletpalya.munka.hu/eletpalya> [2012.03.28.]
121. NEMZETI PÁLYAORIENTÁCIÓS TANÁCS (2010): *NPT állásfoglalása a közoktatási szabályozás átalakítása, a tanári életpálya-modell és a pályorientáció szerepének fejlesztése kapcsán (2010. december 9.)*. http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=e7638cf5-f3d4-4a37-8051-387349723e15&groupId=10418 [2012.03.28.]

122. NEMZETI PÁLYAORIENTÁCIÓS TANÁCS (2011): *A Nemzeti Pályaorientációs Tanács 2011-12-es munka és feladatterve*. http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=e6d66f20-c4a3-4baa-80aa-ec29bba6d9bf&groupId=10418 [2011.09.10.]
123. OKTATÁSI HIVATAL (2012), http://www.oh.gov.hu/hivatal_feladatai/ahol-oktatase-foszerep [2012.03.28.]
124. PÉCSI REGIONÁLIS KÉPZŐ KÖZPONT (2012), www.prkk.hu [2012.11.04.]
125. PRINCZINGER ÜGYVÉDI IRODA (2009): *A hazai pályaorientációs szabályzók áttekintése, javaslattétel egy nemzeti szintű szabályzó és finanszírozási rendszerre*. http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=2dd1cc1b-4870-4484-8248-549b682bc86d&groupId=10418 [2012.01.28.]
126. REGIONÁLIS KÉPZÉSI ÉS FEJLESZTÉSI BIZOTTSÁG (2012), <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/foglalkoztataspolitikaert-elelos-allamtitkarsag/hirek/regionalis-fejlesztési-es-kepzesi-bizottsagok> [2012.03.21.]
127. RÉPÁ CZKI Rita (2009): Mi is az az életpálya-tanácsadás? *Életpálya-tanácsadás*, 1 (1-2) 6-9. http://www.mobilitas.hu/uploads/1/hirek/3938/fajlok/afsz_tamop_szeparator_kapcsolodomunkak_ujsag1.pdf [2012.04.11.]
128. RÉPÁ CZKI Rita (2011): *Pályaorientációs önértékelő és pályatanácsadóval feldolgozható eszközök - módszertani körkép a 80-as évektől napjainkig: előadás*. http://www.artemisszio.hu/index.php?option=com_content&view=article&catid=1&id=343&lang=hu [2012.03.07.]
129. SZILÁGYI KLÁRA (2011): *Tanácsadás, mint professzió*. http://www.npk.hu/public/tanacsadoknak/konferencia_2011/ppt/dr_Szilagyi_Klara_A_tancsadas_mint_professzio_Budapest_2011.doc [2012.10.29.]
130. SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS (2008): *Szolnoki Ifjúsági Stratégia 2008-2013*, info.szolnok.hu/files/Ifjusagi_Koncepcio_2008-2013.doc [2012.01.02.]
131. SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS, <http://info.szolnok.hu/alap.php?mid=7> [2012.03.29.]
132. SZOLNOKI FŐISKOLA (2012), http://www.szolfportal.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=2560&Itemid=162 [2012.03.27.]
133. SZOLNOKI MŰSZAKI SZAKKÖZÉP- ÉS SZAKISKOLA (2011): *Szolnoki Felsőoktatási és Továbbképzési Börze és Fórum*, <http://www.szolmusz.hu/node/981> [2012.03.17.]
134. VOPALECZKY György (2004): *A tudásalapú információs társadalomért* (Bevezető a kollégiumi programokhoz - Fővárosi Pedagógiai Napok). <http://archiv.fppti.hu/szakteruletek/kollegium/szakanyagok/szakanyagok.html> [2012.10.25.]

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

Az Európai Unió és magyarországi pályaaorientáció rendszere, jogi szabályozása

1.1. Európai Unió dokumentumok, rendszerek, jogi szabályozás

Az élethosszig tartó tanulással párhuzamosan teret nyerő élethosszig tartó pályatanácsadás megvalósítása európai viszonylatban központi kérdéssé vált. Az egyes európai uniós stratégiai dokumentumokban az élethosszig tartó tanulás elidegeníthetetlen velejárójának tekintik a pályaaorientációs tanácsadást. Ezek a dokumentumok nem rónak nemzetközi jogi értelemben pályaaorientációs kötelezettségeket sem Magyarországra, sem a többi tagállamra, inkább csak ajánlásoknak tekinthetők (PRINCZINGER ÜGYVÉDI IRODA 2009). Már az 1993-ban megalkotott Fehér Könyv tartalmazza azokat a fejlesztésre szoruló területeket, amelyek a Lisszaboni Folyamatban is megjelentek (BORBÉLY-PECZE 2007). A dokumentumban megjelenő stratégiai célok között említhető az unió világ gazdaságban betöltött szerepének fenntartása, emellett a gazdaság és a társadalom tervszerű átformálása a meglévő szociális modell megőrzésével (BORBÉLY-PECZE 2007). Az Európai Tanács 2007. november 15-én kiadott állásfoglalása pedig rámutat, hogy a 2000-ben meghozott lisszaboni célok elérése érdekében fejleszteni kell az élethosszig tartó pályaaorientációt (Európai Tanács 2007). Jelentős dokumentum továbbá a 2000-ben kiadott MEMORANDUM az egész életen át tartó tanulásról. Az Európai Közösségek Bizottsága által készített munkaanyag ötödik kulcsfontosságú üzenete, hogy a pályaaorientáció tekintetében *„olyan új megközelítésre van szükség, amely az orientációt mindenki számára folyamatosan rendelkezésre álló szolgáltatásként fogja fel”* (Európai Bizottság 2000:19). Kiemelem még a 2011-ben útjára indult Lisszaboni Stratégiát felváltó Európa 2020 növekedési stratégiát, melynek célja, hogy *„az EU gazdasága intelligens, fenntartható és inkluzív legyen. E három, egymást kölcsönösen erősítő prioritás azt hivatott elősegíteni, hogy az Unióban és a tagállamokban magas legyen a foglalkoztatottság és a termelékenység, és erősödjön a társadalmi kohézió”* (Európai Bizottság 2010).

Az életpálya-tanácsadási szakpolitika megvalósításához elengedhetetlen 6 szektor, nevezetesen a köznevelés, szakképzés, felsőoktatás, felnőttoktatás- és képzés, valamint a foglalkoztatás és szociálpolitika együttműködése (BORBÉLY-KOVÁCS-RÉPÁCZKI 2011:1). Ez azonban nem valósul meg maradéktalanul hazánkban, ahogyan az oktatáspolitikai egyes ágai között sem teljes az együttműködés, s hiányosak vagy elszigeteltek az adatgyűjtések is, amelyek következtében nem mérhetőek a szolgáltatások pontos ráfordításai és gazdasági hozadécai sem (HÁRS-TÓTH 2009). A felvetett problémákra az élethosszig tartó pályaaorientációs szolgáltatások nemzeti szintű fejlesztésével lehetne reflektálni, melynek lehetséges módszerét a 2005-ben kialakított Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról deklarálja. A stratégia kiemeli, hogy *„szükséges egy országos hatáskörű, de regionális és kistérségi bázisokon, hálózatban működő információs és tanácsadói rendszer létrehozása az általános iskolás, a gimnáziumi, a szakképző intézmények tanulóinak és a felsőoktatásban tanuló hallgatók karriertervezéséhez, munkaerő-piaci információkkal való ellátásához”* (Magyar Köztársaság

Kormány 2005). A stratégiai dokumentumban megfogalmazott, egész életen át tartó tanulás megvalósítását biztosító célokat – határidők és felelősök megjelölésével – Magyarország kormányhatározatban rögzítette. A 2212/2005. (X. 13.) kormányhatározat az egész életen át tartó tanulás stratégiájának megvalósítását szolgáló feladatokról tartalmazza, hogy „a humán erőforrás átfogó fejlesztése az ország versenyképessége javításának, a társadalmi szintű esélyteremtésnek nélkülözhetetlen és hatékony eszköze” (2212/2005. (X. 13.) kormányhatározat). A humán erőforrás fejlesztéséhez pedig elengedhetetlen az egyes támogató szolgáltatások, köztük a pályaeorientáció megvalósítása, folyamatos tökéletesítése. Fontos továbbá a pályatanácsadási folyamat gyakorlati megvalósításához a szolgáltatások céljainak, szakmai követelményrendszerének pontos meghatározása, a teljesítmény-indikátorok kidolgozása (BORBÉLY–KOVÁCS–RÉPÁRCZKI 2011:21). Illetve elengedhetetlen, hogy a szolgáltatások mindenki számára hozzáférhetőek legyenek, melynek alapvető akadály, hogy az információk legnagyobb százaléka az Interneten található, amelynek alkalmazásához megfelelő szintű digitális írástudás szükséges. Ezzel a készséggel azonban nem rendelkezik minden magyar állampolgár.

A pályaeorientáció uniós szakpolitikájának megfelelő szintű működtetése érdekében 2005-ben a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet¹ és az Európai Bizottság közösen megalkotta kézikönyvét szakmapolitikai döntéshozók számára. A kalauzként szolgáló kézikönyv 16 fejezetben összegzi a legfontosabb szakpolitikai témákat, célkitűzéseket, s mutat be jó gyakorlatokat, módszereket a már létrehozott kezdeményezésekből (Európai Bizottság-OECD 2005). A leírt gyakorlatok hozzásegítik a szakmapolitikusokat ahhoz, hogy hatékony szakpolitikákat dolgozzanak ki, melyek alapjául szolgálnak a kialakítandó tanácsadói rendszereknek (Európai Bizottság-OECD 2005). A dokumentum a pályaeorientációs tevékenység 6 célcsoportját különbözteti meg; a közoktatásban tanulókat, a veszélyeztetett és lemorzsolódó fiatalok csoportját, a felsőoktatási hallgatókat, a munkanélküli felnőttek csoportját, az időseket és végül a speciális csoportokat (nők, kisebbségek, stb.). Ez a felosztás is utal a pályaeorientáció életúton átívelő jellegére.

Az Európai Unió bővítésével megnövekedtek a mobilitási lehetőségek, mind a munkaerőpiacon, mind az oktatás terén, amely a jogi szabályozás mellett életre hívta egy működőképes pályaeorientációs rendszer igényét. Így az EU-s pályaeorientációs rendszer alappilléreként 2007-ben létrejött az Európai Pályaeorientációs Szakpolitikai Hálózat². Az ELGPN azon tagállamok képviselőiből áll, mely államok közös céljuknak tekintik az életpálya-tanácsadás fejlesztését, integrálását az oktatásba és a munkaerőpiacra. Az ELGPN működése révén erősíti a tagállamok együttműködési hajlandóságát, megteremti a lehetőségét közös politikák, gyakorlatok, rendszerek kialakításának (BIRHER–SZÁNTÓ 2009). Az ELGPN célja a tagállamok életpálya tanácsadással kapcsolatos szakpolitikai érdekeinek képviselete, valamint az EU „Oktatás és Képzés 2010”, „Oktatás és Képzés 2020” munkaprogramjainak és az Európai Bizottság „Új képességek az új munkahelyek számára” című kezdeményezésének keretében végzett rendszerfejlesztések közösségi szintű összehangolása.

¹ OECD = Organisation for Economic Co-operation and Development

² ELGPN = European Lifelong Guidance Policy Network

Nemzetközi viszonylatban jelentős szerepet tölt be a Karrier Tanácsadás és Szakpolitika Fejlesztéséért Felelős Nemzetközi Központ³, „ami olyan tudományos központként működik, amely összegyűjti a pályatanácsadásban nemzeti és regionális szinten létező stratégiák követendő példáit, valamint a hasznos szakmai beszámolókat, majd ezeket tovább terjeszti. Igyekszik hangsúlyozni a tanácsadás fontosságát az oktatás, a továbbképzés, a foglalkoztatás és társadalmi beilleszkedés kapcsán” (ÁFSZ 2012).

Ki kell emelni még az Európai Unióban megvalósított pályaaorientációs hálózat, az ELGPN tagjaként Magyarországon 2008. január óta működő Nemzeti Pályaaorientációs Tanácsot. A Tanács egy felől tartja a kapcsolatot az ELGPN-nel, másrészt, mint nemzeti konzultatív és koordinációs szerv, összegyűjti a Magyarországon megvalósuló pályaaorientációs gyakorlatokat, elemzi őket, szakmai állásfoglalásokat, ajánlásokat fogalmaz meg, hogy ennek eredményeként egy egységes nemzeti pályaaorientációs rendszer jöhessen létre. A Nemzeti Pályaaorientációs Tanács konzultatív feladatkörét a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, továbbá háttérintézmények és érintettek bevonásával tudja ellátni (Nemzeti Pályaaorientációs Tanács 2011).

1.2. Magyarországi pályaaorientációs intézményrendszer – országos koordináció

A magyarországi pályaaorientációs rendszer kutatásaim alapján kifejezetten bürokratikus rendszer, amely a jogszabályok folytonos alakítása, az intézmények átstrukturálása miatt igen nehezen feltérképezhető. A releváns témában íródott tanulmányok így javarészt nem alkalmazhatóak, ezen felül az interneten fellelhető anyagok sem tudják teljes egészében lekövetni a változásokat. Mindezek ellenére a szakirodalmak áttanulmányozása és az internet böngészése eredményeként sikerült aktuális képet kialakítanom a működő intézményrendszerrel, melynek csúcán a Nemzetgazdasági Minisztérium áll.

Nemzetgazdasági Minisztérium⁴

A Nemzetgazdasági Minisztérium azokkal a kiemelt jelentőségű, nemzetgazdasággal összefüggő területekkel foglalkozik, mint a *„munkahelyteremtés, versenyképesség javítása, költségvetés megalkotása, gazdasági növekedés ösztönzése”*. A minisztérium élén a nemzetgazdasági miniszter - jelenleg Dr. Matolcsy György - áll, akinek munkáját az egyes szakterületeket képviselő államtitkárok, köztük a Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkár - aktuálisan Dr. Czomba Sándor - segíti. Az államtitkár feladata *„a jogalkotás, jogszabály-előkészítés, kapcsolódó háttérintézmények irányítása, szakmai felügyelete, ellenőrzése, testületek működtetése, valamint a nemzetközi kapcsolatok kiépítése és fenntartása az illetékes szakmai szervezetekkel”*. A minisztérium munkájában jelentős szerepet játszanak mindemellett a kabinetfőnökök és az egyes szakterületeken dolgozó kormánytisztviselők, akik a döntések előkészítésében és végrehajtásában segédkeznek.

Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

³ ICCDPP = The International Centre for Career Development and Public Policy

⁴ A Nemzetgazdasági Minisztérium honlapján található információk alapján. www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium

A foglalkoztatáspolitikáért felelős államtitkár feladatai között említett szakmai irányítás kiterjed a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (továbbiakban NFSZ) szervezetrendszerére is. Az NFSZ a legnagyobb magyarországi állásközvetítő szerv, melynek célja, hogy bővítse a foglalkoztatási palettát, aktív, személyre szabott segítséget nyújtson az álláskeresőknél, munkanélkülieknél, mind a munkahely-keresés tekintetében, mind a támogatások igénybe vételét illetően. Az NFSZ állami szervezetként működik, így szolgáltatásai minden magyar állampolgár számára ingyenesen igénybe vehetők. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2012. január 1-jétől a Nemzeti Munkaügyi Hivatalból és a munkaügyi központokból áll – ezek együttesen a Kormány által kijelölt foglalkoztatási szervek (Nemzeti Munkaügyi Hivatal 2012).

Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A foglalkoztatáspolitikáért felelős államtitkár megbízatásában szerepel a fent említett tevékenységek ellátása mellett a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (továbbiakban: NMH) irányítása, mely feladatot a 323/2011. (XII.28.) kormányrendelet a Nemzeti Munkaügyi Hivatalról és a szakmai irányítása alá tartozó szakigazgatási szervek feladat és hatásköréről szóló rendelet 1.§-a utalja jogkörébe. A kormányrendelet 21. §-a szerint pályaaorientációs rendszert kell kialakítani a gazdasági kamarával együtt, s ki kell dolgoznia, majd működtetnie kell a hazai életpályatanácsadási szolgáltatást. Az NMH *„foglalkoztatáspolitikai, munkavédelmi, munkaügyi, szak- és felnőttképzési feladatokat ellátó központi hivatal”* (323/2011. (XII.28.) kormányrendelet), amely a Foglalkoztatási Hivatal bázisán, annak névmódosulásával jött létre, s magába olvasztotta a Országos Munkavédelmi és Munkaügyi Főfelügyelőséget, továbbá a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetet. Feladata alapján irányítja a munkaügyi központokat, tájékoztat, *„tanácsadást végez a külföldi munkavállalással kapcsolatban, s irányítja a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat keretében működtetett szolgáltatások fejlesztését”* (Nemzeti Munkaügyi Hivatal 2012).

Nemzeti Pályainformációs Központ⁵

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal irányítása alatt működik a munkaügyi központok mellett a Nemzeti Pályainformációs Központ (továbbiakban NPK), mely az Európai Unió tanácsadó hálózatának, az Euroguidance-nek a magyarországi szereplője. Az NPK - melynek költségvetését fele - fele arányban az Európai Bizottság támogatása és az állami költségvetés fedezi - 2000 márciusában kezdte meg szakmai tevékenységét Magyarországon, a Csongrád Megyei Munkaügyi Központ keretei között. Az Euroguidance hálózat legfontosabb célja az európai mobilitási lehetőségek, információk széles körű elterjesztése, „a nemzetközi kapcsolatok erősítése elsősorban az információgyűjtés és a tájékoztatás útján”, melynek eredményeként magyar hallgatók tanulhatnak Európa számos oktatási intézményében, s külföldi hallgatók vehetnek részt magyarországi képzésben.

Az NPK az EU-ban fellelhető közép- és felsőfokú képzéseket, ösztöndíj-lehetőségeket, gyakornoki helyeket és a hazai nyelvvizsga-lehetőségeket gyűjti össze - a képzéseket a PLOTEUS adatbázisban rendszerezi -, s teszi elérhetővé az érdeklődők számára. A rendszerezett információk többek között az NPK weboldalán és különböző kiadványokon találhatóak meg, melyek főként a

⁵ A Nemzeti Pályainformációs Központ honlapján található információk alapján. www.npk.hu

nemzetközi és hazai pályaválasztási - oktatási kiállításokon kerülhetnek az érdeklődők birtokába. Az Euroguidance rendszernek köszönhetően így az összegyűjtött információk nem csak a magyar lakosság részére válnak elérhetővé, hanem angol nyelven a magyarországi képzésekről érdeklődő külföldiek számára is. A más országból érkezők hazai oktatásban való eligazodását hivatott segíteni mindezek mellett az angol nyelvű *"Információk Magyarországról"* című CD, amely bemutatja a hazai oktatási rendszert és számba veszi a legjelentősebb hazai munkavállalással kapcsolatos információkat. Az EU „lifelong learning” koncepciójához igazodva a Nemzeti Pályainformációs Központ szinte a teljes magyar társadalomnak nyújt közvetve segítséget, *míg „közvetlenül elsősorban a képzési és pályaválasztási tanácsadással foglalkozó intézmények számára biztosít információkat”.*

Oktatási Hivatal - oktatással kapcsolatos jogszabályok⁶

Az országban működő pályaaorientációs rendszer kiemelkedő tagja az eddig felsoroltakon túl az Oktatási Hivatal. Az Oktatási Hivatal közreműködik a közoktatásban, a felsőfokú oktatásban, a szakképzésben és a pedagógus továbbképzésben egyaránt. Feladata alapján - a teljesség igénye nélkül - számon tartja és ellenőrzi a köz- és felsőoktatási intézményeket, megszervezi az érettségiket és a felsőoktatási felvételi eljárást, megszervezi az OKTV-ket és felügyeli az országos méréseket, majd beszámolókat készít róluk. Vagyis elmondható, hogy *„tevékenységével felöleli az egész oktatási rendszert: az általános iskolába belépő hétéves tanuló első diákigazolványától kezdve a csaknem húsz évvel később kézhez kapott diplomájáig vezető úton minden, tanulmányaival kapcsolatos hatósági ügyét az Oktatási Hivatal segítségével intézheti”.* Az Oktatási Hivatalnak így elméletben feladata az is, hogy az oktatási intézményekre vonatkozó jogszabályokban megfogalmazott pályaaorientációs követelmények megvalósulását figyelemmel kísérje. Az oktatási intézmények pályaaorientációval kapcsolatos feladatai rögzítve vannak a közoktatási törvényben, a Nemzeti Alaptantervben, a felsőoktatási törvényben és a szakképzési törvényben is.

Az Oktatási Hivatal legelső illetékességi területe a közoktatás, melyre vonatkozóan megállapította többek között az NPT, hogy az iskola alapfeladata segíteni a diákokat a felnőtt létre való felkészülésben. Ezt a feladatot például a pályaaorientáció információszolgáltatása révén tudja az intézmény ellátni – mondja ki a 110/2012. (VI. 4.) kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. A Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban NAT) tartalmazza, hogy az iskolának ismereteket kell nyújtania a munka világába való kilépéshez, fejlesztenie kell a személyes és társas kompetenciákat. A NAT-ban évfolyamonként került részletezésre a pályaaorientációs tevékenység; 5-6. osztályban véleményt kell alkotniuk a gyerekeknek az egyes szakmákról, munkatevékenységről, 7-8. osztálytól a középiskola végéig már a tervezett pálya jellemzőit, a személyes kompetenciákat és a reális lehetőségeket kell összevetniük, míg a középfokú oktatás során a munka és az egész életen át tartó tanulás elfogadtatása a cél. Ezekkel a célokkal összhangban az NPT 2010. december 9-ei állásfoglalásában kimondja, hogy a mai közoktatás legfőbb feladata *„a munkavállalói rugalmasság, a nem tervezhető élettörténetek elviselésére és kezelésére képes ember szerepének kialakítása”* (NPT 2010). A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX törvény azt tartalmazza, hogy az önkormányzatoknak gondoskodniuk kell pályaválasztási tanácsadásról az adott településen, továbbá rögzíti, hogy a nevelő-oktató

⁶ Az Oktatási Hivatal honlapján található információk alapján. www.oh.gov.hu

intézmények munkáját a pedagógiai szakszolgálatoknak kell segítenie, akiknek egyik feladata a pályaválasztás elősegítése. A pedagógiai szakszolgálatok munkáját rögzíti emellett a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 18. §-a, majd a 19. §-ban utal az oktatási intézmények, pedagógiai szakszolgálatok pedagógiai-szakmai szolgáltatásai között a tanácsadói tevékenységre is.

Az alapfokú oktatás befejezését követően a tanulók gimnáziumban, szakközép- és szakiskolában folytathatják tanulmányaikat – egyik tekintetében a közoktatási törvény mérvadó, másik tekintetében a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény, melynek 85. §-a kifejti, hogy a pályaaorientációs tanácsadás segíti a tanulók iskolarendszerű szakképzésbe történő beiskolázását. A törvény szerint az *„életpálya-tanácsadás feladatainak ellátásában részt vesz az alapfokú iskolai oktatást nyújtó intézmény, a szakképző iskola, az iskolafenntartó, a gazdasági kamara, a munkaadói és munkavállalói érdekképviseletek, a megyei fejlesztési és képzési bizottság, valamint a nemzeti foglalkoztatási szerv”*. Az Oktatási Hivatal által felügyelt utolsó terület a felsőoktatás, amelyet a 2011. évi CCIV. törvény szabályoz. A felsőoktatási törvény a pályaaorientációval kapcsolatban szinte semmit sem tartalmaz, csupán annyit, hogy az állami (rész)ösztöndíjas hallgatók ingyenesen részesülhetnek hallgatói tanácsadásban, amely magába foglalhatja a pályaaorientációs szolgáltatást is. Ennél konkrétabb utalás azonban nem található a felsőoktatási törvényben. Összegezve, az Oktatási Hivatal az oktatás összes szintjén jelen van, hogy a jogszabályban megfogalmazott pályaaorientációs munkákat felügyelje és elősegítse a helyi szintű pályaaorientációs megvalósulását.

1.3. Magyarországi pályaaorientációs intézményrendszer – regionális és megyei koordináció

Az Európai Unióba lépés keretében Magyarországgal szemben is megjelent az az elvárás, hogy régiók szerint legyen felosztva, melynek megvalósításáról a Magyar Országgyűlés 1999-ben határozott (BIRHER–SZÁNTÓ 2009). A felosztás célja, hogy az EU-s régiók között erősödjön a gazdasági-társadalmi összetartás, és a megvalósuló regionális fejlesztési-tervezési feladatok révén az EU-ban *„csökkenjenek a fejlettségbeli különbségek és az életszínvonalbeli eltérések”* (Nemzeti Innovációs Hivatal 2012). A felosztással az ország 19 megyéje alapján 7 területi-statisztikai egység jött létre, melyek közül az Észak-Alföldi Régió számít jelentősnek kutatásom szempontjából. Az egyes területi egységek megalakulásával párhuzamosan regionális szervezetek jöttek létre a foglalkoztatáspolitikai és a pályaaorientációs céljainak megvalósítására. Ilyen szervezet volt például a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Munkaügyi Központ bázisán alakuló Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ (továbbiakban Észak-alföldi RMK), amely 2007. január 1. és 2010. december 31. között működött. Az Észak-alföldi RMK 2011-ben az államigazgatási szervezet struktúrájának megváltoztatásával újfent megyei szervezetté alakult át, s ennek eredményeként jött létre a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja (DUDÁS 2011).

Munkaügyi Központok

A munkaügyi központok a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat szervezetének elemei a Nemzeti Munkaügyi Hivatal mellett. A munkaügyi központok szakmai irányítását a Nemzeti Munkaügyi Hivatal látja el, míg szervezeti irányítását, költségvetésének meghatározását a kormányhivatalok végzik.⁷ Mindez kutatásom tekintetében azt jelenti, hogy a Jász-Nagykun-

⁷ Csanádi Csaba, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség vezetőjének szíves közlése nyomán, (Szolnok, 2012.01.20.)

Szolnok Megyei Kormányhivatal egyik szakigazgatási szerveként működik a Munkaügyi Központ, amelynek 8 kirendeltsége közül a Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ található meg az általam vizsgált helyszínen (Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal 2012). A munkaügyi központok és kirendeltségek nyilvántartást vezetnek az álláskeresőkről, munkaközvetítéssel és személyre szóló tanácsadással foglalkoznak, statisztikai adatgyűjtést végeznek és informálják az álláskeresőket az igénybe vehető támogatások, szolgáltatások köréről. Mindezek mellett „*a szervezet munkavállalási tanácsadói ingyenes humánszolgáltatásként segítenek a pályatervezésben és munkakeresésben*” (Munkaügyi Központ 2012).

Észak-alföldi Pályaválasztási és Pályaorientációs Hálózat

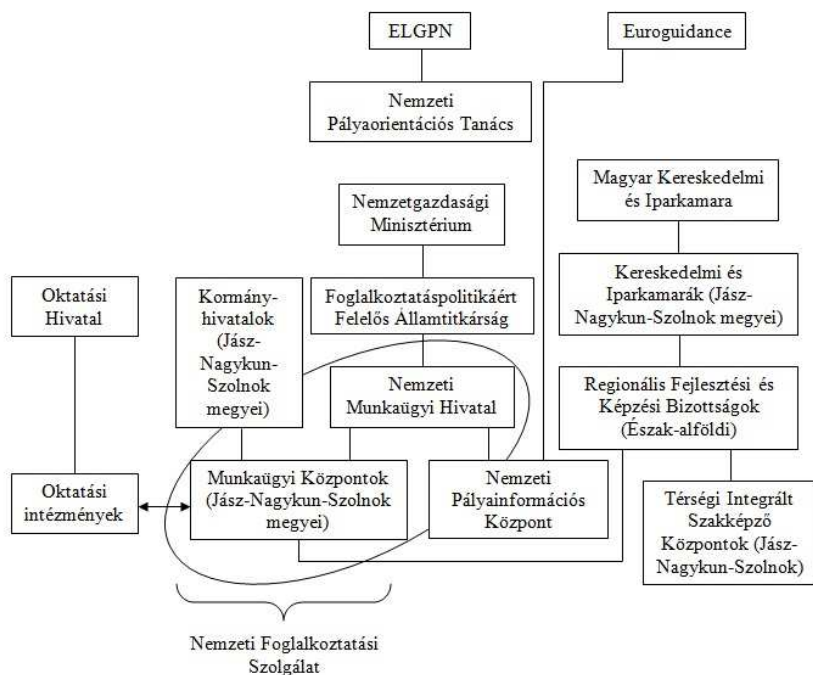
A régiós pályaorientáció fejlesztésére irányuló hasznos kezdeményezés volt - az általam elolvasott projekt-célok fényében - a „*Képzésből a munka világába történő átmenet támogatását*” segítő program (PHARE program), amelynek révén létrejött az Észak-alföldi Pályaválasztási és Pályaorientációs Hálózat. A hálózat keretében kialakították a Regionális Pályainformációs Centrumot a meglévő Foglalkoztatási Információs Tanácsadóra építve (Észak-alföldi Pályaválasztási és Pályaorientációs Hálózat 2012). Ez a centrum Füle Orsolya, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ munkatársa szerint a velem 2012 januárjában folytatott beszélgetésekor már nem működött, továbbá sem a szakirodalomban, sem az interneten nem lelhető fel információ a centrum jelenlegi működésére vonatkozóan.⁸ A projekt keretében kiépítették a pályainfo.hu weboldalt is, amely kutatásom időpontban már nem volt aktív, és további, netán más címen történő működtetésére utaló cikket sem találtam. Célja volt még a programnak egy akkreditált pályaorientációs továbbképzés és egy csoportos önmenedzselési tanácsadói program kialakítása, azonban a program eredményességére utaló hivatalos információk nem lelhetőek fel sehol.

Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság

A pályaorientációs tevékenységek regionális megvalósításában szerepet játszanak napjainkban is a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara irányítása mellett működő Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok (továbbiakban RFKB). „Az RFKB a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter által felkért tagokból álló, régióként működő testület”, melynek feladata „meghatározni a regionális szakképzésfejlesztés céljait, dönteni a gazdaság igényeit figyelembe véve a szakképzés regionális szükségleteiről, és meghatározni a szakképzés irányait és beiskolázási arányait, együttműködve a Regionális Fejlesztési Tanáccsal” (Regionális Képzési és Fejlesztési Bizottság 2012). A 4/2008. (IV.22.) SZMM rendelet a regionális fejlesztési és képzési bizottságok működéséről 3. §-ában leírtak és a rendeletet módosító 27/2010. (XII.31.) NGM rendelet a nemzetgazdasági miniszter szabályozási feladatkörébe tartozó egyes miniszteri rendeleteknek a fővárosi és megyei kormányhivatalok felállításával összefüggő módosításáról 61. §-a alapján az RFKB működésével kapcsolatos feladatokat a munkaszervezeteként megjelölt munkaügyi központok látják el. Mindez Szolnokkal összefüggésben azt jelenti, hogy az Észak-alföldi RFKB a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kereskedelmi és Iparkamara keretein belül működő

⁸ Füle Orsolya, a JNSZM Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központ munkatársának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.20.)

szervezet, melynek munkáját a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ segíti. Az RFKB a szakképzés-fejlesztéssel és azzal összefüggésben a szakképzésbe orientálással foglalkozó szervezet, amely munkájával meghatározza a Jász-Nagykun-Szolnok Térségi Integrált Szakképző Központ (továbbiakban JNSZ TISZK) és a helyi szakképző iskolák számára a szakképzési irányokat (Jász-Nagykun-Szolnok Térségi Integrált Szakképző Központ 2012). A JNSZ TISZK és a szakképző iskolák konkrét tevékenységét kutatásom következő fejezeteiben fejtem ki részletesen.

1.ábra: A magyarországi pályaorientációs rendszer felépítése

2. Forrás: saját ábra

1.4. Szervezeti és finanszírozási problémák - megoldás a TÁMOP 2.2.2. projekt?⁹

A magyarországi pályaaorientációs rendszer a leírtak alapján méltán nevezhető túlzottan hierarchizáltnak, nehezen nyomon követhetőnek. A magyarországi pályatanácsadás intézményrendszere nem egységes, főként önkormányzati intézmények, civil szerveződések és piaci szolgáltatók alkotják (PRINCZINGER ÜGYVÉDI IRODA 2009). Nem vonatkoznak a rendszerre egységesen érvényes jogi szabályozások, ami kötelezné a szolgáltatókat egy értékelő (minőségbiztosítási) rendszer bevezetésére, így a pályaaorientációs tevékenységek színvonala szervezetenként igen eltérő lehet. A finanszírozás jelentős részben uniós forrásokból és csekélyebb mértékben állami költségvetésből valósul meg, amely tovább nehezíti a finanszírozási mechanizmust (HÁRS–TÓTH 2009). A nem rendszerszerű finanszírozás miatt az állami normatív támogatás rugalmatlan, nem veszi azt figyelembe, hogy vannak, akiknek egy pályaaorientációs foglalkozás is elegendő, míg mások több alkalommal is tanácsadásra szorulnak. A nem megfelelően

⁹ A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat honlapján található információk alapján. www.afsz.hu

működő finanszírozás továbbá nem teremt ösztönző közeget a szolgáltatók számára ahhoz, hogy színvonalas pályaorientációs tevékenységet folytassanak, s nem is kötelezi arra őket, hogy ennek érdekében minőségbiztosítási folyamatokat vezessenek be (PRINCZINGER ÜGYVÉDI IRODA 2009). Összefoglalva, nem egységes a jogi szabályozás és az intézményrendszer, nincs egységes finanszírozás és minőségirányítás, amely negatívan befolyásolja a pályaorientációs szolgáltatások minőségét.

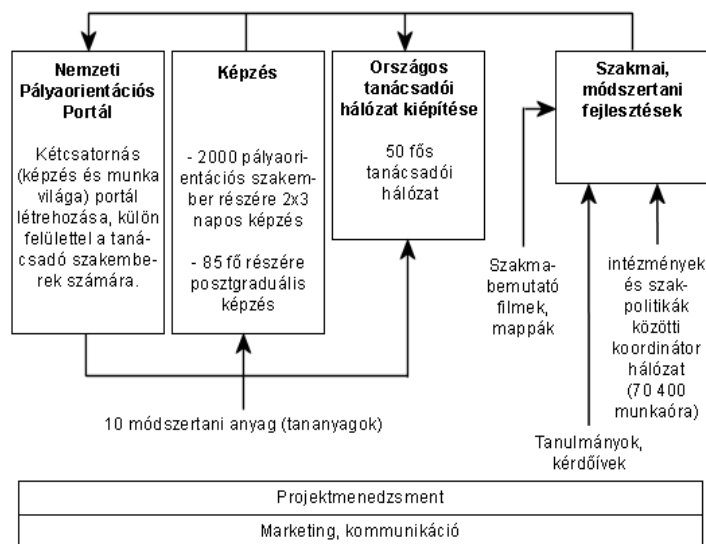
Többek között ezeknek a problémáknak a kiküszöbölésére indult el 2008 végén az Új Magyarország Fejlesztési Terv részeként a TÁMOP 2.2.2. – *„A pályaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése”* című, mintegy 2 milliárd forintból megvalósuló európai uniós projekt. A projektet az Európai Szociális Alap támogatásával a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium irányította a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség segítségével. A megvalósult eredmények fenntartásáért az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, továbbá jogutódjai, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (jelenleg Emberi Erőforrás Minisztériuma) és a Nemzetgazdasági Minisztérium felelt (BORBÉLY–ZACHÁR–WATTS 2011). A projekt célja *„a szakmához kapcsolódó korábbi eredmények, módszerek rendszerezése, továbbfejlesztése, valamint a tevékenységet végző szakemberek egységes szakmai közösséggé szervezése”* volt (RÉPÁCZKI 2009:6). A projekt első, 2010 szeptemberéig tartó szakaszában kialakították az egész életutat támogató pályaorientációs tanácsadói rendszer szolgáltatás- és eszközkészletének számos elemét. A fejlesztés keretében elindították a Nemzeti Pályaorientációs Portált, amelyen hasznos információk találhatóak a munka és az oktatás világáról, a képzésekről, az egyes szakmákról, ezenkívül különböző korosztályok számára készített kérdőívekkel gyarapíthatják a látogatók ön- és pályaismeretüket. Az oldalon fellelhetők továbbá pályaismeretet elősegítő játékok, kvízek, mappák és filmek is (Nemzeti Pályaorientációs Portál 2012). Mindezek között található meg a projekt részeként kidolgozásra került 150 szakmabemutató mappa (ezekből 100 új és 50 aktualizált), valamint az elkészített 20 új szakmabemutató film is.

A projekt keretében 2009 tavaszától kezdődően létrehoztak egy országos pályaorientációs hálózatot, melyet kisebb, regionális szakmai hálózatokra (továbbiakban RSZH) osztottak fel. Az RSZH célja a pályaorientációval foglalkozó szakemberek összekapcsolása volt, amelynek *„működésével könnyebbé és hatékonyabbá vált a szakmai érdekvédelem, közösen kialakításra került az egységes módszertan, szélesebb körben elérhetővé váltak a szupervíziós szolgáltatások, továbbképzések”* (NFSZ 2010). A hálózatban oktatási intézmények, munkaügyi központok, közművelődési intézmények és egyéb pályaorientációban érintett intézmények vettek részt. A programban résztvevő szakemberek a folyamatos kapcsolattartás mellett workshop-jellegű regionális szakmai napokon vehettek részt, amely alkalmat adott a szakmai eszmecserére, az aktuális kérdések és dilemmák átbeszélésére. Az országos pályaorientációs hálózat keretében 28 városban alakítottak ki tanácsadó pontokat, ahol összesen 50 szakember nyújtott ingyenesen igénybe vehető pályaorientációs szolgáltatást. Fodor Krisztinával, a szolnoki tanácsadó pont munkatársával folytatott telefonos beszélgetéséből azonban kiderült, hogy a projekt befejezését követően nem állt rendelkezésre tovább anyagi forrás a tanácsadók működtetésére, így azok 2011-ben abbahagyták szakmai tevékenységüket.¹⁰ A tanácsadó pont munkatársainak tevékenységét mind

¹⁰ Fodor Krisztina, a TÁMOP 2.2.2. keretében működtetett szolnoki tanácsadó pont munkatársának szíves közlése nyomán (telefonos beszélgetés, 2012.03.28.)

Füle Orsolya, a Szolgáltató Központ munkatársa, mind Dajkáné Szűk Beáta, a szolnoki Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium pályaeorientációs tanára pozitívan értékelte, s úgy vélték, hogy egy igen hasznos, jól működő pályaeorientációs szolgáltatót veszített el a város a forrás elapadásával.¹¹

A program nagy hangsúlyt fektetett a munkaügyi, oktatási, szociális területen dolgozó, részben vagy teljes mértékben pályaeorientációs feladatokat ellátó szakemberek továbbképzésére, ismereteinek bővítésére is. Ennek érdekében nyolcvanöt ember posztgraduális képzése kezdődött el az ELTE diáktanácsadás és a Szent István Egyetem pályaeorientációs tanár szakán. A projekt két éve alatt további 2000 ember részesült 2 alkalommal 3 napos munkaerő-piaci, élethosszig tartó pályatanácsadás témájú képzésben, amelynek során a TÁMOP 2.2.2. projekt részeként szerkesztett 10 tananyag került felhasználásra. Ezek a tananyagok lényegre törően, alaposan és jól értelmezhetően vizsgálják a pályaeorientáció egy-egy területét. Ezt bizonyítja, hogy kutatásomhoz szinte mindegyik elkészült tananyagot elolvastam s fel is használtam. A projekt keretében továbbá megjelentették az Életpálya-tanácsadás c. folyóiratot, amely arra hivatott, hogy a pályaeorientáció minél szélesebb körben váljon ismertté és elismertté.

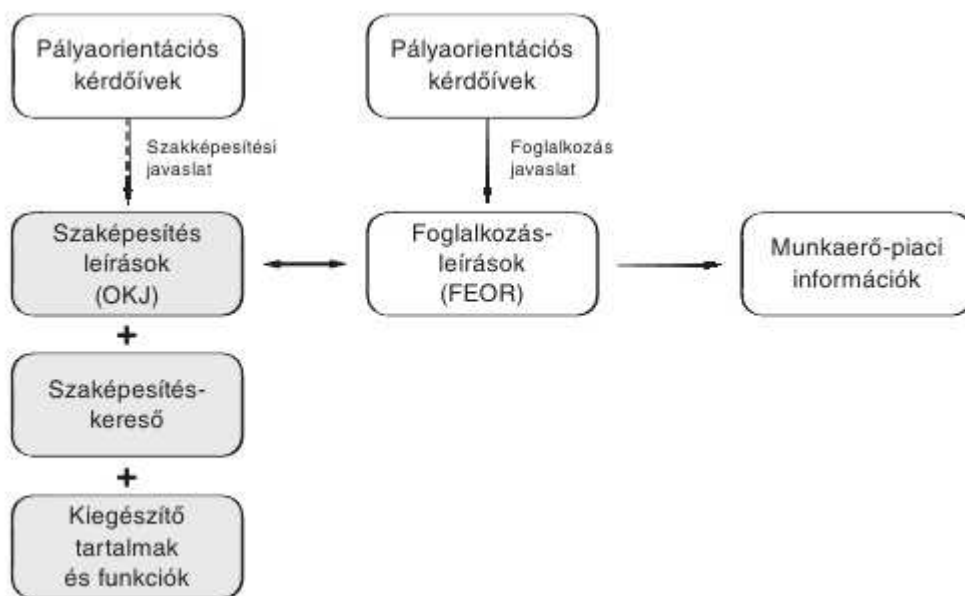
2. ábra: A TÁMOP 2.2.2. keretében létrejött fejlesztések összefoglalása

Forrás: NFSZ 2009

A magyarországi pályaeorientációs rendszer fejlesztése tehát a TÁMOP 2.2.2 programmal megkezdődött. Az európai uniós forrásból, mintegy 2,753 milliárd forint összegből megvalósuló projekt második, 2012-2015 közötti projektszakaszának végéig a Nemzeti Munkaügyi Hivatal évente több mint 300 ezer főnek nyújt tanácsadást, és tervezi, hogy közel 4 ezer tanácsadó szakembert kiképez és bevon a munkába. Emellett számos újítással fog gazdagodni például a Nemzeti Pályaeorientációs Portál. A Portálon az új Országos Képzési Jegyzék szakképesítések leírásával, a szakképesítéssel betölthető munkakörök leírásával, illetve a munkaerő-piaci

¹¹ Füle Orsolya és Dajkáné Szűk Beátának szíves közlése nyomán (Szolnok, 2012.01.20. és 2012.01.23.)

információk integrálásával is találkozhatnak majd az odalátogatók (TÖRÖK–KOVÁCS–HETYEY 2012).

3. ábra: Az NPP szakmaválasztás-segítő eszköz- és tartalomkészletének működési logikája
Forrás: TÖRÖK–KOVÁCS–HETYEY 2012

Az egységesítési törekvések láthatóan megindultak mind nemzetközi, mind országos szinten, a további sikerek eléréséhez pedig elengedhetetlen egy folyamatosan rendelkezésre álló anyagi forrás biztosítása, amely napjaink gazdasági körülményei között igen nehéz feladatnak bizonyulhat. A TÁMOP 2.2.2. projekt véleményem szerint mérföldkőnek tekinthető a hazai pályaorientációs rendszer tökéletesítésében, ám csak a projektidőszak alatt kialakításra kerülő fejlesztések fenntartása jelenthet majd hosszú távú megoldást a rendszerben rejlő problémák kiküszöbölésére.

Mindaddig, amíg meg nem valósul a tartós tőke-injekció és a szolgáltatások egységes fejlesztése, addig is fontosnak gondolom a helyi szintű pályaorientációs rendszerek működésének felülvizsgálatát, a lehetséges beavatkozási pontok feltérképezését, melyet Szolnokra vonatkoztatva kutatásomban elvégzek.

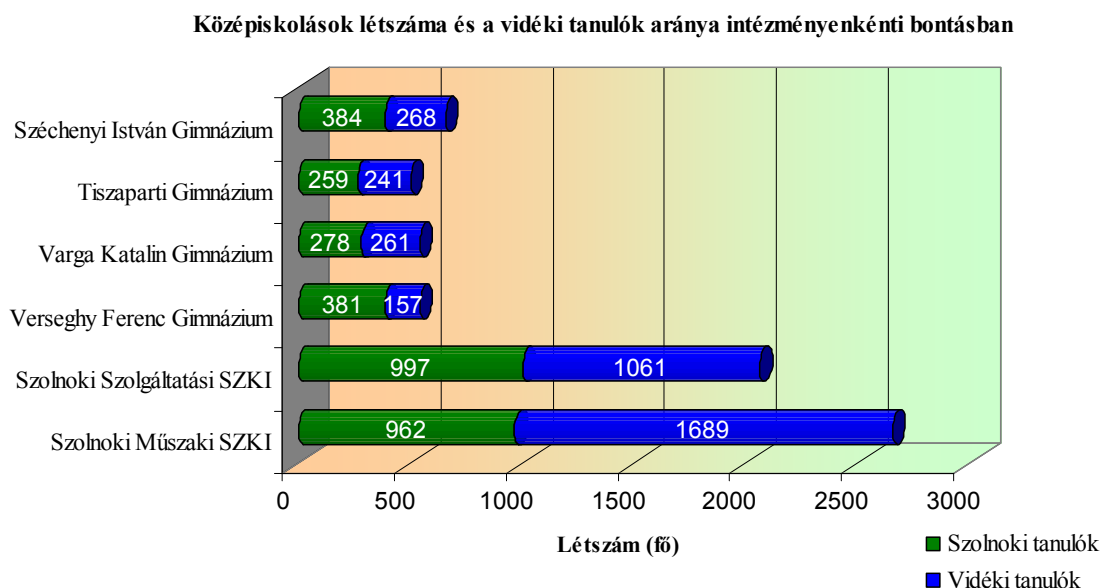
2. SZÁMÚ MELLÉKLET

A szolnoki középiskolákban végzett e-mailes interjú vázlata

1. Folyik-e az Ön intézményében pályaorientációs munka, fontosnak tartja-e a pályaorientációt? Válaszát kérem, indokolja!
 - Ha folyik, kérem, írja le részletesen a pályaorientációs tevékenység megvalósulását!
2. Van-e teljes vagy részidőben foglalkoztatott pályaorientációs munkatársuk?
 - Ha igen, milyen végzettséggel rendelkezik, s mi a konkrét feladata?
 - Ha nem, milyen okokból nem foglalkoztatnak (pl. anyagi források hiánya, stb.)?
3. Együttműködnek-e a pályaorientációs szolgáltatások terén más intézményekkel, szervezetekkel? Ha igen, melyekkel működnek együtt, s mit fed a közös munka?
4. Milyen anyagi forrásokat tud iskolája felhasználni pályaorientációs tevékenységének finanszírozására?
5. Véleménye szerint szükségesnek érzik/éreznék kollégái, hogy az iskolában működik/működjön pályaorientációs tevékenység? Válaszát kérem, indokolja!
 - Ha tevékenykednek kollégái, miben merül ki tevékenységük? (pl. osztályfőnöki órán szakmabemutató, külső intézmény látogatása/„gyárlátogatás”, stb.)
6. Mi a céljuk a pályaorientációval? (Felsőoktatásba orientálni, munkaerő-piacra felkészíteni, személyes képességeikkel, lehetőségeikkel, motivációikkal megismertetni a diákokat)
7. Véleménye szerint a diákok szükségét érzik/éreznék a pályaorientációs tevékenységnek? Válaszát kérem, indokolja!
8. Véleménye szerint a tanulók megfelelő ön- és pályaismerettel rendelkeznek ahhoz, hogy megfelelő pályaválasztási döntéseket hozzanak?
9. Ön szerint jól működik a szolnoki pályaorientációs rendszer?
10. Ön szerint szükséges lenne-e a szolnoki pályaorientációs rendszer fejlesztése, s ha igen, mely elemeiben?

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

A szolnoki önkormányzati fenntartású középiskolák tanulóinak létszáma 2011-ben

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

A szolnoki középiskolákban folyó pályaorientációs tevékenység részletezése

A középiskolák tevékenységének összefoglalását, általános alapelvek megfogalmazását és következtetések levonását dolgozatom főszövegében elvégeztem, így ebben a mellékletben csak a kiegészítő információkat, az iskolák egyedi sajátosságait mutatom be a diákokkal kitöltött kérdőíves kutatás eredményeivel összefüggésben.

4.1. Az e-mailes interjú kutatási mintája

A Szolnokon működő középfokú oktatási intézmények közül összesen tízet sikerült elérnem, ahol az iskolák igazgatói, pályaorientációs tanárai vagy a megkérdezett osztályok osztályfőnökei fejtették ki véleményüket a témáról az általam feltett 10 kérdés alapján (5. számú melléklet). A válaszadók között volt a Verseyhy Ferenc Gimnázium nevében Kormosné Dózsa Erzsébet, a Varga Katalin Gimnáziumból Kovácsné Boros Zsuzsanna és a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium képviselőjében Dajkáné Szűk Beáta. A szakközépiskolák közül a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola Pálfi-Vízügyi, Építészeti, Faipari és Környezetgazdálkodási és Jendrassik György Gépipari Tagintézményei nevében Kiss Ferenc, Szabó István és Pesti László, a Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola nevében Kiss László, annak Ruhaiipari tagintézménye képviselőjében pedig Reha Márta adta meg válaszait. Az alapítványi iskolák közül a Magister Alapítványi Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola nevében Vigh Veronika Judit és a Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium képviselőjében Dr. Csillei Béla válaszolt kérdéseimre. A továbbiakban az ő válaszaikra hivatkozom.

Az első, általam vizsgált intézmény a Verseyhy Ferenc Gimnázium, amely a megye egyik legkeresettebb iskolája, bizonyítja ezt, hogy szakjaira 3-10-szeres túljelentkezés van. Az iskolai

átlag évek óta 4,4 feletti, a lemorzsolódás minimális, s a felsőoktatásba felvettek aránya közelít a 90%-hoz. Az iskola célja, hogy alapvető feladataként alkalmassá tegye diákjait a főiskolai, egyetemi továbbtanulásra, ám az ehhez kapcsolódó pályaaorientációs alapelvei nem jelennek meg pedagógiai programjában (Verseghy Ferenc Gimnázium 2010).

A második gimnázium a Varga Katalin Gimnázium, melynek küldetésnyilatkozata szerint az iskola tanulóinak *„életkori sajátosságaira alapozva, az egyéni életcélok megfogalmazását segítő, a tanulást és a szemléletformálást középpontba állító munkát”* kívánnak folytatni. Céljuk, hogy pályaaorientációs csoportot működtessenek, beiskolázási céllal szülői értekezleteket és a már bent lévő diákoknak a szülőkkel közös pályaismertető előadásokat tartsanak (Varga Katalin Gimnázium 2011). Az intézményben megtalálható továbbá egy Arany János Tehetséggondozó Programmal működő szak is, amely 5 éves képzést nyújt a tehetséges, hátrányos helyzetű térségből származó diákoknak. A képzés folyamán elsődleges szempont a diákok személyiségfejlesztése, képességeik felmérése, amelyhez interaktív, önfejlesztő-drámapedagógiai módszereket alkalmaznak (Arany János Tehetséggondozó Program 2012).

A harmadik iskola a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium, melynek működését a római katolikus egyház finanszírozza. Céljuk, hogy katolikus keresztény értékrend alapján támogassák az egyéni fejlődési utat, a tehetségek kibontakozását, közben felkészítsék a tanulókat a felsőfokú tanulmányokra és a képességeik, érdeklődési körüknek megfelelő pályaválasztásra. Pedagógiai programjukban a többi iskolához viszonyítva előkelő helyen szerepel a pályaaorientáció, mint megvalósítandó törekvés (Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium 2011).

Utolsó gimnáziumként a Magiszter Alapítványi Gimnázium és Művészeti Szakközépiskolát értem el, mely iskola nappali rendszerű gimnáziumi és szakközépiskolai oktatóként, és felnőttoktatóként is működik. Pedagógiai programjukat nem sikerült elérnem (Magiszter Alapítványi Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola)

A Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola (továbbiakban SZOLMÜSZ) egy 4 tagintézményből álló, összesen 3000 diákot befogadó intézmény, amelyben szakiskolai és szakközépiskolai képzés is folyik. Pályaaorientációval kapcsolatos céljaik elérése érdekében *„az egyes tantárgyak lehetőségeit kihasználva fejlesztik a tanulástechnikát, az önismeretet, a pályaismeretet és a munkavállalói ismeretet. Ezen ismeretek átadását az iskola lehetőségeinek függvényében mind a szakiskolában, mind a szakközépiskolában szakember közreműködésével be kívánja építeni a 9. ill. 10. évfolyam”* (Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola 2009).

A következő általam megkérdezett iskola a Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola (továbbiakban SZOLGSZI), amely 3 tagintézményből áll. Pályaaorientációs céljai között szerepel, hogy a diákokat a szakma szeretetére, a munkaerőpiacon való helytállásra neveljék, vagyis kialakítsák a pályaeérettséget a fiatalokban. *„A pályaeérettség a személyiségnek olyan fejlettségi állapota, amely valószínűvé teszi a meghatározott pályán az eredményes működést”* (RÓKUSFALVY 1969:50). További pályaaorientációs célkitűzései az intézménynek a beiskolázást célozzák meg, amelyben együttműködnek az általános iskolákkal (Szolnoki Szolgáltatási Szakközép- és Szakiskola 2009).

Utolsóként a Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium (továbbiakban HTA Szakiskola) adta meg válaszait, amely az „Integrált Oktatásért” kiemelten közhasznú Alapítvány által működtetett, *„személyre szóló pedagógiai programú,*

változtatható szakmaprofilú, multikulturális, érettségit adó, tehetséggondozó intézmény” (Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium 2012). Diákjai azok a nehéz szociális körülmények között élő, halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok, akik elhivatottak, és szeretnének tanulni. Pályaorientációs célja az iskolának, hogy az oktatás során megtanítsák a diákoknak, miként lehet észrevenni a kínálkozó lehetőségeket és kihasználni azokat, elfogadni a reális lehetőségeket.

4.2. A kérdőíves kutatási minta

A szolgáltató szervezetek és az oktatási intézmények mellett a középiskolai diákokkal végeztem kérdőíves lekérdezést. Az imént felsorolt intézmények közül a Verseghy Ferenc Gimnázium 34 tanulóival, a Varga Katalin Gimnázium Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevő 24 diákkal, a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium 24 végzősével, a Pálfi-Vízügyi Tagintézmény 26 szakközépiskolai tanulóival és az Építészeti, Faipari és Környezetgazdálkodási Tagintézmény által oktatott 21 szakmunkás-tanulóval töltöttem ki egy 21 kérdésből álló strukturált kérdőívet (6. számú melléklet). (Az iskolákat kutatásomban a Szolnokon használt rövid megnevezésükkel fogom jelölni, így az iskolák a Verseghy, Varga, Tiszaparti, ÉPFA és Pálfi neveken fognak szerepelni.) Az iskolákban összesen 129 db kérdőív került kitöltésre, ebből 123 db értékelhető. A válaszolók közt 68 lány és 55 fiú volt, átlagosan 19 évesek. A nemek aránya iskolatípusok szerint jelentősen különbözött – a szakmunkás osztályban egyáltalán nem volt lány diák, míg a gimnáziumokban a fiúk száma volt alacsonyabb (7. számú melléklet). Az értékelés részeként gyakorisági eloszlást és kereszttábla-elemzést végeztem, továbbá a kérdőívben szereplő két nyitott kérdésre adott válaszokat tanulmányoztam részletesen.

4.3. Pályaorientáció a középiskolákban – egy téma, két nézőpont

4.3.1. Fogalmi alapok, célok, tevékenységek

Kérdőívemben elsőként arra vártam a választ, hogy vajon mit jelent a diákok számára a pályaorientáció szó, van-e fogalmuk a kifejezésről. Várakozásaimmal ellentétben a kitöltők többsége leírta gondolatait, s több olyan megfogalmazást is találtam, amely helyesen leírja a fogalom jelentésének egy részét. Általában a pályaválasztás szó szerepelt az értelmezésekben, de felmerültek a témához kapcsolódó érdeklődési kör, személyiség, kompetencia, hivatás szavak is. Már a meghatározásokból tükröződik, hogy az eltérő iskolatípusokban eltérő célok érdekében végeznek orientáló munkát – így a gimnáziumokban a továbbtanulásra, felsőoktatásra felkészítés szerepel a fogalmak több mint felében, míg a szakiskolai tanulók a „*pályára való ráállítás*” kifejezést alkalmazták rendszeresen. A megkérdezett iskolák tanárai körében ezzel párhuzamosan feltettem a kérdést, hogy mi az intézmény célja az orientáló tevékenységgel, s a gimnáziumoknál egyértelműen a felsőoktatásba orientálás szerepel első helyen, míg a szakközép- és szakiskolákban a munkaerőpiacra való felkészítés mellett a szakmára orientálás, a szakmai identitás erősítése jelenik meg. Dominánsan csak a HTA szakiskolában tekintik célnak az egyéni képességek, önismeret fejlesztését, s a felkészítést a lehetőségek mérlegelésére, megragadására.

Az oktatási intézmények pályaorientációs célkitűzéseinek megvalósítására egyedül a Tiszaparti Gimnáziumban van pályaorientációs tanári végzettségű tanár, aki más tantárgy oktatása mellett végzi tanácsadói tevékenységét, a többi intézményben ezzel ellentétben nincs szakképzett

fő- vagy részmunkaidős tanácsadó. Néhol van ugyan pályorientációval megbízott felelős, aki azonban saját szaktárgya oktatása mellett csak az alapvető informálásban segít. A szakképzett tanácsadó mellőzésének fő okaként az anyagi források hiányát jelölték meg a kitöltők, de felmerült az is, hogy nem gondolja szükségesnek az iskola a tanár foglalkoztatását, pl. a Magszter Gimnázium és Szakközépiskolában. Az iskolák egyike sem rendelkezik elkülönített anyagi kerettel pályorientációs elképzelései megvalósításához, s a Verseyhy Gimnáziumban került egyedül szóba a pályázati forrás, mint lehetséges financiaális alap.

Az iskolák konkrét pályorientációs tevékenysége főként az órakeretben történő frontális tájékoztatásra, nyílt napokra épít. A tájékoztatás mellett a Verseyhy Gimnáziumban az iskolapszichológus töltet ki önismereti teszteket a diákokkal, majd személyes tanácsadást tart számukra, melynek fő témája az emelt óraszámú fakultációk kiválasztása. Ezen kívül osztályfőnöki órákon nyújtanak információkat a szakokról, szakmákról illetve a „Verseyhyből indultam” c. beszélgetés-sorozat keretében, ahol az iskola volt diákjai mesélnek szakmai sikereikről, ezzel lelkesítve a hallgatókat. A programok megvalósításában a szülői munkaközösség is szerepet vállal. A leírtaknak ellent mond, hogy a diákok közül mindössze nyolcan írták azt, hogy tartottak az iskolában orientálást, és pl. egy helyen sem említették a foglalkozás vezetőjeként az iskolapszichológust. Emellett 21-en írták az iskolából (a teljes mintából 79-en), hogy részt vettek a felsőoktatási intézmények nyílt napjain, s ezzel a nyílt napok bizonyultak a leglátogatottabbaknak az orientáló programok közül.

A Varga Katalin Gimnáziumban is a felsőoktatásban tanuló volt diákok tartanak előadást, de emellett a Munkaügyi Központ Szolnoki Kirendeltség és Szolgáltató Központba és a felsőoktatási nyílt napokra is rendszeresen ellátogatnak az osztályok. A „vargás” tanulók közül 14-en írták, hogy az iskola biztosított számukra pályaválasztási foglalkozást, vagyis ebben az iskolában vették igénybe legtöbbször a szolgáltatásokat, s innen került ki egyedülként az a diák is, aki az összes felsorolt orientációs tevékenységben részt vett. A diákok iskolán kívüli tájékozódási lehetőségként említették az Educatio kiállítást, a kollégiumi tanácsadást és a Studium Generale-t. A Studium Generale a Budapesti Corvinus Egyetem hivatalos érettségi felkészítője, amelynek hétfői alkalmi és tavaszi, majd nyári táborai a tanulók mellett a személyes kapcsolatok kialakítását szolgálja, ezzel közvetve orientáló szerepet vállal fel¹².

A Tiszaparti Gimnáziumban valósul meg a legsokoldalúbb orientáló tevékenység: a pályorientációs munkatárs feladata a tanulók pályaismeretének bővítése, a 10. évfolyamos emelt szintű tárgy választásának segítése, önismereti, képesség-tesztek segítségével a tanulók „feltérképezése”, nyílt napok népszerűsítése, szóróanyagok jól látható helyeken való elhelyezése és egyéni tanácsadás is. Igény szerint osztályfőnöki órák tartására (felvételi rendszer, pályaismeret, önismeret, eljárási procedúra, e-felvételi), szülői értekezleten tájékoztatásra és az egyetemekkel, főiskolákkal való kapcsolattartás révén szakmai tájékoztató szervezésére is lehetőség nyílik az iskolában. Az itt tanulók közül meglepő módon csak heten írták, hogy volt részük orientáló tevékenységben iskolai keretek között. Ennek lehetséges okaként írta a pályorientációért felelős tanár, hogy az osztályfőnökök nem elég nyitottak, így nem is kérik a segítségét, másrészt a diákok nem elég érdeklődők, ami leszűrhető abból, hogy az egyéni tanácsadásra is csupán évi 20-an

¹² A Budapesti Corvinus Egyetem honlapján található adatok alapján. www.studiumgenerale.hu

jelentkeznek be. Az utolsó megkérdezett gimnázium a Magszter Alapítványi Gimnázium, amelyben egy tanári korból kijelölt pályorientációs felelős nyújt információt és segítséget a felsőoktatási jelentkezéshez.

A SZOLGSZI-ban az osztályfőnökök, a szakmai tárgyakat oktatók és a gyakorlati oktatásvezetők feladata az orientálás, ami a már említett szakmai elhivatottság erősítését célozza meg. Emellett üzem- és gyárlátogatásokat, tanulmányi kirándulásokat és a technikai képzésben tanuló hallgatók segítségével szakmai napokat szerveznek. Együttműködések - a Ruhaipari Tagintézmény válasza alapján is – főképp általános iskolákkal jönnek létre, mivel ott alapozzák meg a pályaválasztási döntésüket a diákok, de a már intézményükbe járó tanulók orientálásában nem kéri más szervezet segítségét.

A SZOLMÜSZ három tagintézménye közül a Jendrassik György Gépipari Tagintézmény diákjait a felsőoktatási nyílt napokról tájékoztatja, s fogadja a felsőoktatási intézmények képviselőit, illetve a kecskeméti GAMF kihelyezett tagozatával kooperálva szervez tanulóinak szaktalálkozókat. Az ÉPFA Tagintézményben a régi szakiskolai képzés (2+2) keretében a kilencedikeseknek heti két pályorientációs órát tartanak, melynek célja a szakmához tartozó személyiség bemutatása, az egyéni képességek felismerése. A végzős hallgatók körében pedig heti 0,5 óra fordítható a pályára állításra, a munka világába vezetésre. Mindemellett az iskola együttműködik a már vizsgált Impulzus Egyesülettel, beiskolázási célból a Munkaügyi Központtal a TANEXPO keretében, s a tanárok fakultatívan, de rendszeresen szerveznek „gyárlátogatásokat” is. Az ÉPFA tanulói közül csupán hatan válaszolták, hogy részt vettek az iskolai orientálásban, de annál többen jelölték meg, hogy külső gyakorlaton, tanműhelyben vagy cégtalálkozón kaptak használható pályainformációkat. Ezt követően a Pálfi-Vízügyi Tagintézményt kérdeztem, s ők főként a szakmacsoporton belüli orientálást vállalták fel feladatukként, amelyhez osztályfőnöki órákon, szakmai tantárgyak keretében nyújtanak segítséget, és említették a Szolgáltató Központtal való együttműködést is. A tanulók közül itt jelezték a legkevesebben, összesen hárman a 24 tanulóból, hogy tartottak számukra iskolai felkészítést, ezzel szemben csak itt említették meg a már részletezett Felsőoktatási Börzét és Fórumot, mint pályorientációs színteret.

Végül, a HTA Szakiskolában a kerettantervnek megfelelően 9. és 10. osztályban tartanak pályorientációs órát, a helyi tantervben foglaltak szerint ugyanezen az évfolyamokon minden héten délután pályorientációs foglalkozást, illetve egyéni felkészítés folyik osztályfőnöki óra keretében, személyes elbeszélgetések során.

A megkérdezett 5 iskola diákjai közül a fenti adatokat összesítve csak 38-an írták, hogy vettek már részt iskolai orientációban, s mintegy 85-en nem találkoztak vagy nem emlékeznek ilyen jellegű programra (8. számú melléklet). Az iskolán kívüli programokon való részvételt hasonló arányban jelölték meg: 44-en vettek már részt iskolán kívül pályorientációs tevékenységben, 48-an nem és 31 fő nem emlékszik rá (9. számú melléklet). Ellentmondásos eredményt adtak azonban azok a válaszok, amelyek arra a következő kérdésre születtek, hogy milyen típusú orientáló tevékenységben vettek eddig részt a diákok. Keresztábra-elemzéssel azt az eredményt kaptam, hogy a diákok közül mintegy 48-an nem vettek részt sem iskolai, sem iskolán kívüli orientáló tevékenységben, vagy nem emlékeznek arra, hogy bármelyikben is részük lett volna, azonban a pályorientációs tevékenységeket felsoroló kérdésben mégis megjelöltek egy vagy több választ. Ez két dologra enged következtetni: a diákok számára nem egyértelmű a pályorientációs szolgáltatások köre, nem tudják csatolni a kifejezéshez a felhasználható lehetőségeket, vagy a

diákok egyénileg találkoztak ezekkel a szolgáltatásokkal, s azt nem jelölték meg az előző kérdések során. A már említett tevékenységek listájából több elemet is ki lehetett választani, így 79 fő jelölte meg a nyílt napokon való részvételt, 58-an a számítógépes kérdőív kitöltését, 34-en az egyéni konzultációt és 18-an azt, hogy egyik formában sem vettek részt eddig. Ez azt jelenti, hogy kitöltők nagyjából 1/7-e nem részesült még pályatanácsadásban. (10. számú melléklet)

Összegezve úgy vélem, hogy az iskoláknak bővíteni kellene az intézményi pálya-tanácsadási szolgáltatásainak palettáját. Ezt támasztja alá az egyik diák leírása, mi szerint „*elég információt kapott, csak az a problémája, hogy ezért Budapestre kellett utaznia*”. A jelenleg megvalósuló tevékenységekről pedig jobban kellene informálniuk a diákokat, direkter módon kellene eljuttatniuk hozzájuk az igénybevétel lehetőségeit, hogy a megjelenő igény szerint mindenki részesülhessen orientálásban.

4.3.2. A pályaorientáció hiányosságai, befolyásoló tényezői, szükségessége

Az iskolákban igénybe vehető pályaorientációs alkalmak hasznosságáról kérdeztem a diákokat kérdőívem következő szakaszában. A kérdésre 114 válasz érkezett, ellenben csak 105 fő jelezte az előző kérdés alkalmával, hogy volt már lehetősége a tanácsadás bármely formáját igénybe venni. Tehát a figyelembe vehető válaszok alapján 81 fő vélte egyértelműen hasznosíthatónak a foglalkozások alkalmával megkapott információkat, és csupán 7-en gondolták úgy, hogy nem volt hasznos, 11-en pedig nem tudtak döntésre jutni a hasznosság kérdésében (11. számú melléklet). A hasznosíthatósághoz kapcsolódott továbbá az a kérdés is, hogy szerintük kaptak-e elegendő információt a munkaerőpiacra való kilépéshez. Ez alapján már kevésbé volt egyértelmű a megítélés, mivel 55/42 arányban írták a diákok, hogy kaptak illetve nem kaptak elégséges információt és 24-en nem tudtak dönteni a kérdést illetően (12. számú melléklet). Vagyis egészében vizsgálva hasznosnak vélik ugyan a diákok a tanácsadást, amelyben eddig részük volt, de jóval kevesebben érzik úgy, hogy elegendő az eddig megszerzett tudás a munka világába való biztos kilépéshez.

A hiányosságok között kiemelték a diákok, hogy a középiskolában nem volt elég diákközpontú és személyre szabott az előadásmód, a „*felnőtt életéről*” nem ejtettek szót, vagy a tájékoztatás nem volt elég információ-gazdag és részletes, netán statisztikailag alátámasztott. Kevesellték továbbá a szakmában dolgozók tapasztalatainak bemutatását, a megváltozott felsőoktatási rendszer pontos és hiteles felvázolását, a felsőoktatási intézmények informálásából pedig hiányolták a konkrét információkat, a szakok követelményeit. Az iskolai orientálásban végül nem tartották elegendőnek a külső cégek bemutatkozását, az álláslehetőségekre, keresett szakmákra való figyelemfelhívást. Erre reflektált a SZOLMÜSZ Pálfi-Vízügyi Tagintézmény vezetője, Kiss László, aki azt vetette fel, hogy nehezen lehetne a munkaerő-piaci ismeretekre fektetni a hangsúlyt, mivel a hazai viszonyok, a régió jövőképe sem letisztázottak. Emellett egy kitöltő hiányolta a cégek bemutatkozásához kötve egyes álláslehetőségek felkínálását is. Úgy vélem, ez a felvetés mutatja, hogy a diákok nincsenek teljes körűen tisztában a munkaerőpiac lehetőségeivel, korlátaival, s nem elég felkészültek, rugalmasak a pálya többszöri módosítására. Ennek tisztázására mindenképpen fókuszálnia kellene az iskolai felkészítésnek, nem csak a diákok iskolaválasztását kellene segítenie.

A pályaorientációra az iskolán túl számos tényező hat, melyek befolyásoló mértékét szerettem volna megtudni a kérdőívem segítségével. Egy ötfokú skálán kellett kiválasztania a diákoknak, hogy az egyes tényezők milyen hatással voltak döntéseikre, ahol az egyes azt jelölte, hogy 'egyáltalán nem számít a véleménye', míg az ötös arra utalt, hogy 'nagyon fontos a

véleménye'. Összesítésben első helyen saját magukat jelölték meg 4,84-es átlaggal (a módusz jelen esetben 5 volt), majd a szülők következtek 3,76-dal (a módusz 4), harmadikként pedig a barátok szerepeltek 3,10-es átlaggal (a módusz 3). Az egyéb rovatban 4 alkalommal is megjelent, hogy párkapcsolatuk másik tagjának véleménye is jelentős, melyre minden esetben 4-es minősítést adtak. A leírt eredmény szerint a diákok saját magukra hallgatnak a legjobban, utána szüleikre és kortárs csoportjukra – ez azonban nem tekinthető teljesen megbízható eredménynek, mivel az ifjúság szereti autonómnak tekinteni magát, s kifelé is ezt a látszatot sugallani, ám valójában lehetséges, hogy a szülői szónak, ajánlásnak nagy szerepe van a döntésükben. Ezt támasztja alá a Felvételi Információs Szolgálat IV. Országos Középiskolai Kutatása is, amelyben a válaszadó 27729 diák mintegy 54%-a a szülői tanácsadást tartotta a legfontosabb befolyásoló tényezőnek (Felvételi Információs Szolgálat 2006). Emellett meglepő eredménnyel is szolgáltak a kérdésre adott válaszok, mivel a válaszadók azt nyilatkozták, hogy a pályaorientációs tanácsadók szava jobban számít, mint az osztályfőnöküké (az első 2,64-es átlagot, a második 2,53-as átlagot mutatott, emellett a pályatanácsadó véleményére vonatkozóan legtöbbször a 3-as értéket jelölték be, míg az osztályfőnök esetében - egyedülként - az 1-es szám dominált). Úgy vélem, az intézmények számára ez az adat mindenképpen felülvizsgálatra ad okot, mivel minden iskola minden osztálya rendelkezik osztályfőnökkel, ellentétben csak egy általam vizsgált intézményben dolgozik tanácsadó. Tehát ez alapján az osztályfőnök orientáló munkája nem elég eredményes, nincs nagy hatással a diákok döntéseire, ami véleményem szerint súlyos probléma azokban az intézményekben, amelyek az osztályfőnöki munkában látják az orientálás megvalósulását.

Mivel a szülők szava előkelő helyen szerepel a befolyásoló tényezők között, ezért fontos megvizsgálni a kérdőívet kitöltők szüleinek iskolázottságát (13. számú melléklet), amely hatással lehet a diákok továbbtanulásának irányára (SZILÁGYI-VÖLGYESI 1979). A szülői iskolázottság iskolatípusonként eltérő képet mutat – a legmagasabban képzettek a gimnáziumokban tanulók szülei (főként a Verseyhy Gimnázium tanulóinak), a legalacsonyabban képzettek pedig az ÉPFA szakmunkás-tanulóinak szülei (14.1. - 14.10. számú melléklet). A SZOLGSZI igazgatója, Kiss László említést tett arról, hogy számos tanítványuk szülei az intézmény egykori diákjai, ami alátámasztja a szülői példa és az iskolázottság befolyásoló szerepét.

A szülők befolyása azonban másik szempontból is jelentős lehet, mégpedig a teljes pályaorientációs rendszer nézőpontjából. A szülők mintát adnak a gyermekeiknek, véleményükkel formálják meglátásaikat, tehát az orientáció szülői szempontból történő pozitív megítélése elengedhetetlen az eredményes „*pályára terelés*” érdekében. Véleményformáló szerepük mellett azonban információforrásként is szolgálnak a szülők, így még nagyobb jelentősége van annak, hogy ők is elfogadják a szakember által végzett támogatás fontosságát, illetve hogy tájékozottak legyenek a pályák világában. Ez alapján úgy vélem, a szülők is a szolnoki pályaorientációs rendszer elemeinek tekinthetők, akiket feltétlenül elkötelezetté kell tenni a pályaorientáció kérdésében, és a lehetőségekhez mérten be kell vonni az informálás folyamatába (15. számú melléklet).

Mint látható volt, a megkérdezetteket külső tényezők is befolyásolják, azonban elengedhetetlen, hogy a diák saját elképzelései, önismerete is szerepet játsszon döntései meghozatalában. Az iskolák képviselőit kérdeztem meg, hogy szerintük megfelelő ön- és pályaismerettel rendelkeznek-e a diákok a szakok-szalmák közötti eligazodáshoz. A szakközép- és szakiskolákban azt válaszolták, hogy többségében igen, tisztában vannak a diákjaik lehetőségeikkel, céljaikkal, pl. a HTA Szakiskolában a hátrányos helyzetből fakadóan reális önismerettel

rendelkezik, esélyeiket azonban rezignáltan veszik tudomásul. Kivételt képez ez alól a Pálfi-Vízügyi Tagintézmény, amelyben az igazgató elmondása alapján a szakmai, pályainformáltság ugyan kielégítő szintű, ám az önismeret kevésbé. A gimnáziumokban a megítélés már inkább afelé hajlik, hogy csak részben megfelelő a diákok ön- és pályaismerete, bár mint a Verseghy Gimnáziumban említették, a diákok mintegy fele olyan határozott célokkal rendelkezik, amelyet semmilyen orientáló tevékenységgel nem lehetne megváltoztatni. A Tiszaparti Gimnáziumban pedig egyértelműen úgy vélik, hogy alapos fejlesztésre szorulnak még az ott tanuló diákok.

E-mailes interjúm utolsó kérdései között tettem fel azt, hogy az intézmények képviselői szerint kollégáik és a diákok szükségesnek érzik-e a pályaaorientációt. A tanári megítélés alapján három csoportba tömörültek a válaszadók. Az első csoport szerint nem szükséges az iskolai támogatás – ebbe a kategóriába a Magiszter Gimnázium és a Ruhaipari Szakiskola tartozik, amelynek felvetése szerint *„miért javasoljanak tanulóiknak másik szakmát, ha egyszer már választottak?”*. Ezzel összefüggésben úgy vélem, már kifejtettem álláspontomat, miszerint nem biztos, hogy az diák megfelelően választott az általános iskolában, vagy nem szorul még pályamódosításra élete során, amelyhez elengedhetetlen lesz, hogy tiszta képpel rendelkezzen önmagáról. Az első kategóriába sorolható ezen kívül a Tiszaparti Gimnázium, bár ott a pályaaorientációs tanár lelkesedésével szemben a kollégák nem tekintik fontosnak a tanácsadást. A második csoportba azok tartoznak, akik szükségesnek vélik, így a Varga Katalin Gimnázium és a SZOLGSZI, továbbá ide sorolható még a Gépipari Tagintézmény, a HTA Szakiskola és az ÉPFA, ám az itt oktató tanárok úgy vélik, hogy elegendő szolgáltatást nyújtanak, nincs szükség a lehetőségek bővítésére, míg a Pálfi Tagintézmény az általános iskolában tartja fontos feladatnak a pályatanácsadást. A harmadik csoportba pedig azok tartoznak, akiknél nem egyértelmű a szükségesség megítélése, mint a Verseghy Gimnázium. Hasonlóan az előző felosztáshoz, a középiskolák szerint a diákok szükségességre vonatkozóan véleménye is három csoportba sorolható. A Verseghy és Varga Gimnázium, illetve a HTA Szakiskola úgy véli, diákjai fontosnak tartják az ilyen jellegű programokat, míg a SZOLGSZI-ban, az ÉPFA-ban és a Pálfi Tagintézményben a szükségesség megítélése nem egyértelmű, mert itt olyan diákok tanulnak, akik már választottak szakmát, a Tiszaparti Gimnáziumban pedig a diákok hangoztatják a tanácsadás szükségességét, mégsem élnek a lehetőségekkel. Végül az is kiderült, hogy a Ruhaipari illetve a Gépipari Tagintézmény diákjai nem fordítanak figyelmet a pályaaorientációs lehetőségekre, nem tartják azokat fontosnak.

A középiskolákkal készített interjú utolsó kérdése az volt, hogy jónak ítélik-e a kitöltők a pályaaorientációs rendszert Szolnokon, s ha nem, akkor mely elemeiben változtatnák meg azt. Összesen 6 iskola válaszolta, hogy szerinte jól működik, vagy legalább is javuló tendenciát mutat a rendszer működése. Két iskola, a Verseghy és a Varga Gimnázium is jelezte, hogy nem rendelkezik elég információval a rendszerről, a Ruhaipari Tagintézmény határozottan kijelentette, hogy nincs ilyen rendszer, és a Tiszaparti Gimnázium képviselője úgy vélte, hogy nem működik jól, mert nincs elegendő órakeret. Javaslatok a rendszer javítására a következők voltak: az iskolák kommunikáljanak és működjenek együtt jobban, hatékonyabban, ami segítené az oktatási szintek közötti átmenetet, emellett készítsenek több rendezvényt a diákoknak, például munkáltatói EXPO-t. Felmerült egy városban működő, elszigetelt szerv ötlete is, amely fórumként szolgálna a pályaaorientációval foglalkozó tanároknak, hogy megvitathassák kérdéseiket, problémáikat.

4.3.3. A pályaaorientáció eredményei

Rövid kutatási összefoglalóm utolsó szakaszában a pályaaorientációs tevékenység eredményeit ismertetem a diákokkal kitöltetett kérdőívek alapján. Az orientálás eredményének számít, ha a diákokban kialakul egy biztos kép, amely az aktuális választásukat, pályaképüket jellemzi. Az általam megkérdezett diákok közül azonban csak 65-en írták - mintegy fele a teljes mintának -, hogy pontosan tudják, mivel szeretnének foglalkozni, 54-en bizonytalanok, s mindössze 4-en vannak, akik egyáltalán nem tudják, hogy mit szeretnének csinálni. Véleményem szerint ez azt mutatja, hogy az iskolák orientáló munkája nem elég eredményes. A jövőkép mellett vizsgáltam a további pályaaorientációs alkalmakon való részvételi szándékot is, és a két érték összekapcsolásával végzett kereszttábla-elemzés meglepő eredményeket hozott. Azok a diákok, akik már biztosak pályaválasztásukban, magasabb arányban érzik szükségét az újabb pályaaorientációs alkalmaknak, mint azok, akik még bizonytalanok a döntésükben. Vagyis a pontos elképzeléssel rendelkezők közül 24-en szívesen vennének részt újabb alkalommal pályatanácsadáson, s 33-uknak talán lenne kedve a részvételhez, míg a bizonytalanok közül csupán 13-an érzik szükségét a további orientálásnak, s 35-en kevésbé motiváltak a részvételre (16-18. számú mellékletek). Meglátásom szerint ez azt mutatja, hogy a diákok, akik nagyobb érdeklődést mutatnak az pályainformálás iránt, azok több információval is rendelkeznek, így biztosabb elképzeléseik vannak, ellenben más diákokkal, akik nem érdeklődnek az orientálás iránt (19. számú melléklet).

A diákok jelentős hányada, függetlenül attól, hogy biztos-e jövőjét, elképzeléseit illetően, mindenképp szeretne továbbtanulni. Ez összesen 94 főt jelent, míg 12-en bizonytalanok és 17-en nem szándékoznak továbbtanulni. Ennek legfőbb okai, hogy már dolgozni szeretnének, vagy nem tudnák viselni a további tanulás költségeit (20. számú melléklet). A kérdésben több válasz is megjelölhető volt, így az egyéb kategóriához is került megjegyzés, melyek közül a leginkább figyelemfelkeltő az a válasz volt, hogy technikus képzésbe szeretne jelentkezni a diák. Ebből arra tudok következtetni, hogy a diákok számára a továbbtanulás fogalma egyet jelent a felsőoktatásban való továbbtanulással.

A diákok közül összesen csak heten vannak, akiknek már megvan a szükséges képzettsége ahhoz, hogy ki tudjon lépni a munkaerőpiacra, de 117-en még csak ezután fogják megszerezni végzettségüket (21. számú melléklet). A diákok közül így 89-en jelentkeztek is felsőoktatásba, átlagosan 3 helyet megjelölve, bár voltak kiugró eredmények 9 és 11 megjelölt hellyel. A diákok felsőoktatási jelentkezését befolyásoló tényezőket is meg szerettem volna vizsgálni, hogy kiderüljön, a felsorolt okok milyen mértékben határozzák meg a diákok döntését, s ebben a tekintetben milyen helyen szerepel a pályaaorientációs tanácsadói ajánlás. Hasonlóan a pályaválasztásukat befolyásoló tényezők vizsgálatához, itt is egy 5 fokú skálát alkalmaztam, amelyben az 5-ös érték jelenti, hogy 'ez volt a legmeghatározóbb érv', míg az 1-es azt jelentette, hogy 'egyáltalán nem játszott szerepet a döntésében'. Első helyen 4,76-dal az szerepelt, hogy a diákok érdeklődési körüknek megfelelően választották ki a megjelölt szakokat, ezt követte a megszerzett diplomával való elhelyezkedési lehetőség, mint érv, s harmadikként szerepelt az, hogy legyen államilag finanszírozott hely, míg a pályatanácsadó ajánlását leggyakrabban a 3-as értékkel minősítették. Ezeket az adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a diákok olyan információkra építik felsőoktatási jelentkezésüket, amelyek átadása egyértelműen a pályaaorientációs tevékenység feladata lenne. Azonban ha nem működnek ilyen fórumok iskolai vagy iskolán kívüli keretben, úgy felmerülhet a kérdés, hogy reális döntéseket hoztak-e a diákok. A döntésben meghatározó szerepe

lehet továbbá az öninformálódásnak is, nem csak a kívülről támogatott tanácsadásnak (22. számú melléklet).

Ehhez kötődik kérdőívem utolsó kérdése, miszerint tudják-e a diákok, hogy mit fognak tanulni a választott szakon, s annak elvégzése után milyen munkakörök tölthetők be a végzettségükkel. A válaszadók fele van pontosan tisztában ezekkel a válaszokkal, 40 főnek van elképzelése róla, s további 4 kitöltő nem ismeri részletesen a képzés tartalmát (23. számú melléklet). Mindez azt jelzi, hogy az öninformálódás sem elég hatékony, aminek egyik lehetséges oka, hogy a tanárok nem hívják fel a figyelmet sem a tájékozódás fontosságára, sem azokra a konkrét színterekre, ahol adekvát információkat kaphatnának a diákok a szakok elvárásairól, a megszerzett végzettség értékéről.

4.4. Kutatási eredmények

Kutatásom harmadik hipotézise, hogy a diákok nincsenek tisztában a pályaorientáció céljával, lényegével, úgy vélem csak részben cáfolható meg. A diákok helyesen jelölték meg azt a feladatot, hogy információt kapjanak a döntéshez, azonban a válaszokból egyértelműsíthető, hogy mindig azt tekintették az orientálás céljának, amit az adott iskola igyekezett megvalósítani. Így a gimnazisták a felsőoktatási tanácsadással azonosították a pályaorientáció fogalmát, míg a szakközép- és szakiskolások inkább a saját szakmájuk felé irányuló támogatásnak tekintették a kifejezést. A diákok közül egy esetben sem jelent meg az a kíváncsiság, hogy az önismeretüket, készségeiket fejlessze a pályatanácsadás, vagyis ezzel a funkciójával egyáltalán nincsenek tisztában a diákok. A hipotézis második fele pedig azt vetette fel, hogy a diákok nem érzik szükségesnek az orientáló tevékenységet. Úgy vélem, hogy ezt nem lehet általánosságban kijelenteni, mivel személyenként nagyon változó a hozzáállás. A tanári vélemények is alátámasztják, hogy nem lehet egy minden diákra érvényes kijelentést tenni a pályaorientációhoz kapcsolódó motiváltságról vagy annak hiányáról. Véleményem szerint a diákok szükségét érzik az információval való ellátottságnak, az erre irányuló tevékenységnek, de a személyiségfejlesztést - a kifejtett okok miatt is - nem hiányolják. A helyi pályaorientációs rendszer működése tehát jelentős fejlesztésekre szorul, melyek megvalósításához kívánok dolgozatom végén javaslatokat tenni.

5. SZÁMÚ MELLÉKLET

A szolnoki szolgáltató intézményekkel végzett

interjú vázlata

1. Mikor jött létre a szervezet, milyen formában működik, s milyen anyagi forrásokat használ fel a működéséhez?
2. Hány munkatársat foglalkoztatnak, s milyen beosztásban?
3. Milyen alapvető célkitűzései, tevékenységei vannak a szervezetnek?
4. A pályaaorientációs tevékenység mennyire játszik fontos szerepet a szervezet feladatai között?
5. Milyen konkrét pályaaorientációs tevékenységet folytat a szervezet, s milyen módszereket, eszközöket használnak fel ennek megvalósítására?
6. Tartanak-e kapcsolatot a szolnoki középiskolákkal, szoktak-e ott tájékoztatást, foglalkozást tartani?
7. 2011-ben hány iskolában, hány diákkal tartottak pályatanácsadást?
8. Tudnak-e más intézményekről, amelyek szintén folytatnak pályaaorientációs munkát? Működnek együtt ezek körül a tanácsadó tevékenységhez kapcsolódóan?
9. Saját pályaaorientáló működésüket milyennek ítéli meg? Ennek mi oka van?
10. Milyennek ítéli meg a szolnoki pályaaorientációs rendszert, mit változtatna rajta?

6. SZÁMÚ MELLÉKLET

A középiskolásokkal kitöltetett kérdőív

1. Hogyan értelmezed a pályaorientáció fogalmát?

.....

2. Tartottak-e Nektek továbbtanulási/munka világával kapcsolatos tájékoztatást az iskolában?

☐ Igen, a tájékoztatást a(z) tartotta ☐ Nem ☐ Nem emlékszem

3. Tartottak-e Nektek továbbtanulással/munka világával kapcsolatos előadást, foglalkozást az iskolán kívül?

☐ Igen, mégpedig a következő helyen ☐ Nem ☐ Nem emlékszem

4. Milyen pályaorientációs tevékenységben vettél részt az alábbiak közül? (Több válasz is megjelölhető!)

- ☐ számítógépes (online) kérdőív kitöltése
- ☐ egyéni konzultáció tanárral, szakemberrel
- ☐ tanórai szak- vagy szakmabemutató
- ☐ csoportos foglalkozás
- ☐ felsőoktatási intézmény nyílt napja
- ☐ szakkiállítás, pl. Educatio kiállítás
- ☐ egyiken sem
- ☐ egyéb:.....

5. Amennyiben vettél már részt továbbtanulási/munka világával kapcsolatos foglalkozáson, úgy kaptál-e hasznos információkat ennek alkalmával?

☐ Igen ☐ Nem ☐ Nem tudom eldönteni

6. Mi az, amit esetleg hiányoltál a sikeres továbbtanuláshoz/elhelyezkedéshez szükséges informálásból?

.....

7. Elegendő információt kaptál-e a továbbtanuláshoz/munka világába való kilépéshez a középiskolában? ☐ Igen ☐ Nem ☐ Nem tudom eldönteni

8. Szívesen vennél-e részt első/újabb alkalommal ilyen tájékoztató jellegű programon?
☐ Igen, nagyon szívesen ☐ Talán érdekelne ☐ Egyáltalán nem érdekelne

9. Tudod-e már, hogy mivel szeretnél leginkább foglalkozni a jövőben?
☐ Igen, abszolút biztos vagyok ☐ Bizonytalan vagyok ☐ Nem tudom

10. Az alább felsoroltak közül kinek milyen mértékben számít a véleménye pályaválasztással kapcsolatos döntéseid meghozásakor? (Karikázd be a legmegfelelőbb számot a skálán, ahol az 1-es azt jelenti, hogy 'egyáltalán nem számít a véleménye', míg az 5-ös azt, hogy 'nagyon fontos a véleménye'.)

Saját magam	1	2	3	4	5
Szüleim	1	2	3	4	5
Testvére(i)m	1	2	3	4	5
Tanáraim	1	2	3	4	5
Pályaorientációs tanácsadó	1	2	3	4	5
Osztályfőnököm	1	2	3	4	5
Barátaim	1	2	3	4	5
Egyéb:.....	1	2	3	4	5

11. Szándékodban áll-e továbbtanulni?
☐ Igen (ez esetben folytasd a 13. kérdéssel) ☐ Nem ☐ Még bizonytalan vagyok

12. Amennyiben nem, mi ennek az oka? (Kérlek, legfeljebb kettő indokot jelölj meg!)

- ☐ Nem tudnánk viselni a költségeit
- ☐ Már dolgozni szeretnék
- ☐ Nincs olyan, ami érdekelne
- ☐ Ki szeretnék hagyni egy-két évet
- ☐ Külföldre mennék inkább előtte
- ☐ Nem rendelkezem a továbbtanuláshoz megfelelő végzettséggel
- ☐ Egyéb:.....

13. Beadtad a jelentkezésedet valahova?

☐ Igen

☐ Nem (ez esetben folytasd a 17. kérdéssel)

14. Hány helyet jelöltél meg a felsőoktatási jelentkezési lapon? _____

15. Az alábbi szempontok milyen mértékben befolyásoltak Téged ebben a döntésben? (Karikázd be a legmegfelelőbb számot a skálán, ahol az 1-es azt jelenti, hogy 'egyáltalán nem játszott szerepet a döntésben', míg az 5-ös azt jelenti, hogy 'ez volt a legmeghatározóbb érv(ok').

Közel legyen	1	2	3	4	5
Az általam kiválasztott városban legyen	1	2	3	4	5
Érdeklődési körömnek megfeleljen	1	2	3	4	5
Az ott megszerzett szakmával el tudjak helyezkedni	1	2	3	4	5
Legyen állami finanszírozott hely	1	2	3	4	5
Olcsó legyen	1	2	3	4	5
Legyen ott ismerősöm	1	2	3	4	5
Legyen színvonalas az iskola	1	2	3	4	5
Megfeleljenek a szüleim elvárásainak	1	2	3	4	5
Pályaorientációs tanácsadás hatására	1	2	3	4	5
Tanárom /tanáraink javaslatára	1	2	3	4	5
Egyéb.....	1	2	3	4	5

16. Tudod-e, hogy milyen tárgyakat fogsz tanulni a választott intézményben, milyen munkaköröket tölthetsz be az ott megszerzett képzettséggel?

☐ Igen, részletesen utána néztem

☐ Igen, van róla elképzelésem

☐ Nem igazán, majd kiderül

☐ Nem, ez nem volt szempont

17. Tudod-e, hogy mivel szeretnél foglalkozni, milyen munkakörben szeretnél dolgozni?

☐ Pontosan tudom, hogy mit szeretnék csinálni

- ☐ Van elképzelésem arról, hogy mit szeretnék csinálni
- ☐ Nem igazán tudom, hogy mit szeretnék csinálni
- ☐ Egyáltalán nem tudom még, hogy mit szeretnék csinálni

18. Megvan a képzettséged ahhoz, hogy azt a munkát végzed, amit szeretnél?

- ☐ Igen, már megvan
- ☐ Nem, még most fogom megszerezni
- ☐ Nem, de nem is akarom ezért tovább képezni magam

19. Nemed: ☐Nő ☐Férfi

20. Korod:.....

21. Mi szüleid legmagasabb iskolai végzettsége?

Édesanyád:

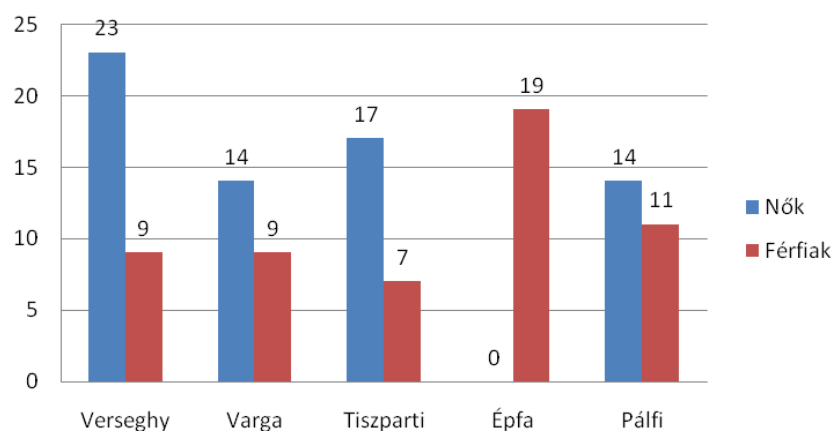
- ☐ Befejezett általános iskola
- ☐ Szakiskola
- ☐ Szakközépiskola
- ☐ Gimnázium
- ☐ Felsőfokú szakképesítés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

Édesapád:

- ☐ Befejezett általános iskola
- ☐ Szakiskola
- ☐ Szakközépiskola
- ☐ Gimnázium
- ☐ Felsőfokú szakképesítés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

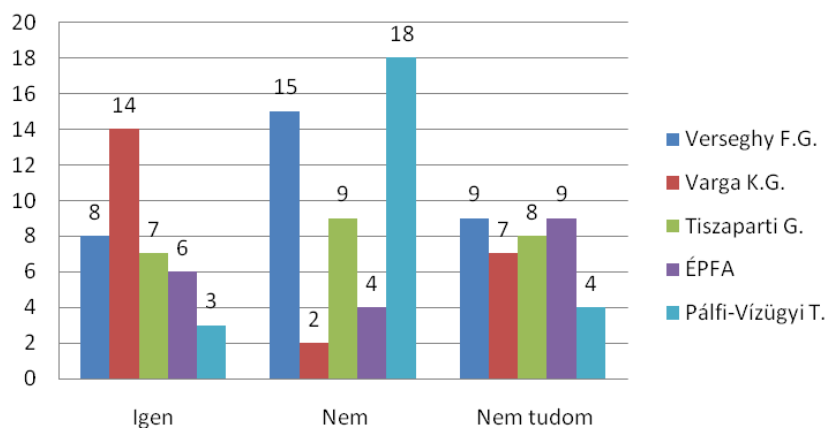
7. SZÁMÚ MELLÉKLET

A nemek aránya az egyes iskolákban (fő)

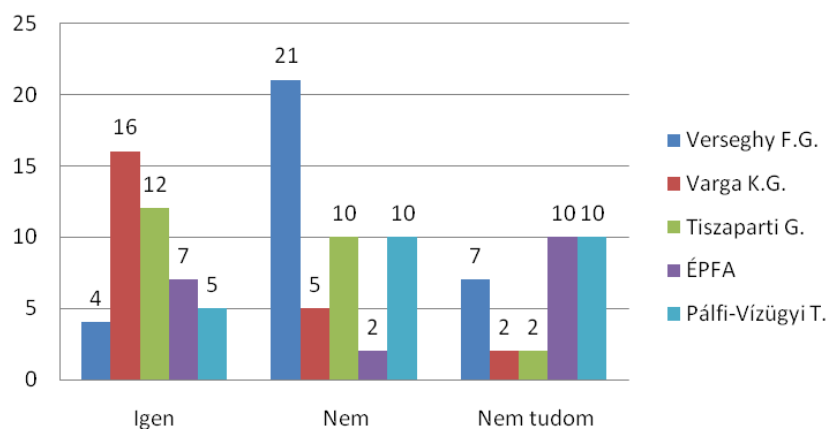
8. SZÁMÚ MELLÉKLET

Iskolai orientációban résztvevők száma (fő)

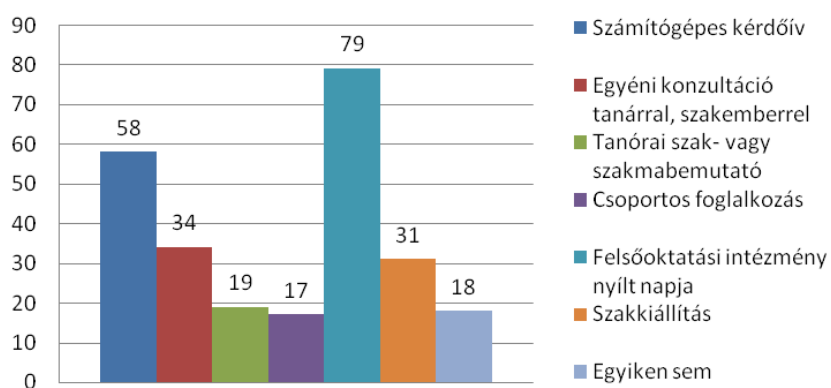
9. SZÁMÚ MELLÉKLET

Iskolán kívüli orientációban résztvevők száma (fő)

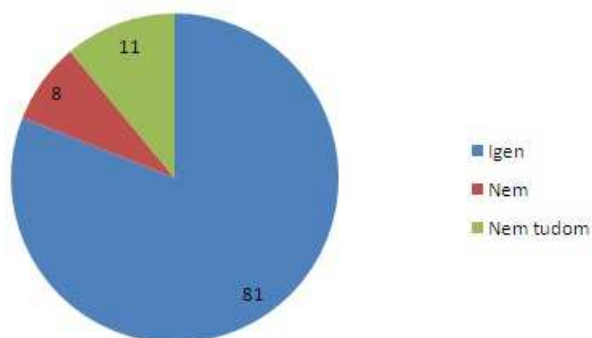
10. SZÁMÚ MELLÉKLET

Igénybe vett pályaeorientációs tevékenységek (fő)

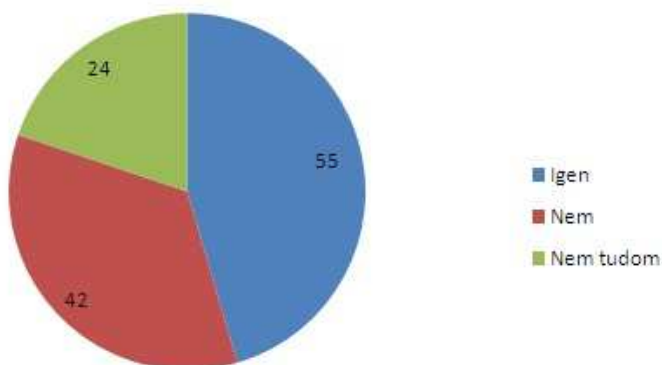
11. SZÁMÚ MELLÉKLET

Pályaeorientációs foglalkozáson kapott-e hasznos információt? (fő)

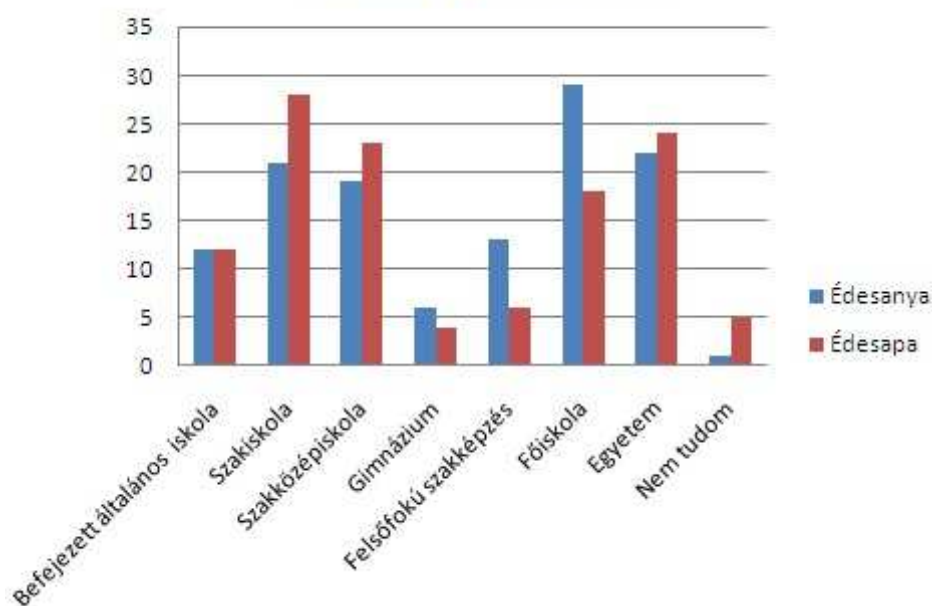
12. SZÁMÚ MELLÉKLET

Elegendő információt kapott-e a munka világába való kilépéshez? (fő)

13. SZÁMÚ MELLÉKLET

Szülők iskolai végzettsége

14. SZÁMÚ MELLÉKLET

(14.1 - 14.10. számú mellékletek)

Édesanya iskolázottsága (fő) - Versegly G.

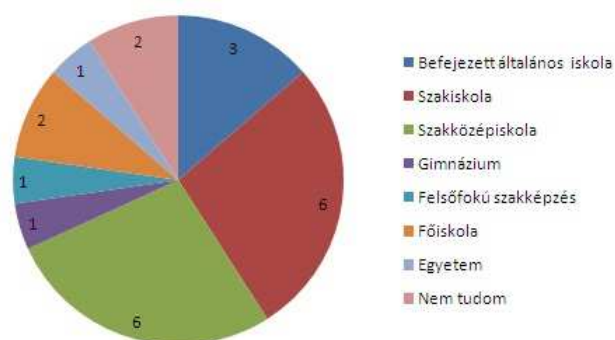
Édesapa iskolázottsága (fő) - Versegly G.

Édesanya iskolázottsága (fő) - Varga G.

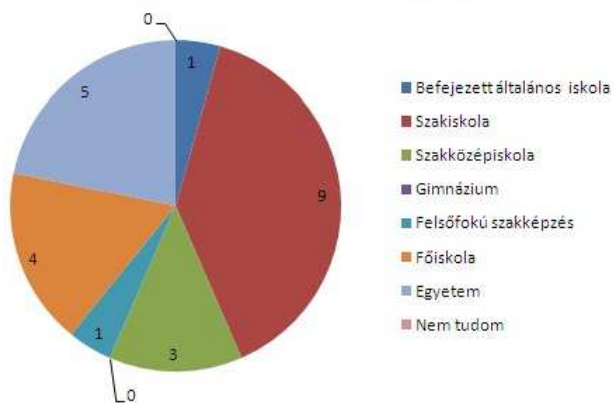
Édesapa iskolázottsága (fő) - Varga G.

Édesanya iskolázottsága (fő) - Tiszaparti G.

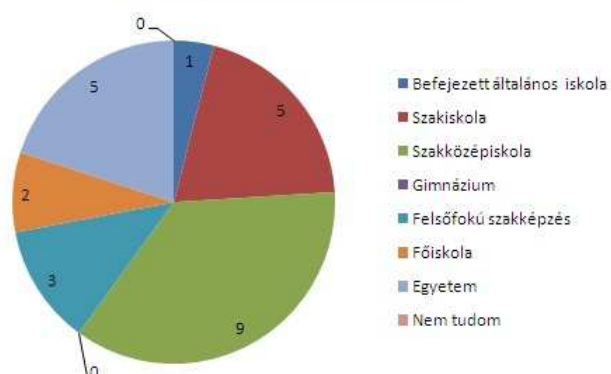
Édesapa iskolázottsága (fő) - Tiszaparti G.

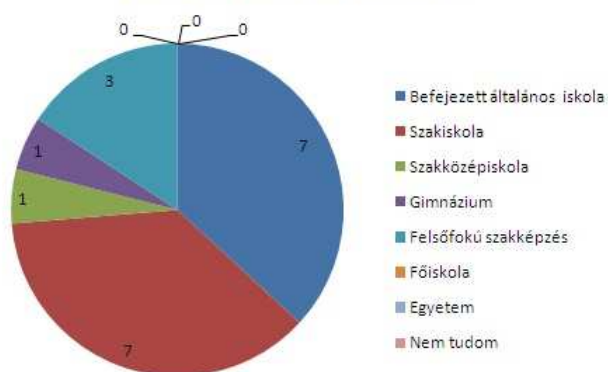
Édesanya iskolázottsága (fő)- Pálfi T.

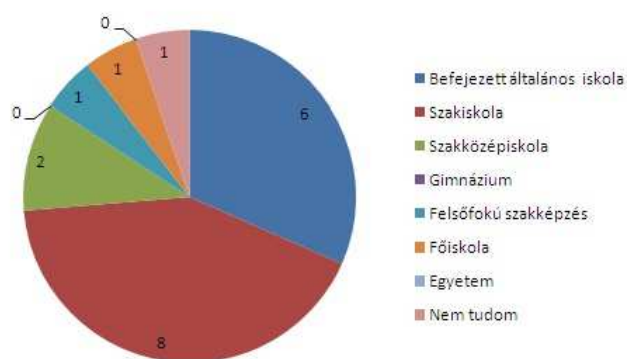
Édesapa iskolázottsága (fő) - Pálfi T.

Édesanya iskolázottsága (fő) - ÉPFA

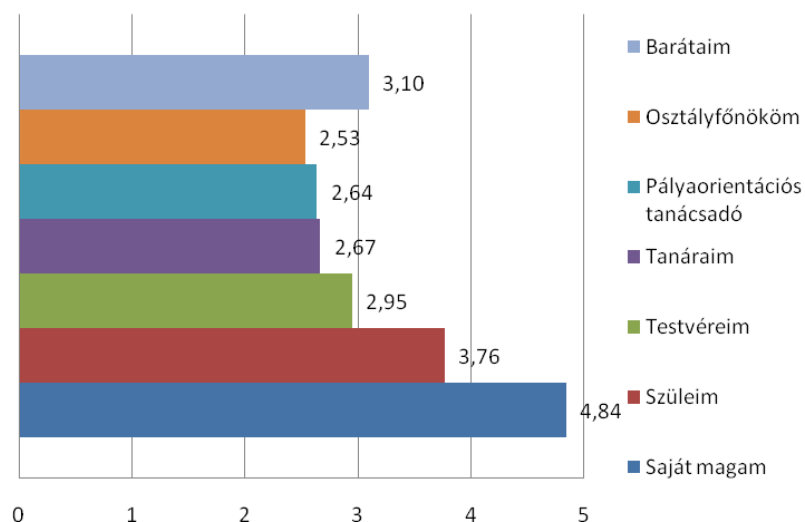

Édesapa iskolázottsága (fő) - ÉPFA

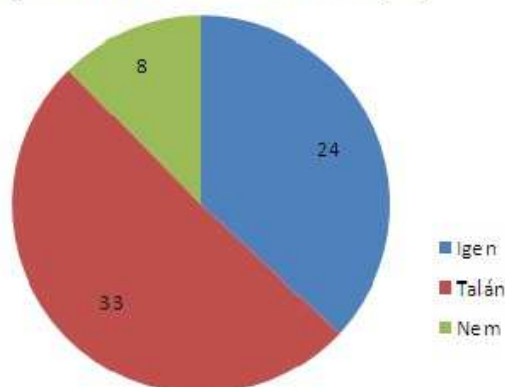
15. SZÁMÚ MELLÉKLET

Pályaválasztást befolyásoló tényezők

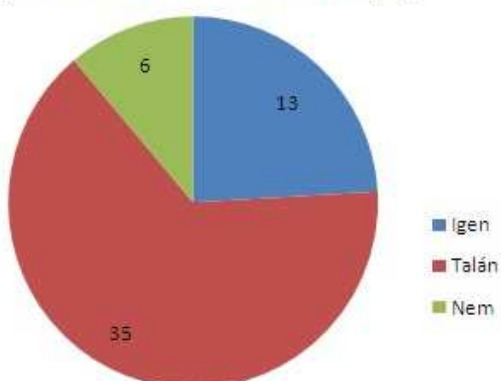
16. SZÁMÚ MELLÉKLET

Biztos benne, hogy mivel szeretne foglalkozni -
pályaorientációs részvételi szándék (fő)

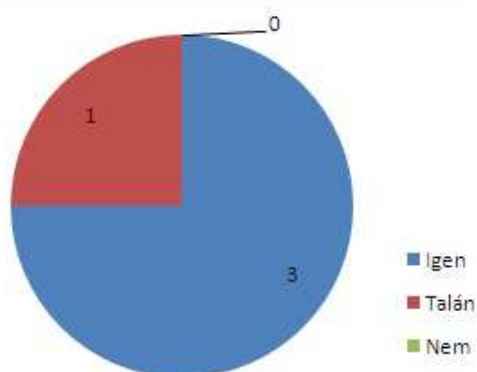
17. SZÁMÚ MELLÉKLET

Bizonytalan benne, hogy mivel szeretne foglalkozni -
pályaorientációs részvételi szándék (fő)

18. SZÁMÚ MELLÉKLET

Nem tudja, hogy mivel szeretne foglalkozni -
pályaorientációs részvételi szándék (fő)

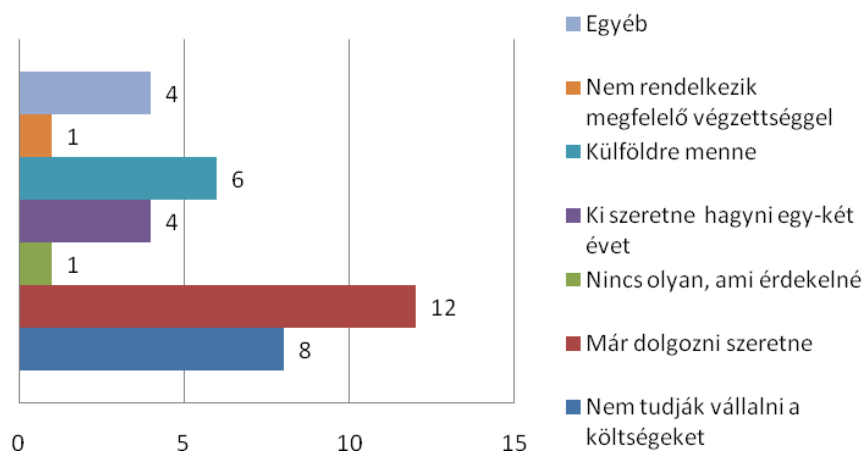
19. SZÁMÚ MELLÉKLET

Részvétel pályaorientációban – jövőt illető elképzelések

Részvétel pálya-orientálásban / Jövőt illető elképzelések	Biztos	Bizonytalan	Nem tudja	Összesen
Igen	24	13	3	40
Talán	33	35	1	69
Nem	8	6	0	14
Összesen	65	54	4	

20. SZÁMÚ MELLÉKLET

Miért nem szeretnél tovább tanulni?

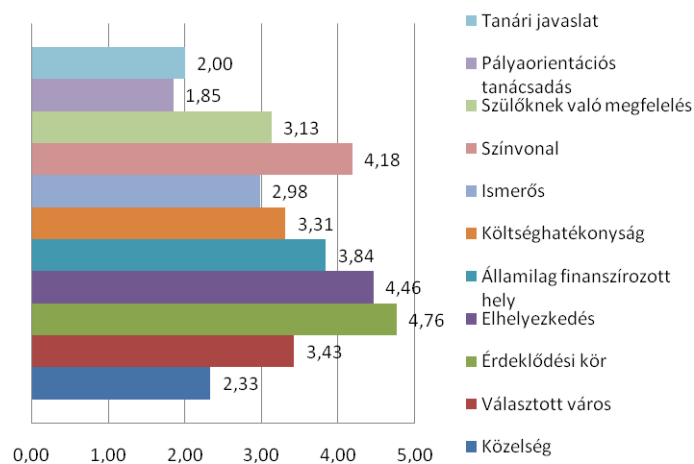
21. SZÁMÚ MELLÉKLET

Megvan már a végzettséged ahhoz, hogy azt a munkát végezd, amit szeretnél?

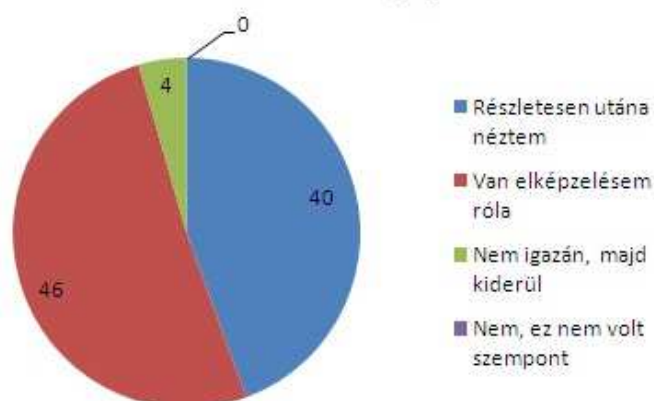
22. MELLÉKLET

Továbbtanulást befolyásoló tényezők

23. SZÁMÚ MELLÉKLET

Tisztában vagy a választott szak követelményeivel, a végzettséggel betölthető munkakörökkel? (fő)

24. SZÁMÚ MELLÉKLET
Felnőttképzési szolgáltatásokat vizsgáló kérdőív

1. A kérdőívet kitöltő intézmény neve:
2. Milyen jogi formában működik az intézményünk?
(Kérem, húzza alá a megfelelő választ!)
 1. Egyéni vállalkozás
 2. Betéti társaság
 3. Korlátolt felelősségű társaság
 4. Közkereseti társaság
 5. Részvénytársaság
 6. Nonprofit korlátolt felelősségű társaság
 7. Egyesület
 8. Alapítvány
 9. Költségvetési intézmény
 10. Egyéb, éspedig:
3. Hány éve végeznek rendszeresen felnőttképzési tevékenységet?
4. Végeznek-e más tevékenységet a felnőttképzésen kívül?
(Kérem, húzza alá a megfelelő választ!)
 1. Nem
 2. Igen, mégpedig:
5. Melyik évben akkreditáltatta magát először az intézmény?
6. Milyen főbb kategóriákba tartozik az intézményünk felnőtt-, illetve továbbképzési kínálata?
(Kérem, húzza alá a megfelelő választ!)
 1. Csak általános képzés
 2. Csak nyelvi képzés
 3. Csak szakmai képzés
 4. Általános és nyelvi képzés
 5. Általános és szakmai képzés

6. Nyelvi és szakmai képzés
7. Általános, nyelvi és szakmai képzés

7. Mely területeken végez intézményünk felnőtt-, illetve továbbképzést?

(Kérem, húzza alá a megfelelő választ! Több válaszlehetőség is megjelölhető!)

1. Egészségügy	14. Környezetvédelem-
vízgazdálkodás
2. Szociális szolgáltatások	15. Közgazdaság
3. Oktatás	16. Ügyvitel
4. Művészet, közművelődés,
kommunikáció	17. Kereskedelem-marketing, üzleti
adminisztráció
5. Gépészet	18. Vendéglátás-idegenforgalom
6. Elektrotechnika-elektronika	19. Egyéb szolgáltatások
7. Informatika	20. Mezőgazdaság
8. Vegyipar	21. Élelmiszeripar
9. Építészet	22. Nyelv
10. Könnyűipar	23. Életmód, szabadidő hasznos
eltöltése
11. Faipar	24. Egyéb, éspedig:
12. Nyomdaipar	
13. Közlekedés	

8. Hány képzést indítottak 2011-ben? db

9. A 2011-ben indított képzéseken összesen kb. hány fő vett részt? fő

10. Kik jelentik jellemzően a célcsoportot az intézmény számára?

(Kérem, húzzon alá maximum ötöt a válaszlehetőségek közül!)

1. Iskolai végzettséggel nem
rendelkezők	6. Elavult, nem piacképes
szakképzettséggel rendelkező
személyek
2. Alapiskolai végzettséggel nem
rendelkezők	7. Tartós munkanélküliek
3. Érettségizettek	8. Munkában állók
4. Felsőfokú végzettséggel
rendelkezők	9. Fogyatékossgal élők
5. Pályakezdő fiatalok	10. Megváltozott munkaképességű
személyek

11. Romák

12. 45 év felettiek

13. GYED-en, GYES-en lévők

14. Büntető eljárásban terheltnek
minősülő személyek

15. Egyéb, és pedig:

11. Kérjük, jelölje X-szel, hogy milyen felnőttképzési szolgáltatásokat nyújtanak és azt milyen finanszírozási formában vehetik igénybe a felnőttek!

Szolgáltatás megnevezése		Finanszírozási forma		
		Minden érdeklődő számára ingyenes	Adott képzésben résztvevők számára ingyenes	Külön díjazás ellenében vehető igénybe
1.	Előzetesen megszerzett tudás mérése, értékelése			
2.	Pályaválasztási tanácsadás			
3.	Pályaorientációs tanácsadás			
4.	Pályakorrekciós tanácsadás			
5.	Elhelyezkedési tanácsadás			
6.	Képzési szükséglet felmérése és képzési tanácsadás			
7.	Álláskeresési tanácsadás, technikák			
8.	Karriertanácsadás			
9.	Egyéni, csoportos és számítógéppel támogatott tanácsadás			
10.	Rehabilitációs tanácsadás			
11.	Mentálhigiénés tanácsadás			
12.	Jogi tanácsadás			
13.	Mentorálás			
14.	Tutorálás			
15.	Help desk			
16.	Egyéb, és pedig:			
17.	Egyéb, és pedig:			
18.	Egyéb, és pedig:			
19.	Egyéb, és pedig:			
20.	Egyéb, és pedig:			

12. Kérem, ha a 2-8. sorban megnevezett szolgáltatások közül bármelyiket is nyújtja, mellékelje a szolgáltatás leírását!

13. Kérem, jelölje meg az alábbi skálán, hogy mennyire érzi az Önök intézménye fontosnak a fenti táblázat 2-8. sorában feltüntetett felnőttképzési szolgáltatások nyújtását? (1-es: nem érzi fontosnak, 6-os: nagyon fontosnak érzi)

1 2 3 4 5 6

14. Kérem, jelölje meg az alábbi skálán, hogy mennyire érzi az Önök intézménye fontosnak a felnőttképzési szolgáltatások nyújtását? (1-es: nem érzi fontosnak, 6-os: nagyon fontosnak érzi)

1 2 3 4 5 6

15. A képzéseiken résztvevők kb. hány %-a vesz igénybe felnőttképzési szolgáltatásokat az Önök intézményében? ... %

16. Az Önök által felkínált felnőttképzési szolgáltatások közül, jellemzően melyeket veszik igénybe a felnőttek?

(Kérem, nevezzen meg maximum hármat és kezdje azzal, amelyet a legtöbbnek vesznek igénybe!)

1.
2.
3.

17. Milyen külső és belső szakemberek nyújtják a felnőttképzési szolgáltatásokat?

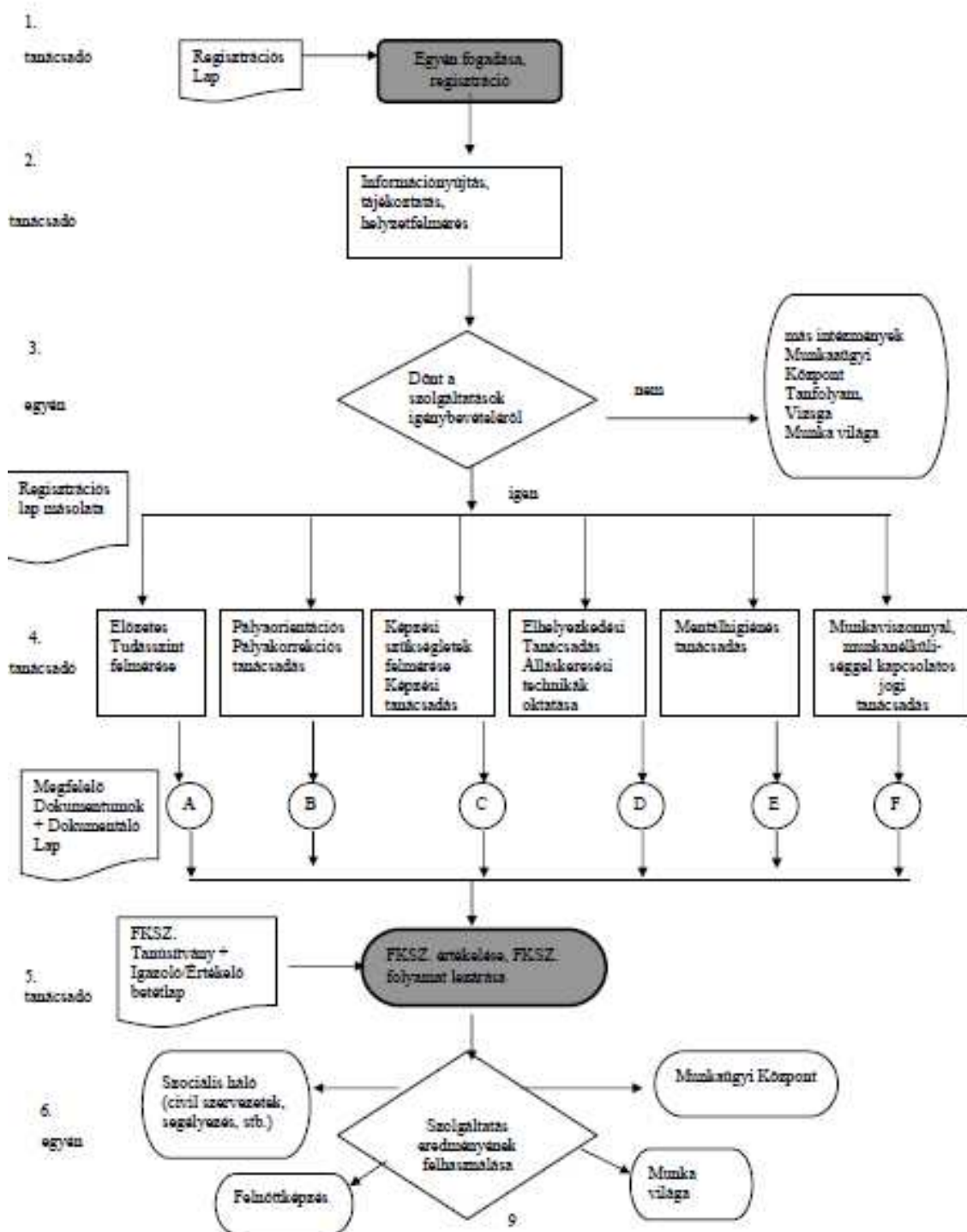
(Kérem, húzza alá a megfelelő választ! Több válaszlehetőség is megjelölhető!)

1. Adminisztratív munkatárs (oktatásszervező)
2. Andragógus
3. Egészségügyi szakember
4. Gyógypedagógus
5. Jogász
6. Oktató
7. Pedagógus
8. Pszichológus
9. Egyéb, éspedig:

Köszönöm a segítségét!

25. SZÁMÚ MELLÉKLET

FELNŐTTKÉPZÉSI SZOLGÁLTATÁSOK – FOLYAMATÁBRA

Forrás: Pécsi Regionális Képző Központ 2006:9

25. SZÁMÚ MELLÉKLET

Pályatanácsadó munkakörelemzés

FELADAT- CSOPORTOK	A	B	C	D	E
	Egyéni tanácsadást nyújt	Csoportos tanácsadást nyújt	Kapcsolatot tart az érdekelt felekkel	Adminisztrációs tevékenységet végez	Szakmailag fejleszti magát
FELADATOK	A1 Folyamatosan nyomonköveti a jogszabályokat és alkalmazza azokat	B1 Folyamatosan nyomonköveti a jogszabályokat és alkalmazza azokat	C1 Információt nyújt az ügyfeleknek	D1 Együttműködési megállapodást/ vállalkozói szerződést köt más intézményekkel	E1 Részt vesz workshopokon, továbbképzés-eken, konferenciákon
	A2 Követi és alkalmazza a minőségbiztosítási alapelveket	B2 Követi és alkalmazza a minőségbiztosítási alapelveket	C2 Kapcsolatot tart társszakmák szakembereivel	D2 Adatbázisokat használ	E2 Tájékozódik a továbbképzési lehetőségekről
	A3 Pályaorientációs mérőeszközöket dolgoz ki	B3 Pályaorientációs mérőeszközöket dolgoz ki	C3 Kapcsolatot tart a szakminisztériumokkal NMH-val, Munkaügyi Központokkal	D3 Tanácsadási naplót vezet	E3 Szakmai idegen nyelvet tanul
	A4 Foglalkoztatási és képzési információkat gyűjti és rendszerezi	B4 Foglalkoztatási és képzési információkat gyűjti és rendszerezi	C4 Kapcsolatot tart oktatási és képzőintézményekkel, kollégiumokkal, munkahelyekkel	D4 Értékeléseket ír a tanácskérőkről	E4 Szakmai kapcsolatokat épít és tart fenn
	A5 Meghallgatja a tanácskérő problémáit, reagál rájuk	B5 Meghallgatja a tanácskérők problémáit, reagál rájuk		D5 Pályázatokat ír	E5 Szakmai ismereteit önképzés útján gyarapítja
	A6 Feltérképezi a tanácskérő életútját, személyiségsajátosságait	B6 Információkat megosztja a tanácskérőkkel, felvilágosítja őket a pályákkal kapcsolatban		D6 Pályázati adminisztráció ráeső részét készíti	E6 Szakirodalmat olvas
	A7 Információkat megosztja a tanácskérővel, felvilágosítja őt a pályákkal kapcsolatban	B7 Fejleszti a tanácskérők önismeretét, döntési képességét		D7 Jelenléti ívet vezet	
	A8 Fejleszti a tanácskérő önismeretét, döntési képességét	B8 Visszajelez a tanácskérőknek, javaslatokat fogalmaz meg		D8 Ismeri és alkalmazza az informatikai programokat	
	A9 Visszajelez a tanácskérőnek, javaslatokat fogalmaz meg	B9 Motiválja a tanácskérőket		D9 Hatékonyságot mér	
	A10 Motiválja a tanácskérőt	B10 Tréninget szervez és vezet le		D10 Résztevői elégedettséget mér	
	A11 A tanácskérővel közösen megoldási stratégiákat dolgoz ki	B11 Kooridnálja a tanácskérők kommunikációját, véleménycseréjét		D11 E-mailt küld/fogad	
	A12 Önállóan elvégzendő feladatokat ad a tanácskérőnek	B12 Önállóan elvégzendő feladatokat ad a tanácskérőknek		D12 Hivatalos leveleket ír	

A13 Képzési helyek, munkahelyek kiválasztását végzi a tanácskérővel közösen	B13 Biztosítja a tanácsadás tárgyi feltételeit		D13 Beszámolókat készít	
A14 Biztosítja a tanácsadás tárgyi feltételeit	B14 Önismeretet fejlesztő eszközöket (kérdőíveket, teszteteket) alkalmaz		D14 Statistikát készít	
A15 Önismeretet fejlesztő eszközöket (kérdőíveket, teszteteket) alkalmaz	B15 Feladatokat végeztet, szituációs játékokat játszat a résztvevőkkel		D15 Kezeli a résztvevők személyi adatait	
A16 Pályaismeretet fejlesztő mappákat, filmeket alkalmaz	B16 Látogatásokat szervez (üzem, munkahely, iskola)			
A17 Toborozza a tanácsadás résztvevőit	B17 Toborozza a tanácsadás résztvevőit			

Kompetencialista

Szakmai ismeretek	Módszer kompetenciák	Társas kompetenciák	Személyes kompetenciák
- közgazdasági ismeretek	- problémaelemzés és – feltárás	- kapcsolatteremtő és - fenntartó készség	- elhivatottság, elkötelezettség
- munkaerő-piaci ism.	- problémamegoldás	- hatékony kérdezés képessége	- felelősségtudat
- jogi ism.	- lényegfelismerés	- meghallgatási készség	- önállóság
- szociológiai ism.	- rendszerező képesség	- visszacsatolási készség	- megbízhatóság
- pszichológiai ism.	- áttekintő képesség	- konfliktusmegoldó készség	- türelmesség
- pályaaorientációs ism.	- figyelem összpontosító képesség	- empátikus készség	- fejlődőképesség, önfejlesztés
- pedagógiai ism.	- információgyűjtés képessége	- segítőkészség	
- andragógia ism.	- kreativitás	- motiváló készség	
- módszertani ism.			
- informatika ism.			
- kommunikációs ism.			
- adminisztrációs ism.			
- tanulási technikák ismerete			
- etikai ism.			
- idegen nyelvek ismerete			